

СВЕТИ • КНЕЗ ЛАЗАР

Часопис за духовни препород

Догматика
Огледи из канонског права
Библијска теологија
Уметност и историја
Вера и наука
Духовни путокази
Актуелне теме
Прикази
Савремена хроника

ԳԵՂԱ
Մ

ԱՆՈՒՄԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԱՐՄ. ՆԱՍՄ

СВЕТИ- КНЕЗ ЛАЗАР

Часопис за духовни препород

лична библиотека
Арх. Наум

Уместо увода
Догматика
Огледи из канонског и црквеног права
Уметност и историја
Духовни путокази
Библијска теологија
Духовни живот
Из старе црквене штампе
Актуелне теме
Међуцрквена хроника

Година девета / Призрен 2001 – Бр. 1 и 2 [33 и 34]

С благословом Његовог Преосвештенства
Епископа рашкопризренског др Артемија

Издаје: ЕПАРХИЈА РАШКОПРИЗРЕНСКА

Главни и одговорни уредник:
Војислав Јовичић

Уређивачки одбор:
епископ Атанасије (Ракић)
архимандрит Јован (Радосављевић)
протојереј саврофор Милутић (Тимошијевић)
протојереј Зоран Грујић
јеромонах Симеон (Виловски)
јеромонах Сава (Јањић)

Технички уредник:
Војислав Јовичић

Тираж: 1000 примерака

Часопис излази четири пута годишње.
Дозвољено је штампавање чланака уз обавезно цитирање.

Адреса издавача: ЕПАРХИЈА РАШКОПРИЗРЕНСКА
38400 ПРИЗРЕН, тел. 029/25426

Компјутерска припрема и штампа:
ФЛЕШ, Земул

УМЕСТО УВОДА

ВАСКРС У ДЕЧАНИМА

Прославе Васкрсења Христовог у манастиру Високи Дечани пре рата на Косову биле су најрадоснији догађај за читав дечапски крај. Не само да се у манастиру окупљало много верника и деце из ближе околине већ су људи са својим породицама пристизали у касне ноћне часове, пре почетка Васкршње службе, и из оближњих градова, Пећи, Баковице и Приштине. Посебну радост су својим доласком за васкршње празнике допосили студенти са Приштинског Универзитета који су у годинама пре почетка рата покренули веома живу хришћанску делатност, а неки од њих су и остали као монаси и монахиње у манастирима рашко-призренске епархије.

Након рата много се тога променило. Пре свега, у дечанској општини није остао ниједан Србин, а манастир је остао потпуно изолован под заштитом италијанског КФОР-а. Свако путовање вап манастира је сада немогуће без јаке оружане пратње. Али и у тако тешким условима манастир је наставио са својим уобичајеним монашким животом и чак је забележен највећи пораст броја браће у односу на мирnodопске године. У току прве послератне године празник Васкрсења је прослављен искључиво међу монасима и по први пут у васкршњој литији није било деце која су увек у великом броју долазила на рану васкршњу литургију.

Али овогодишњи празник Васкрсења заиста је потврдио да се благодат изобилно умножава тамо где се умножи страдање. Иако тренутна ситуација у дечапском крају, као и на целом Косову и Метохији, није нимало боља него прошле године монашки живот у нашим изолованим манастирима добио је једну сасвим нову димензију. Никада није било толико интересовања међу младим људима да посете наш манастир и поред свих тешкоћа дођу у Дечане. Наравно свака посета је немогућа без оружане војне пратње коју манастир мора два дана унапред да уговори са италијанском војском. Из уже Србије и Црне Горе се долази преко прелаза Кула из правца Рожаја, најчешће у касним вечерњим сатима када нико од локалних Албанаца није на улицама. У противном кола би сигурно била каменована и поред војне пратње, што се дешавало раније. Бројни пријатељи манастира једноставно ступе у контакт са мона-

сима када они по својим редовним пословима путују до Београда или другде ван Косова и са њима долазе у манастир.

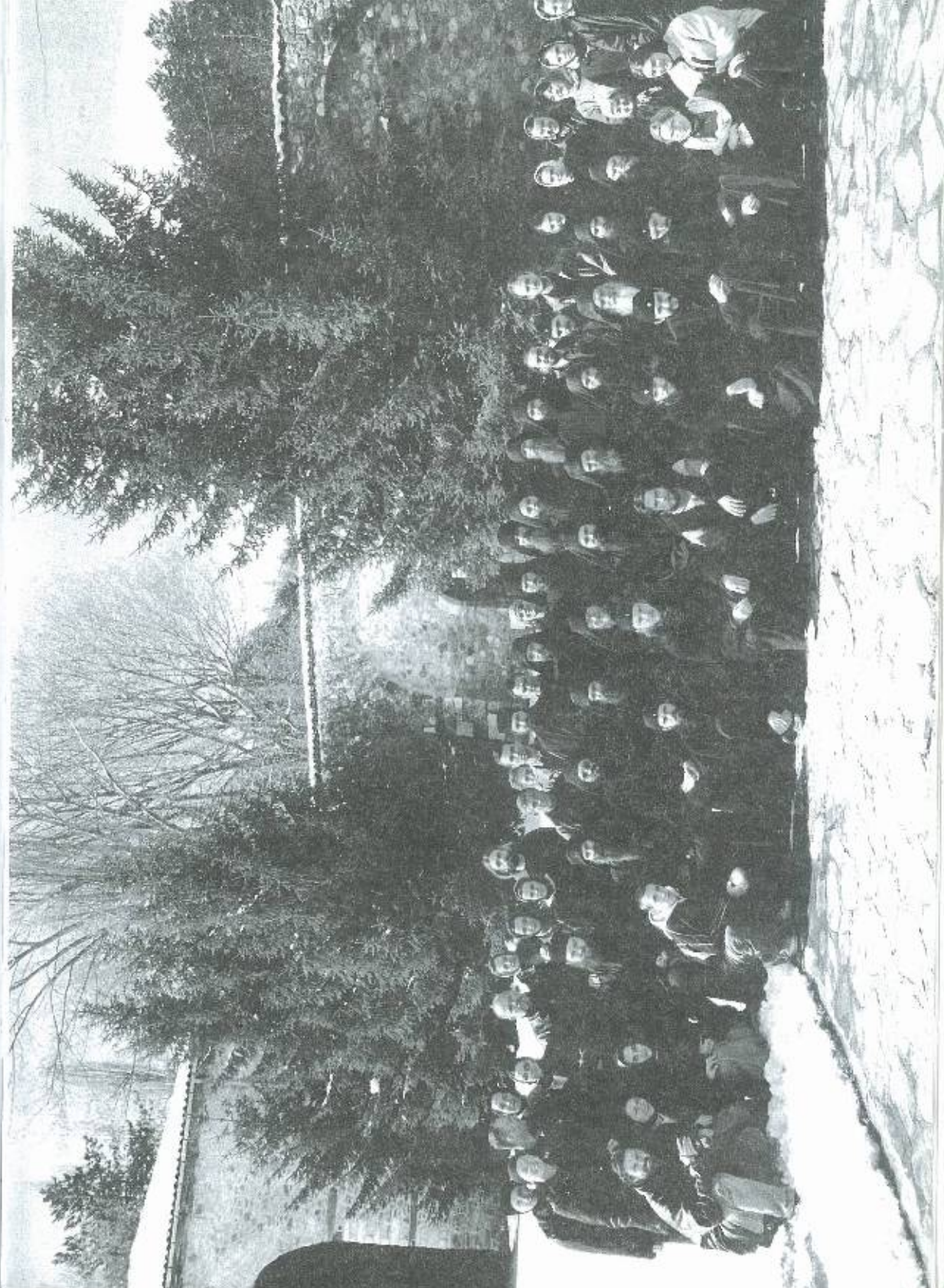
Тако су ове године већ у току Страсне недеље у манастир почели да пристижу већином млади људи који су желели да овогodiшњи Васкрс проведу у Дечанима. Само из Београда дошло је седамнаесторо, а убрзо након њих у оклопним колима белгијског контингента КФОР-а и око двадесетак младића и девојака из северног, Србима насељеног дела Косова и Метохије. Оно што је посебно занимљиво јесте интересовање странаца за Православље и монашки живот у нашој Цркви. Поред неколицине православних Западњака који редовно посећују Дечане, овај пут су дошли гости из шведске, Италије, Британије и Америке, који су заједно са монасима и пристиглим верницима одстојали целу Васкршњу службу.

Већ почетком Страсне недеље живот у манастиру добијао је посебан ритам. Шест недеља Великог поста и других постних служби читав манастир су припремали за сусрет са најрадоснијим празником. Из дана у дан, од Великог Понедељка, Бдења са читањем Еванђеља на Велики четвртак, братство је дочекало Дап Христовог Распећа – Велики Петак. Овај дап, у који обележавамо Христову жртву на Крсту уједно у манастиру је готово увек испуњен посебном радостиворном тугом. Поглед на плаштаницу и пвећем и воштаницама украшен Христов гроб у сред храма за монахе је већ предукus животворног Васкрсења Господњег јер је управо Христов гроб почетак васкршње радости која постепено обузима срца монаха све што се више приближавамо Васкрсењу као Празнику над празницима.

Васкршња радост полако се осећала на сваком кораку – преко црквених песама, постепеним мењањем боја одежди у цркви и нарасе новом динамиком која је прожимала не само богослужење већ сва послушања. У сваком углу су се чули ужурбани кораци, лица испуњена унутрашњом радошћу која ће се у један глас излити у певању првог Васкршњег тропара у суботу у поноћ.

Иако је време у току Страсне недеље било релативно стабилно и топло као велико изиснађење дошла је права снежна мећава која се постепено захуктавала од раних вечерњих сати у суботу да би некако са врхунцем славља и васкршње радости читав манастир дословно завејала у бели покривач.

Чудни су и тешко разумљиви Божији знаци. Али колико се год појачавала снежна мећава ван цркве толико је у цркви бивало топлије и радосније. На неки чудесан начин изгледало је као да славно Божић у васкршње време јер снег за Васкрс нимало није

уобичајна појава, посебно када је већ претходног дана време било топло и сунчано, како то само уме да буде у пролеће.

Динамика црквепог богослужења у манастиру Дечани можда се понајбоље може осетити у току васкршње службе када читава црква игра у ритму радосног васкршњег канона, док полијелеји и ставроси са мноштвом упаљених воштаница сенкама покрећу стотине ликова на древним средњовјековним фрескама. Изгледало је као да је све у покрету, као да читава твар трчи у загрљај Васкрсом Господу. Васкршње богослужење са литургијом које је почело у попоћ завршило се око 5 часова изјутра. Али тиме није утихнула радост и расположење које се пренело одмах у манастирску трпезу где је већ чекало традиционално васкршње послужење. И док је ходницима, трпезом, целим конаком одјекивало на десетине поздрава Христос Васкрсе – Ваистину Васкрсе полако је утихнула и васкршња мчава која је за собом оставила манастирско двориште са црквом у правом зимском украсу. Док су се монаси и гости куцали васкршњим јајима честитајући празник, цонски су још певушили тропаре и васкршње песме настављајући радост која је толико преизобилно испунила најлепшу ноћ у години. На почитањк се кренуло када је сунце већ обасјавало снегом покривени манастир.

Сутрадан је забележено и неколико фотографија у васкршњем снегу. Неки од гостију су чак направили и малог Снепка Белића са шаргарепом уместо поса који се у току дана полако топио пред поновном појавом пролетњег априлског сунца.

Приближило се и време расањка. Најпре су отишла браћа и сестре из Лепосавића у оклопним транспортима који су се поредали пред манастирском капијом, а увече монаси су тихо и неприметно, како су и дошли пре пар дана, одвели госте ван Косова у правцу Београда. У срцима свих горело је једно јако осећање најнеобичнијег празника у животу. Све је било сасвим нестварно, манастир изолован као острво, окружен италијанском војском, у сред готово етнички очишћене Метохије, под снежним покривачем у сред априла. Ипак радост Христова ове се године излила много обилније него икада до сада. Тек у оваквим условима, далеко од сваке светске вреве и сигурности мирног живота у слободи осети се величанствена сила Христа победе над смрћу.

Манастирска звона су звонила дуго и радосно тог васкршњег дана носећи својим звуком у даљину над опустела српска села, разорена гробља, порушене цркве најрадоснији поздрав ХРИСТОС ВАСКРСЕ – ВАИСТИНУ ВАСКРСЕ!

Д.С.

КОСОВО - ЗЕМЉА СВЕТА

*Како мраком покри Господ у гневу свом кћи Сионску,
сврже с небеса на земљу красоти Израњеву и не сеји
се поножја поју својих у дан гнева и јаросији своје...*

Плач Јеремјин 2,1¹

Косово – земља света, земља Божја. света земља манастира, светаца, мучника и пророка на почетку другог миленијума рођења Спаситеља Христа поново, по ко зна који пут, пролази дане гнева Божјег. Разгневи се гневом праведним Господ због људи који заборавише да имају једног Творца, једног праоца Адама и једног Христа који је све људе пострадао на крсту. Након низа година страха и тескобе, у сукобу државе коју је бранио безбожни тиранин и Албанаца који живе на Косову, које је у сепаратизам одвукао гнев народних зилота, намучену косовску и метохијску земљу залила је крв невиних која и данас готово две године након тог трагичног рата тужно вапије за правдом Божијом. Насилници са обе стране који су будући помрачени, уместо у ђаволу, исконском виновнику сваког зла, зло су угледали у ближњем своме претворили су земљу косовску у огњену буктињу. И заиста без познања небеског Оца није било могуће јасно препознати ни брата у ближњем своме и уздржати се од Каиновог греха.

Гнев и бес једне обезбожене војске према Албанцима заменио је осветнички гнев и мржња према свему што је српско, православно и хришћанско. Збогове албанских жена и деце заменили су српски и ромски збегови. Опет су гореле куће, падале невинне жртве, али овај пут у миру, а не у рату, не у помама ратне смутње, већ у ономе што неки брзоплето назваше *Слободним Косовом*. У памери да прогнају све оне у којима су у својој слепој освети видели непријатеље, гневни Албанци посегнули су за рушењем православних, храмова Божјих, древних косовских светиња које преживеше вековс агарјанског ропства да би данас биле уништене пред очима слободољубивог света. Црква Православна која је у време рата ус-

¹ Come mai ha oscurato nella sua ira il Signore la figlia di Sion? Ha scaraventato dal cielo alla terra la maestà d'Israele! Non si è ricordato dello sgabello dei suoi piedi nel giorno del suo furor. Lam. 2:1

тала против насиља помажући свим страдалицима и трпећи осуде својих обезбожених сународника да није уз свој народ, сада је почела да прима ударе албанског беса који се свом силином обрушио на манастире и светиње које су неретко били уточишта прогнаним Албанцима и осталим страдалицима.

И постаје Црква, *лејошница косовска, као удовица међу народима* (Плач 1,1). Због грехова народних допусти Господ да и у присуству западних миротвораца буду порушене десетине древних цркава и манастира из којих се више не шири вапај молитве, миомирис тамјана и тиха светлост Божјег присуства. Прах и pepeo од цркава, фресака и икопа светитеља, постали су глас неме опомене и позива за свенародно покајање и Србима и Албанцима, али и гордим моћницима из далеког света који су попут древних крстапа кренули да Гроб Господњи ослобађају огњем и мачем, овај пут из ваздуха.

У Јеремијином плачу монаси и монахице тугују пад зидинама порушених храмова оплакујући негдашњу лепоту храмова сазидањих у славу Божију, али оплакују и рушевне душе људске које су се дрзнуле да оскрнавe лик Божји у своме ближњем и распале гнев Божији.

Миротворци са Запада уместо да донесу мир постали су невољно неми сведоци неправде која се сада одвија пред њиховим очима. Гледајући пред собом наставак безумља, а не налазећи одлучности и воље да стану злу у крај, и сами су почели да бивају жртвама крваве косовске драме која је крв невиних и прах порушених светиња бацила и на њихове руке. Ипак они су данас једино који поред невидљивих анђела чувара светиња бдију над храмовима Господњим стражарећи над Крстом часним, на коме су утемељене најузвишеније традиције њихове цивилизације.

*Пушеви сионски ридају јер нико не долази на слава
Све су му доери разваљене, светињеници уздишу,
ожалошћене су девице његове, а он је ђун горчине*

*Глачињели његови сада господаре, нейријашели ликују
Бог га понизи због великог безчашћа његовог
Младенци му одоше у изгнанство пред лицем илачињелима²*

² Le strade di Sion sono in lutto e non si celebrano più feste. Tutte le sue porte sono deserte, i suoi sacerdoti sono in gemito, le sue vergini addolorate ed essa vive nell'amarezza. I suoi oppressori hanno il dominio, i suoi nemici sono fortunati: perché il Signore l'ha afflitta a causa dei molli suoi peccati. I suoi bambini sono andati schiavi dinanzi all'avversario. (Lam 1, 4-5)

Православни српски Сион поставља свој голготски пут сведочећи својим страдањем истину о страдању свих певиних, и српских и албанских и ромских и свих других који падоше као жртве безумља гордих. Као и сам Господ који је смрћу смрт уништио, патњом победио патњу, тако и Црква следејући свом Нобеском Женику са радошћу прима чашу свог мартирijума (сведочења).

То је био вековни крстоносни пут Цркве Христове на Косову и Метохији која је након периода славних и благоверних царсва и царица, святих патријараха и учитеља зашла у мрачни период агарјапског роиства. Ретко је који део хришћанске Европе тако богато био засејан хришћанским црквама и манастирима, тако да је с правом Косово и Метохија постало свстом земљом хришћанског Балкапа, Јерусалимом српског народа, поносом монаха, песника и уметника. Отуда и западни део ове плодне земље с правом назван Метохијом, земљом манастирских поседа.³ Док је западна Европа већ закорачила у Респесансу и модерно доба, православни Исток бранио је најсветлије традиције медитеранско-хришћанске духовности, древног достојанства некадашње ромејске (хришћанске римске) царевине, која је Христом поразила мрак паганске прошлости.

Високи Дечани, Пећка Патријаршија, Грачаница и Љевишка постали су неми оријентир невидљивог пеба које као да се спустило на земљу да је просвети и освети и тако преображену попово воздигне у небо. Древни владари нису нам оставили своје палате које су настале у вихору векова, али њихове цркве које су подизали себи за дуну (задужбине) надживеле су царства и моћнике и потврдиле да је једино царство вечно – царство Божије. Многи су освајачи задивљени лепотом цркава и фресака поштедели ове храмове као истинске домове Божије. Нажалост обезбожени рушиоци данашњице уништавањем ових светиња као да су кренули да поново разапну Христа који је пераскидиво уткан у историјско ткиво Косова и представља средишњу тачку његове душе и идентитета.

Када је 1389. године благоверни кнез српски Лазар изашао на Косово поље да се супротстави гордом султану Мурату који је кренуо да хришћанску Европу принесе на дар арапском пророку, у душама српских витезова одзвањале су речи еванђелског духа. *Боримо се за крст часни и слободу златну. Земаљско је за малена*

³ Гр. мартириа – мучеништво, сведочење

⁴ Гал. Агарени – потомци Агаре, муслимани

⁵ Гр. мстохион – манастирски посед, мстох, множ. метохија

царство, а небеско увек и до века. И заиста, благоверни кнез више није бранио своју малу Србију или велику Европу, већ хришћанску веру и Цркву. То је био поповљени Завет једног хришћанског кнеза са Богом који је његовом народу подарио земљу косовску као залог љубави и верности. Као да је на тај дан запечаћена судбина ове земље јер док год су Срби остали верни Христу и Христовом закону Косово је имало остати њихова света земља. Погаженом Завету уследиће плач на рекама вавилонским.

Иако је српска војска изгубила земаљску битку, она је извојевала духовну победу. Агарјански пораз био је још страшнији зато што они никада нису разумели у чему је победа хришћана. Срб је Христов, радује се смрти, клицао је свети мученик, ђакон Авакум неколико векова касније када су га Турци водили на погубљење на Калемегданској тврђави у Београду. За хришћанина, који је сведок и мученик свог Спаситеља и следује му на његовом путу страдање је победа, а вечни живот се налази умирањем за свако пролазно вештаство овог света. Ропство Христа ради највећа је слобода и достојанство, док је разуздана слобода чула и страсти најмрачнија тамница људске душе.

Ови чудесни хришћански свети парадокси и данас надахњују монахе, монахиње на Косову и Метохији... и оних шест српских старица хришћанки које у потпуно албанској Баковици сведоче својом молитвом и звоњавом звона на малој цркви да је жив Господ Спаситељ и да је сила љубави и праштања јача од сваке мржње. Сви они се не моле за победу народа овога света и века, већ за вечни живот у Христу у коме нема ни Грка ни Јеврејина, ни Србина ни Албанаца. Отуда су Цркве и манастири које са достојанством праведника трпе највећи удар мржње и рушилаштва, кошнице спасења за све на Косову и Метохији, парчад пса која лазаревски сведоче свима људима да је свако земаљско царство пролазно и да једино вреди живети за небеско царство. А Косово је својим светињама, својим Заветом као вековном инспирацијом, попут лествице из сна праоца Јакова узводи нас и данас ка нашој истинској отаџбини, где нема ни туђе ни уздицања, већ где је животи вечни.

*Помени се Господе оног што нас снађе
Призри и види понижење наше
Баштина наша паде у руке туђина
а домови наши иноплеменицима*

*Сирочад смо: оца немамо
мајке су наше као удовице
воду нашу сребром плаћамо
а дрва за цену куйујемо*

*Јарам нам је о враћу, прођоне нас
шрудимо се а њочинка не налазимо*

*Они наши згрешише и више их нема
а ми носимо кривине њихове.*

*Враћи нас к Себи Господе и враћићемо ти се,
обнови дане наше као некада...*

Дечани, 17/30 јануара
Лета Господњег 2000.
СМД

⁶ Ricordati, Signore, di quanto ci è accaduto, guarda e vedi il nostro ludibrio! La nostra eredità è passata a stranieri, le nostre case a sconosciuti. Orfani siamo diventati, senza padre, le nostre madri sono come vedove. Beviamo la nostra acqua a prezzo d'argento, acquistiamo a pagamento la nostra legna. Con un giogo sul collo siamo inseguiti: siamo esausti e non ci è dato riposo. All'Egitto abbiamo teso la mano, all'Assiria, per saziarci di pane. I nostri padri hanno peccato e non sono più, a noi sono addossate le loro colpe. Facci ritornare a te, Signore, e noi ritorneremo, rinnova i nostri giorni come in antico! Poiché non ci rigetti definitivamente né sei sdegnato oltre misura contro di noi. (Lam. 5:1 - 7.21)

ПАТРОЛОГИЈА

МИТРОПОЛИТ АНТОНИЈЕ
СУРОШКИ И ЛОНДОНСКИ (БЛУМ)

1914 -

ЛИЧНОСТ

Други светионик Православља на Британском острву, поред архимандрита Софронија, јесте митрополит сурошки и лондонски Антоније Блум. Он поседује огромну духовну снагу а највише се прочуо као уитељ молитве и сјајан проповедник Јеванђеља.

И Антоније је Рус. Рођен је у Лозани, 19. јуна 1914. године од оца дипломате, који се ускоро после тога, пре почетка Првог светског рата, вратио у Русију а одатле био послан на службу у Персију. По због пропасти царске Русије Блумови нису дуго остали у Персији.

Изгубивши службу, Антонијев отац је по властитом избору постао неквалификовани радник, док пије на крају нашао чиновнички посао. Породица се сели кроз Шпанију, Француску, Аустрију и Југославију а затим 1923. год. настањује се у Француској, где ће провести следећих двадесет седам година. Своје широко образовање Антоније је стекао у Паризу. Завршио је гимназију, где је учио класику а затим се уписао у Школу за природне науке на Сорбони и студирао физику, хемију и биологију. Када је дипломирао, студирао је медицину и завршио је у време избијања новог рата 1939. године.

Антоније је сам себи крчио пут кроз живот. Да би се школовао, почео је да ради када му је било дванаест година, давао је часове деци млађој од њега. Од зарађеног новца би куповао књиге које су му биле потребне за школу. А и касније, зарађујући од предавања латинског језика, физике и хемије Антоније је успевао да плати Универзитет и друге трошкове за живот. Своје студије је обављао поћу. "Одлазио сам у кревет у осам часова изјутра", каже он, "и

спавао до подне, затим почињао да радим поново. Ското ме је уништило, али бар ми је омогућило да наставим студије”¹. Да у свему томе истрајем до краја Антонију је помогло његово породично васпитање које га је упућивало на самопожртвовање, као и осећање земаљске неприпадности и потпуне одређености изазвано губитком отаџбине.

Године 1937. Антоније је добио француско држављанство, раније није имао ниједи, које ће задржати целог живота. За време Другог светског рата служио је као официр у француској војсци до пада Француске, затим је радио као лекар у једној од париских болница и учествовао у покрету отпора. Лекарску службу је наставио и после рата.

У живот по хришћанској православној вери улазио је поступно у неколико фаза. По његовим речима прво дубоко духовно искуство које га је покренуло ка вери имао је при сусрету са једним од руских свештеника у Паризу, “који је волео људском љубављу која је била изнад њега”. Коначно обраћење у веру и пресокрет у животу доживео је када је први пут прочитао Јеванђеље, и то Јеванђеље од Марка, јер је хтео да прочита најкраће. Тада му се јавио сам васкрсли и вечноживи Христос. “Док сам читао почетак Јеванђеља од Марка”, сведочи Антоније, “пре но што сам дошао до трећег одељка, одједном сам постао свестан да је са друге стране мог стола био Нeko присутан. А извесност је била тако снажна да то Христос стоји тамо и да ме никада неће напустити... Зато што је Христос жив, а ја сам био у његовом присуству, могу рећи са сигурношћу да је оно што је Јеванђеље рекло о Васкрсењу пророка из Галије - било истина, и да је стражар био у праву када је рекао: “Заиста је Он Син Божји”... Ја сам могао са сигурношћу да читам јеванђељску причу, знајући да је све истина у њој, јер је невероватни догађај Васкрсења био за мене извеснији, него било који догађај у историји. Историји сам морао да верујем, а Васкрсење сам знао као чињеницу”².

Доживевши Христово присуство, Антоније је свега себе посветио Христу: тајно је узео монашке завете 1943. год. обављајући и даље, као скривени монах, - “монах у сгету”, - своју лекарску службу у париској болници. Године 1948. је рукоположен у чин јеромонаха и прешао у Енглеску, у којој ће остати до краја црквене службе, најпре као духовни руководилац Православно-англиканског удружења Св. Мучени Албана и Св. Сергија, затим од 1950. као старешина православног Успенског храма руске

¹ А. Блум, *Школа за молитву*, Атос, Крагујевац, 1996. стр.15.

² Исто, стр. 19.

парохије у Лондону, 1958., када се његовим радом ова парохија пагло увећала, Антоније је хиротонисан за епископа. Године 1962. постављен је за архиепископа Руске Цркве у Великој Британији и Ирској, а 1963. је постао егзарх московског патријарха за Западну Европу. У тој функцији је 1966. добио звање митрополита.

Митрополит Антоније се целог живота осећао као Рус. Док је био активни епископ, он је једанпут годишње одлазио у Русију и подносио извештај московском патријарху о црквеном животу у Западној Европи, а том приликом би увек држао предавања у богословским школама и проповедао у храмовима Русије.

На његов значај за свеукупно Православље осврнућемо се на крају нашег приказа.

Од недавно митрополит Антоније је физички онемоћао и сада се прибира за свој блажени исход из земаљског живота.

Књижевна дела

Од митрополита Антонија имамо многе проповеди и предавања богословског и аскетског садржаја, које је држао у православним храмовима Европе и Русије, на универзитетима, на радију и телевизији многих земаља света. Дела су му штампана на многим језицима. Српски читаоци су почели да се упознају са њима најпре преко *Православног мисионара* када је уредник овога часописа био епископ брашчевски Хризостом, али још више од када је уредништво преузео садашњи епископ бачки Господин Ириниј (Буловић).

До сада су на српском језику објављена следсћа Антонијева дела:

Рождество Христово, беседе, (са руског Катарина Пупезин), Православни мисионар, 6, 1987., стр. 242-244.

Преображење Господње, беседа (са руског Весна Арсенијевић), Мисионар, 4, 1988., 146-147.

На Велики петак и Велику суботу, беседе (са руског Весна Арсенијевић), Мисионар, 2, 1990., стр. 51-52.

Васкрсење Христово, беседа (са руског вероватно претходно поменути преводилац, име изостављено), Мисионар, 2, 1993., стр. 50-53.

Јеванђеље и ми, изабране проповеди на јеванђељске теме (превела са руског и приредила Весна Никчевић), Светигора, Цетиње, 1996.

Школа за молићву, дубока аналитичка и искуствена студија о молитви и пачину омотивљавања личног живота (напре на енглеском 1970. г. са енглеског превела Олга Стефановић), Атос, Крагујевац, 1996.

Жива молићва (на енглеском у Лондону 1966; са енглеског на српски превела Слободанка Зарић), Атос, Крагујевац 1996.

Храброст за молићву (на енглеском 1973; са енглеског на српски превела Гордана Кораћ), Атос, Крагујевац 1996, заједно са претходним делом.

Боџ и човек (на енглеском у Лондону 1971; са енглеског на српски Гордана Кораћ), Атос, Крагујевац 2000.

Учење

Не претендујући на то да правимо систематизацију Антонијевог учења (било би то дрско са наше стране), пажљивим ишчитавањем његових дела можемо уочити оне основне и стожерне мисли за које се држи цела богочовечанска визија. Антоније говори о Богу, човеку и њиховом односу.

Тајна рањивоџ Боџа и Његове крстоносне љубави

Када говори о познању Боџа, Антоније каже да се све оно што нам Бог открива о себи саопштава "увек у људским оквирима". Затим неминовно упозорава на опасност да схватимо да је Бог само оно што се о Њему може открити, јер бисмо Га тако учинили "необично малим и заиста неприхватљивим многим хришћанима и нехришћанима".

И не смемо нашу представу о Богу заробљавати природним наукама, "јер се искуство не ограничава овим наукама. - Постоји цео један свет који је нелогичан а упркос томе није неразуман", каже Антоније. "Боџ је бесконачно већи од модела и представе коју имамо о Њему, али сви ови модели и представе ипак оће припадају тајни Откривења".

Пут богопознања за човека је отворен Христовим ваплоћењем. "Дотада је Бог био познат људима као Непостижни и Свесвети, а сада се на још непостижнији начин открива као постижни Бог".

³ *Боџ и човек*, стр. 97-98.

Продужавајући мисао Св. Филарета Московског (Дроздова), Антоније истиче да крст није само икономско, земаљско искуство кроз које је Бог прошао, - "крст је уписан у Тајну Свете Тројице". "Ваплоћење и смрт на крсту, уколико крст није уписан у саму тајну тројичког живота, били би догађаји унети у Бога споља", што се не може допустити када говоримо о Богу.

Какав је онда тај крст који је уписан у Тајну Свете Тројице? Љубав је тај крст, љубав у чијој основи лежи *самопопоништење*. "Самопопоништење је кључни чин љубави", каже Антоније. "У Богу налазимо три ствари. Налазимо усхићену радост Трију Личности које воле тако што савршено дају и савршено примају, али пошто су у трајном односу, ако могу тако да се изразим, Оне нису на путу једна другој, него су у односу у којем свако од Њих прихвата у сваком поједином трепутку да не постоји, да би друге Две Личности могле да буду Лицем у Лице једна са другом - то је чудо потпуног заједништва, стапања и јединства".

Сложена тајна тројичке Божанске љубави пројектује се Христовим Ваплоћењем и Његовом крсном смрћу на земљу и на људску историју. У својој Беседи на Божић Антоније стоји задивљен пред Богом који нам се открио "не као Величанствени, свенобеђујући Бог, него - у кротости и рањивости Младенца", који се "такав, нежан, рањив, незапштићен предао нашој љубави". "Љубав Божја вазда је рањива, вазда нежна вазда незапштићена", тврди Антоније. - Овај исти аспект љубави Божје такође је изванредно уметнички осликао Отац Александар Шмеман у беседи на исти празник.

Антоније је лично пролазио кроз дубока искуства *неприпадања*, као и многи други православни Руси који су после Бољшевичке револуције постали бескућници. Кроз то се више приближио Христу и боље је разумео његову жртвену љубав, па је једном приликом казао: "За време Руске револуције изгубили смо Христа великих катедрала, Христа блиставо уприличених литургија, и открили смо Христа који је рањив, као што смо ми рањиви, открили смо Христа који је био одбачен као и ми што смо одбачени, Христа који није имао ништа у своме тренутку кризе, чак ни пријатеља, а и то је слично нашем искуству". (Ова карактеризација била је особито мила Александру Шмеману, великом Антошијевом пријатељу).

⁴ Исто, стр. 96.

⁵ *Православни мисионар*, 6, 1987, стр. 243.

⁶ *Школа за молићву*, стр. 243.

Христос је постао удеоичар свега што је чинило судбину човека. Узео је удела и у нашем умирању и смрти. А Антоније разликује две врсте смрти у људском искуству. Прва је телесна, у којој се душа одваја од тела, док је друга много страшнија од ове, - она се састоји у човековом доживљавању одвојености и остављености од Бога. То духовно подручје где је Бог, због човековог слободног прескидања заједнице с Њиме и, на тај начин одвајања од извора живота, ускратио Своје присуство зове се Ад, накао. До доласка Христовог та смрт је хиљадама година била искуство читавог људског рода. Као Бог Христос није могао умрети ниједном смрћу, али је из љубави према нама посредством свога човештва доживео обе смрти, и то на најтежи начин. На Голготи је осетио одбаченост од људи, папуштеноост од стране апостола и пријатеља, "остављеност" од Бога, због које је на Крсту изрекао "најстрашније речи у историји": "Боже мој, Боже мој, зашто си ме оставио?" А све то у исчекивању смрти! Тиме Он као да пам говори: "Гледајте, и ѿо сам на Себе узео... Умирем да бисте поверовали да вас Бог љуби, да сте спасени, јер наше спасење не зависи толико од нас колико од тога чуда Љубави". И по телесној смрти Христос је душом Својом сишао "у бездан богоостављености - тамо где Бога нема". Но, баш тада, када је "ушао у ту страхотну област Христос је Собом, Својим Божанством, Животом вечним Светлошћу неумирућом испунио свеколико. И таква смрт је заувек укинута. Од тада и дан-данас ми смрт називамо успењем, тј. уснућем привременим сном. И када умиремо ми не одлазимо у бездан очајања и богоостављености, него - Богу".⁷

Капацитет човека

Колико је за Бога вредно људско биће, чак и у своме паду, најубедљивије је Он показао када је за људски род добровољно претрпао крсна и адска искуства. "Човек је вазда велики у очима Божјим".⁸ А капацитет људске природе почео нам се откривати Христовим Ваплоћењем и потпуно се показао у Његовом вазнесењу. У беседи на Божић Антоније паглашава да се у Христовом рођењу није обзнавила само љубав Божја према човеку, него и "тајна о човеку, који се показао тако дубоким, тако великим, да је у себе сместио Живога Бога!"

Људима је дано да буду "сатрудници Божји у освећивању твари коју је створио Бог".⁹ "После Себе, Господ шаље нас у овај исти

⁷ "Васкрсење Христово", Мисионар, 2, 1993, стр. 51.

⁸ Рождество Христово, Мисионар, 6, 1987, стр. 243.

⁹ Преображење Господње, Мисионар, 4, 1988, стр. 146.

свет, да успесмо у њега утеху, радост, светлост, наду и ово дивно познање Бога, Који је постао човек, и човека који је способан да узрасте у меру раста Бога васкрсене".¹⁰ У Цркви се преображава цела творевина. "Све што је подвлашћено човеку, може да буде њиме и освешћено - све на чему радимо, чега се дотичемо, све ствари нашега живота, све можемо постати делом Царства Божјег, ако само ѿо Царство настане најпре унутра у нама и ако се као сијање Христово разлива на све чега се дотичемо".¹¹

Наука о молитви

Највсће духовне дубине Антонијеве откривају се пред нама када зађемо у његову науку о молитви. У овој науци га можемо поредити са његовим њмсаком из четвртога века Св. Антонијем Великим. Разлика је у томе што је Антоније Велики учитељ пустиње коју су насељавали монаси, а Блум је учитељ оних који живе у савременској пустињи свега, у њеном метежу и духовној дивљини. По у томе је и извесна предност Блума, - он је наш савремени Антоније Велики.

Антоније дефинише молитву као сусрет и однос, у којем слободно учествују Бог и човек, и ниједан се не може на то присилити од стране онога другога. Догађа се да у нашој молитви и не осећамо Божје присуство. Да ли је онда Христос истину казао када је рекао да је Он увек близу нашег срца, да куда па њега, готово да уђе чим Му отворимо? Да, Бог је увек доследан својим речима. Али човек је тај који чини себе одсутним када охладни у срцу и постаје незаинтересован за Бога, или само жели испити од њега, а не Њега самога. Други разлог за осећање Божјег одсуства јесте у томе што понекад настојимо да угрозио Божју слободу, заборављајући да Он у односу са нама ступа слободно, и док га заборављамо целог дана, захтевамо од Њега да нам се јави баш у оних "неколико минута које резервишемо за Њега".

Сусрет лицем у лице са Богом захтева од човека доста храбрости и смирене послушности Богу, јер такав сусрет увек подразумева и извесан суд над човеком. Зато имамо углавном две могућности: или да се за њих припремимо.

У молитви стојимо пред Богом са отвореним срцем и умом, са свешћу да стојимо изван Царства Божјег и да је све што примамо од Бога не наше него дар Његове љубави. "У колико нисмо свесни да смо изван Царства Божјег и да треба да закуцамо на врата да

¹⁰ Рождество Христово, стр. 243-244.

¹¹ Преображење Господње, Мисионар, 4, 1988, стр. 146-147.

бисмо били примљени, можемо провести велики део свог живота умисљајући да смо у Царству и понашајући се као да јесмо, не достижући никада ону дубину у којој се Божје Царство открива у свој својој лепоти истини и слави”.¹²

Антоније је сматрао за веома потребно да нас често подсећа на то да се сусрет са Богом остварује унутар нас самих у дубинама срца. Тек после тога унутрашњег сусрета моћи ћемо да примислујемо Његово присуство изван. “Ако не можемо да успоставимо контакт са Богом под нашим сопственом кожом, у овом малом свету који сам ја, тада су шансе врло мале, чак и ако Га сретнемо лицем у лице, да ћу Га препознати”,¹³ каже он.

По узроку који је побуђује молитва може да буде двојака: *сионјана* и *дисциплинована*. Споштају молитву изазива или усхићена љубав или велика притешњеност срца. Дисциплинована молитва се придржава прописа за молитву. Она је дело истрајне воље и поузданија је од прве јер сва осећања, на и љубав и туга временом отупе.

Поред тога што наша молитва треба да проистиче из дубине бића, ми морамо познавати и начин на који ћемо успешно да се обраћамо Богу. По Антонију, морамо најпре наћи име за Бога. Постоје званична имена: Силни, Сведржитељ, Господ и сл. Ова не одржавају велику блискост са Богом. Боља су искуствена имена, као што су она из псалама: Радости моја, Утешитељу мој, Љубави и слично. “Назовите Бога именом које је Он задобио у вашем животу. У том тренутку сретнете се... Трагајте за именом, јер ако немате име, не будите изиспањени што вас нико не чује: ви не зовете”.¹⁴

И све друге речи које изговарамо Богу треба да буду одраз нашег живота. Пре него што дођемо до неких својих речи - а и после тога - обавезно је да се служимо речима Светих. Речи које су Свети изговарали у својим молитвама садрже у себи њихово искуство са Богом. Те речи је сам Свети Дух “обликовао у њиховим животима и унутар њихових срца”.¹⁵ Имамо их у Светом Писму и свим богослужбеним књигама Цркве. Служећи се њима, ми и сами узрастамо до оног духовног искуства које оне садрже у себи.

Молитва, како о њој учи Антоније, не сужава животни простор човеков, него га проширује, укључујући у тај лични однос који молитвеник има са Богом целу творевину а првенствено његову

браћу и сестре. Молитва је уткана у све варијанте живота, у сва његова стања и све могуће обрте. “Није добро само гледати у празно надајући се да ћемо видети Господа; уместо тога треба да посматрамо ближе нашег суседа, некога кога је Бог створио, некога за кога је Бог умро”.¹⁶ Хришћанин се креће кроз овај свет, каже Антоније, “као Божји посланик”. “Кога год срећемо ви га срeћeте на Божјој стази. Ви сте ту да будете присуство Господа Бога, присуство Христа, присуство Духа, присуство Јеванђеља”.¹⁷ “Цео живот има тај интензитет значења”.¹⁸

Када се Христос настањује у срцу човека, Он пројектује Свој мир и Своју хармонију у њему, које не могу да наруше сви циклопи и урагани који беспе око човека. Он је стабилан и спокојан, јер је са Богом.

Многе хиљаде људи митрополит Антоније је још за живота својом проповеђу увео у заједницу са Богом истинитим и многе ће још увести својим писаним делима.

епископ Атапасије (Ракита)

¹² Школа за молитву, стр. 47.

¹³ Исто, стр. 52-53.

¹⁴ Исто, стр. 107.

¹⁵ Исто, стр. 61.

¹⁶ Исто, стр. 21.

¹⁷ Исто, стр. 79.

¹⁸ Исто, стр. 78.

БИБЛИЈСКА ТЕОЛОГИЈА

БИБЛИЈА

БИБЛИЈА (βιβλος, βιβλία), тј. *књига, књи́ге* (множина) – општи назив књига Старог и Новог завета.

Основ Библије сачињавале су речи завета, заповести и записи које је Мојсије склапао и чипи с времена па време (Изл 17,14; 24-4; Бр. 33,2; Изл 34,27; Понз 31,24). У Изл 24,7 помиње се "Књига заветна", у којој је Мојсије написао речи Господње још пре примања таблица са десет заповести (Изл 31,18). У Понз 31,26 говори се о "књизи закона" коју треба сачувати поред ковчега завета. Тој "књизи закона" Исус Навин је дао додатке (ИНав 24,26). Кад је Давид величао закон Господњи (Пс 19,7), он је имао у виду Петокњижје Мојсијево или неке његове делове (ср. Пс 40,7). А по тој књизи закона Давид је заповедио Соломону да се управља у своме животу (1 Сам 2,3). Хелкија је пропашао у храпу (2 цар 22,8) "књигу закона Господњег даногa преко Мојсија" (2 дн 34,14). Јездра ју је читао пред цародом (Нем 8). Но када Данило говори о "књигама" (Дн 9,2), јасно је да је то зборник увешан пророчким списима.

Ко и када је уједињено књи́ге Старог завета, неизвесно је. По мишљењу Јевреја, ово је учино Јездра са својим сарадницима (Нем 8,13), тзв. "Велика синагога". Без сваке сумње, "Стари завет" који данас имамо, управо онај који је био код Јевреја много столећа до Христа и па који се он позивао, те Списе Јевреји у Александрији називају "αἱ βιβλοί", "βιβλία" лат. Biblia, -orum, од 13. века Biblia, -ae, тј. књи́ге. Старозаветни списи спомињу се у Новом завету под различитим називима, нпр. "Писмо" (Дан 8,32), "сва Писма" (Дан 24,27), "свештени списи" (2 Тим 3,15). Назив "стари завет" (2 Кор 3,14) има у виду, на првом месту, сам завет (па Сипају), затим књи́ге завета (закони Мојсија) и, затим, "сви свештени списи" (scripturae sanctae, literae sanctae) до Христа.

Насирам називу "Стари завет", у хришћанској Цркви почели су звати "Новим заветом" збирку списа који садрже сведочанства о Новом завету, даном преко Христа.

Новозаветни списи писани су у 2. половини 1. века (између 50. и 100. г. по Хр.), по њихово сједињење у целину, слично старозавет-

ним списима, треба пренети у познији период. Помесни сабор у Картагини 397. г. дао нам је завршни попис новозаветних списа у том облику и поретку којим се ми данас користимо, ослањајући се на 39. пасхалну посланицу св. Атанасија Великог из 367. г. У 5. веку (ако не и раније) израз "Реч Божја" већ је служио као општи назив списа Старог и Новог завета.

И пошто је воља Божја највиша норма и правило (κανών, Гал 6,16) за веру и живот, то су у хришћанској заједници ускоро сви почели говорити о учењу заснованом на Библији, називајући је "капоп истипе" или "капоп вере", услед чега се Библија у 4. веку почела називати канонским списом, тј. списом који садржи канон, норму; отуда су све књиге које су ушле у састав Библије добиле назив канонске. Следствено, капопском се назива ова књига која је на основу свог божанског порекла призната и примљена као правило за познање истине и за живот. Тако се говори о старозаветном канону, тј. књигама које у целици представљају старозаветно правило за веру и живот, – исто тако се говори о новозаветном капопу. Наспрам канонским списима, постоје апокрифни списи (ἀποκρυφός – сакривен, непознат) које нису прихваћене у састав канонских књига, и на које се канонске не позивају (в. Апокрифне књиге).

Распоред старозаветних књига укратко је указан код Мт 11,13: "Закон и Пророци" (οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος), а шире код Лк 24,44 "Закон Мојсијев, Пророци и Псалми". 1) *Закон* (νόμος) (Тога) садржи Пстокњижје Мојсијево, 2) *Пророци* (προφῆται) (N'vi'im) у јеврејској Библији садрже већи број књига него у нашој, јер се "ранијим пророцима" прибављају књига Исуса Навина, Књига о судијама и 4 књиге о царевима, а "познијим пророцима" – прва три "велика" пророка: Исаија, Јеремија и Језекиљ, а онда 12 "малих" пророка: Осија, Јоил и други до Малахије, 3) Трећи део назива се овде такође *Списи* (ספרים) – k'tuvim, и садржи: а) Псалми, Приче Соломонове, Књига о Јову, б) Песма над песмама, Рут, Плач Јеремијан, Проповедник (Еклезиаств), Јестира; в) Књиге Данила, Јездре, Немаје и две Књиге дневника (Паралипоменон).

У новозаветним књигама прво место заузимају четири јеванђеља у истом редоследу који данас имамо, затим следе Дела апостолска и посланице. Православна црква (према Септуагинти) има овакав редослед апостолских посланица: најпре доноси саборне, а онда Павлове (в. црквенословенску Библију, као и прво издање Вуковог превода Новог завета из 1847. г.). Западне Библије држе се обрнутог поретка, па тако и у садашњим штампаним преводима Новог завета. И на Западу и на Истоку последња књига је Откривање Јованово.

Аутори Библије, записујући божанствена откривења и план спасења (οἰκονομία – икономија, домострој) по падахућу Светога Духа (2 Тим 3,16; 1 Петр 1,11; 2 Петр 1,21) били су, уз, то и прилежни испитивачи списа из претходних времена, што се види из Лк 1,3, а то се посебно односи на оно што је писано у Старом завету. Наводимо списе који су им послужили као извор:

"Књига о ратовима Господњим" која се спомиње у Бр 21,14; из ње потичу поетски одломци из времена лутања по пустињи.

"Књига истишитога" (ИНав 10,13) служила је као извор одакле је узето схватање о непокретности супца у свези са кретањем времена. Према 2 Сам 1,18 у "Књизи истинитога", забележена је Давидова тугованка поводом погубљења Саула и Јонатапа.

Следе историјски извори: "Дела Соломонова" (1 цар 11,41), "Дневник цара Израилевих" (1 цар 14,29). То нису канонске Књиге дневника које су унете у Библију и написане касније на основу најдревнијих историјских података (ср. 2 дн 16,11; 24,27 итд.). "Запис Самуила видеоца", и "Књига Натана пророка" и "Гада видеоца" служили су за опис дела Давидових. "Књига Натана пророка", "Пророчанства Ахије Силомљанина" и "Угвари Ида видеоца о Јероваому, сину Наватовом" – служили су као извор за састављање историје царовања Соломонова (1 дн 9,29). "Књига пророка Семаје и видеоца Ида" служиле су за извор историје о цару Ровоому (2 дн 12,15). "Књига Јуја сина Ананијева" служила је за историју царовања Јосафатова (2 дн 20,34). Хроника "пророка Исаије, сина Амасова" односи се на царовање Озије (2 дн 26,22). У "Виђењу пророка Исаије, сина Амасова" и у "Књизи о царевима Јудии и Израилевим" описују се дела цара Језекије (2 дн 32,32). "Књиге пророчке" приповедају о царевању Манасијином (2 д. 33,19). "Књига тужбалица" (2 дн 36,25), зборник тугованки у стиху, написали су Јеремија и други песници. Ову књигу не треба мешати са Плачем Јеремијиним (в. *Изабљене књиге Старог Завета*).

Затим, ради састављања дугих родослова као код 1 дн 1-9. гл., за испрше катастарске мере и распоред земље с тачним границама, за пребројавање мноштва градова и места, што налазимо у ИНав, аутори су се користили значајним опусом древних записа, које су састављали очевици. Према Бр 33,2, "Мојсије пописа како изиђоше и где стајаше". Из ИНав 18,3-6 види се да је Навин паредио да се настави опис седам крајева западног дела јорданске земље, тј. да саставе најстарију споменути историјску карту (уп. 2 дн 35,4).

Књиге Библије у почетку пису биле *подељене на главе и стихове*. Као и други древни рукописи, Библија је написана без раздвојених речи, ин континуо (scriptio continua), без међупростора и

знакова интерпункције. Писало се стубачно, с тим што ниједна реч није била одвојена од друге, а могло се десити да писац у претходном реду забележи само прво слово и даље пише, већ према месту словних знакова – без икакве логичности у поделу речи на слогаове (Јн 1,1-2). То би изгледало овако:

УПОЧЕТ	БЕШЕУ	АПОСТ
КУБЕШЕ	ПОЧЕТК	АДЕИВ
ЛОГОСИИ	УУБОГА	ЕЗЊЕГА
ОГОСБЕШ	СВЕКР	НИШТА
БОБОГОН	ОЗЊЕГ	НЕПОСТ

Овако је писан библијски текст у ступцима на другим пергаментним свицима. приликом читања свитак се имао разматати од почетка до краја текста. Господ Христос је "отворио" Књигу пр. Исаије, читао из ње, "склонио је" ("затворио") и дао служитељу (Лк 4,17.20).

Старозаветне књиге су у древна времена имале неку своју поделу, при чему су се текстови сврставали или по основним мислима или по лицима о којима је реч. То је било неопходно ради стварања извесног поретка читања на скуповима у суботу; указивање на то наплазимо на неколико новозаветних места: Мк 12,16 ("књиге Мојсијеве", Рим 11,2 (приповест о Илији), ср. Лк 13,15, 15,12 са 2 Кор 3,14. Подела закона на 54 "параше" и пророка на толико број "хафтара" вероватно је извршена доста касно, паице у време гоњења под Антиохом Епифаном (око 135. г. пре Хр.). Подела на главе Старог и Новог завета (између 1204. и 1205. г.) потиче од Стефана Лангтона, секретара Париског универзитета и потоњег кентерберijsког акрхијског епископа (†1226). Сантес Пагнини (†1541) је у новом латинском преводу целе Библије поделио текст на стихове и нумерисао их. Ту нумерацију за Стари завет задржао је Роберт Стефан, париски штампар, али је за Нови завет учинио нову поделу текста на стихове, и тако штампао четврто издање Новог завета на грчком и латинском језику у Женеви 1551. године. Његов син Хенрих Стефан у предговору своје Симфоније 1594. говори да је та подела урађена *inter equitandum*, на путу између Париза и Лиона. Ова подела, неретко, парушава повезаност текста. На пример, јасно је да последњи стихови 52. главе пр. Исаије треба да се односе на 53. главу.

Стари завет *написан* је на јеврејском, са изузетком неколико кратких одломака написаних на арамејском (Дан 2,4-7.28; Јездра 4,8-16; 7,12-16; Јер 10, 11). Нови завет је написан на грчком (в. Матеја, за кога се претпоставља да је своје јеванђеље првобитно написао на арамејском).

Најстарији превод Старог завета – грчки, познат је под именом *Септуагинта* ("превод седамдесеторице"), назван по броју преводилаца (уствари не LXX - Septuaginta, него 72, 12 племена по 6 преводилаца) њих 72 преводиоца – Јевреја из Александрије у току од 72 дана, по наредбини египатског цара Пролемеја Филадельфа, великог љубитеља књиге (око 285-247. г. до Хр.). У сваком случају, тај превод сачињен је не дуго времена пре Христа. У његово време он је био у општој употреби међу јеврејима који су говорили грчки језик. Новозаветни писци често су наводили кратке текстове или стихове Старог завета према том преводу. Његов језик је у знатној мери уобличавао језик Новог завета.

Још имамо сиријски превод Старог завета, зван *Пешито*, учињен је у 1. или 2. веку по Хр.; затим следи старолатински превод (*Vetus latina*) који садржи све књиге Библије. У 4. веку Бл. Јероним је познат је као *Вулгата*. У Римској цркви он се поштује као и оригинални текст. Следи готски превод, који је урадио готски епископ Вулфила око 4. века, затим англосаксонски превод из 8. века, долази словенски превод свете браће Кирила и Методија (9. век) и касније целе Библије, и други преводи (в. *библијски преводи*).

Са изумом штампарства (1436), захваљујући библијским друштвима, основаним у 19. веку, Библија је широко распрострањена. Само у 19. веку (називаном "век Библије") штампано је више примерака Библије него у свим бившим временима. Британско и инострано библијско друштво је од 1804. г. до 1887. г. издало више од 112 милиона примерака целе Библије, или њених делова, на 500-600 језика и дијалеката. До тог времена Библија је била преведена на 60-70 језика. Према подацима Библијског друштва за 1982. годину, Библија је објављена на 277 језика, само Нови завет на 518, а појединачни делови Библије на 944 језика или парчета.

Библијски преводи. За многе хришћане првога века "Библија" је означавала грчки превод Старог завета – Септуагинту -, започет у 3. в. пре Хр. Ускоро по закључењу канона Новог завета отпочео је рад на његовом преводу. Први превод је био вероватно на латинском. Латински језик је био званични језик западног Римског царства, мада је грчки био најраспрострањенији језик међу хришћанима, чак и у Италији. На почетку се грчки користио у већини цркава.

Од 2. века надаље, настало је многи локални преводи Библије. Но сматрало се да би требало да постоји и стандардни текст који би сви признавали и употребљавали. Тако је око 384. г. папа Дамас наложио своме секретару да ревидира (исправи) латински превод Новог завета. Овај човек је био Блажени Јероним. Он је први преводилац Библије чије име је сачувано до данас (знамо за раније

јеврејске научењаке који су извршили превод Старог завета са јеврејског на грчки, тзв Септуагинта). Јерошимов превод, звани *Вулгата* (или општеприхваћени), све до данас је остао стандардна Библија Римокатоличке цркве. Десетине других превода је сачињено са овог превода. Сачињен је у времену од 384. до 402. г.

Јероним је био добар научник и добро је обавио свој посао. А да би преводио стари завет, научио је јеврејски језик, после вишегодишњег боравка у Витлсјему. Преко његовог дела, које је руком прелисковано у многим земљама, многи људи су приведени хришћанској вери (в. Вулгата).

У 2. в. је извршен превод Библије на *сиријски*, што је дијалекат арамејског језика којим је говорио Христос. Мада се старо-сиријски пије више говорио, овај превод поправљен у 4. в. – познатији као Пешито – и данас се користи на богослужењу несторијанских и сиријских хришћана у Сирији, Ираку, Индији и у другим земљама.

У Египту је црква у почетку користила грчки језик. Али како се хришћанство ширило на југ, био је неопходан *египћански* (или коптски) превод. Тај превод је започео у 3. в. – коптска Библија је данас у употреби на богослужењу.

После обрећења у хришћанство цара Константина (312. г.), хришћанство се ширило рипидно, и настала је потреба за новим преводом. *Готин*, који се силом насленио у дунавском басену царства, добише скоро целу Библију на свом језику од мисионара-преводника Улфиле. Доста текста тога превода је сачувано у рукописима, премда је готски језик одавно умро.

Св. Месроб је саставио азбуку за *Јермене*, први хришћански народ у свету, и дао им њихову Библију у 5. в. Ово је и данас стандардни превод древне Јерменске цркве, како у самој Јерменији тако и у другим земљама где Јермени живе. Можда из 5. в. датирају преводи на ге'ез језику Етиопије и *грузински*, и данас у употреби у овим црквама.

Касније је настао превод на *словенском* језику, кад су словенска племена постала хришћанска радом св. Ћирила и Методија и њихових ученика. Он је саставио словенску азбуку, и ускоро потом је цела Библија преведена. Овај превод је, може се рећи уз превод Септуагинте, званични превод у овим црквама (в. *Преводи на словенски језик*).

Поред ових црквених превода, знамо за барем један "мисионарски" превод сачињен *пре* но што је негде црква постала

државна. Око 640. г. група несторијанских мисионара, чији језик је био сиријски, превела је јеванђеље на кипески за цара Тај Цунга.

У столењима пакон одвајања западног Римског царства, хришћанство се брзо ширило, нарочито у северној и источној Европи. И са ширењем цркве, преводени су делови Библије на многе нове језике.

Најстарији прави превод Библије у *Енглеској* био је Аделмов превод псалама. Аделм (Adhelm) је био бискуп шерборна на југу Енглеске 700. г. Скоро у исто време на северу Енглеске велики историчар Бид (Bede) жали свештенике који слабо знају латински или га и не знају, па и не читају Свето писмо. Зато је започео превод Библије на англо-саксонски језик. Умро је 735. радши на преводу јеванђеља по Јовану на самртном кревету. На жалост, пису сачувани ни Бидов ни Аделмов превод. Енглески краљ Алфред (871-901) такође је био библијски преводилац, и превео је за свој народ делове Изласка, псалме и Дела апостолска. Образовани свештеници дали су такође своје преводне. После норманског освојења преводили су поједине књиге на енглески, а неке на локалне дијалекте.

Други незванични преводи, углавном за црквене великодостојнике и често у стиху, сачувани су на другим језицима. Очуван је превод Матеја на франачком (ранонемачком). Г. 558. папанији преводи Библије на *арайском* појавили су се вероватно у 8. в., премда још у 4. в. има хришћана у Арабији.

Прејече реформације. У познијем веку појавио се један број превода Библије. Имали су за сврху да их хришћани читају, а преводилачки рад су подржавали људи критички расположени према званичној цркви. Око 1170. лионски трговац Петар Валдо (Waldo), задобивши нови живот читањем Новог завета, уреди да се Библија преведе на прованшки језик (јужнофранцуски). Његови следбеници образоваше Валдежанску цркву, која је кроз векове паилазила на перазумсвање.

Скоро 200 година касније, оксфордски теолог Џони Виклиф (Wycliffe) је, проучавајући Библију, постао убеђен да је веома важно да она буде приступачна свакоме. И као плод овога, до 1384. на енглески језик је преведена латинска Библија. Превод је, уствари, дело више лица, латински оригинал су пратили до те мере буквално да су остављали и латински ред речи! До 1395. један од преводилаца, Парви, дотерао је превод на бољи и јаснији енглески језик. Следбеници Виклифа (звани лоларди) створили читав покрет утемељен на овом преводу, па и кад га је 1408. црква одбацила, нађени су поједини примерци и на сто година касније.

Сличан покрет је настао у Бохемији. Јан Хус, ректор Прашког универзитета, био је под утицајем Виклифовог учења. Спален је на ломачи 1415. али његови следбеници започели су рад на преводу Библије. Као плод овога настао је чешки Нови завет.

Штампарство и реформација. Око 1450. у Мајнцу у Немачкој је Јохан Гутенберг отпочео штампарски запат покретним словима. Његово дело је отворило нову еру у историји књига, а с њима и Библије. Прво штампано велико дело била је Библија (1456) на латинском. Десет година касније она је штампана на немачком у Стразбуру у преводу непознатог преводиоца 14. века. Г. 1471. штампана је прва италијанска Библија, а у скоро је уследило француски Нови завет. Прво холандско Свето писмо објављено је 1477. Уследила је цела Библија на каталонском (за Шпанију, 1478.).

Сви ови преводи су почивали на постојећим рукописима и били су сачињени са латинског. Али развојем писмености почели су проучавати оригинални језици. Јеврејски научници су штампали Библију на јеврејском језику у Италији 1488. Нови завет на грчком је први пут објавио велики холандски научник Еразмо Ротердамски 1516. Према он лично није био преводилац (осим на латински) Еразмо је, за разлику од других, био велики поборник перевођења Библије на народни језик. Писао је: "Жеља ми је да се свештени списи преводе на све језике, како би их читали и разумевали не само Шкотланђани и Ирци, него и Турци и Сарацени. Чезнем да их сва орач док иде за плугом, да их ткаља негуши уз чун, да путник њиховим приповестима разгони замор свога путовања."

Управо тада је у Немачкој млади монах Мартин Лутер брижно проучавао латинску Библију. Као професор на универзитету Вителсбергу, темељито је проучавао Стари завет на јеврејском и Нови завет на грчком у Еразмовом издању. Решио се да сачини нови превод на немачки језик, на разумљивом језику. Нови завет је објавио 1522, а целу Библију 1532. Његов превод је остао најбољи и најпознатији немачки превод за сва времена. Уз то, овај превод је дао нови замајац свукупној немачкој литератури.

Отприлике у исто време Вилјем Тиндал (W. Tyndale), учењак у Кембриџу, ускоро после Еразма и под утицајем његових дела, започео је превод Новог завета на енглески. Црквене власти му нису пружиле подршку, па је прешао у Немачку да доврши своје дело. Први Нови завет штампан на енглеском појавио се у Вормсу (1525). Енглеске црквене власти га одбацише, а бискуп лондонски је откупио велике количине књиге и спалио их. У знак освета, Тиндал је објавио бољи превод! Поправљао га је још два пута. Превео је део Старог завета, по његов Нови завет је најбогатија оста-

вина енглеском говорном свету, јер га се држао "ауторизовани" превод краља Џејмса од 1611. г. и други.

Године 1535. Мајлс Кавердејл (Myles Coverdale) је штампао прву целу Библију на енглеском. Није преводио са оригиналних језика, јеврејског и грчког, већ свој рад заснивао на преводина Тиндала, Лутера и на латинским преводима. Његов превод је и данас у употреби, наиме у псалмима који се још увек штампашу у The Book of Common Prayer. Кавердејл је први ушео садржај поглавља, што је остало у "ауторизованом" преводу, и одвојио апокрифне (деветороканонске) књиге Старог завета од канонских, у ранијим преводима оне су доносили у истом распореду као у грчкој Септуагинти.

Године 1537. прва енглеска Библија је штампана у Енглеској под именом "Томас Метју" (Thomas Matthew) - Матејева Библија, што је псеудоним Џона Родерса, сарадника Тиндаловог. То је прва Библија штампана "са краљевом најдарежљивијом дозволом", какву је почаст добила и Кавердејлова Библија исте године.

Када је мисионарски рад почео изнова после средњег века, први преводи су сачинили римокатолици. Углавном су започињали са Десет заповести. Молитвом Господњом и изабраним деловима јеванђеља или библијским причама. Већ 1613. језуитски мисионари објавили су цео Нови завет на јапанском. Први протестантски превод био је на малајском, а сачинили су га службеници холандске Источноиндијске компаније. Прва цела Библија на тзв. "масахусетском" језику била је превод Џона Елиота 1663. што је смеша америчке-индијанског језика, с неким речима другим 15-20 слова.

Превод целе Библије у Индији најозбиљније су започели дански мисионари. Зигенбалгов (Siegenbalg) Нови завет на тамилском језику је објављен 1711, а Стари завет је додао Шулце (Schultze) 1728. Међутим, нова ера је започела кад је први енглески мисионар Вилјем Кери (W. Carey) доспео у Индију 1793. г. Провео је 40 година радећи у Скрамперу (Scramper) у Бенгалу са двојицом мисионара и многим помагачима. Кад је умро, његова радионица је дала превод целе Библије или Новог завета на 37 различитих језика или дијалеката. Међу овима су били бурмански и кинески. Он је, такође, саставио граматике и речнике. Било је то задивљујуће достигнуће.

Библијско друштво. Године 1804. основано је Британско и инострано библијско друштво "за Велс, за Краљевину, за свет". Најпре је издавало постојеће библијске преводне. Објавило је превод Новог завета на хиндустанском (Урду) језику, који је превео пионир на мисионарском раду Хенри Мартин 1812, као и први савремени афрички превод 1816. на булом (Bulom) језику за Сиера

Лсоне. Од тада је дошло до превода на око 480 афричких језика. Први су хришћани забелсжили ове језике, латиничним писмом. Први потпуни Нови завет за Африку је био на амхарском језику, за Етиопију 1829. Цела Библија на једном афричком језику била је на малаганком 1835. г.

Сличан процес је почео на Пацифику (са тахитиским прево-дом 1818) и у Латинској Америци (са ајмарским) за Боливију, 1829. г.

Дотле су и друга мисионарска друштва започела рад. Холанд-ско библијско друштво, Америчко библијско друштво и Нацио-нално библијско друштво Шкотске, сва су започела преводе. У Индији, Африци и арапским земљама римокатолички мисионари су исто тако радили на библијском превођењу.

Савремени мисионарски покрет развијао се кроз цели 19. век, и до 1939. превођење се одвијало на широком плану. Практично је свако мисионарско друштво имало удела у томе. Главни преводио-ци су били махом мисионари, мада су укључивали у рад и стручњаке са терена, а негде су ови обављали већи посао. Нигери-јац, бискуп Самуел Краутер (S. Crowther), на пример, радио је на Јо-руба Библији (Нигерија, 1862), а Пандита Рамабај (Pandita Ramabai) на Библији на марати језику (Marathi) 1812. г. Библијска друштва су давала подстрек за превођење. Она су и штампала преводе и расту-рала, углавном помажући при неким проблемима. Само је Холанд-ско библијско друштво школовало своје сопствене лингвисте и одашиљало их као преводиоце.

Данашњи преводи за мисионарске потребе. Од прошлог рата настале су велике промене у начину библијског превођења. Г. 1934. основано је удружење "Виклифови преводиоци Библије" у циљу привођења људи Библији на матерњем језику. Сад је та група разрасла у највеће мисионарско друштво на свету. Има око 3.000 мисионара, који врше своју службу веома савесно на 700 језика.

Сваки преводилац проучава лингвистику. Обично мора да је-зику први пут пружи писани облик, што није лак посао, посебно кад тај језик садржи гласове непознате европском језику. Тада прево-дилац мора писати граматику и правити списак најчешће употреб-љаваних речи. Обично му помаже урођеник који има бар неко знање о другом језику познатом мисионару. Године могу проћи пре-но што он може започети чак и најједноставније преводилачке текстове. У међувремену би се племенски народ научио да чита. И-тада би се преводи имали пробати све то време, да би се увидело да-ли га људи разумеју.

Сједињена библијска друштва (Штутгарт) изводе још шири програм који захвата пеке од већих језика света (хинду, кинески, арапски). Ова организација обједињује шездесетак националних друштава. И римокатолици и протестанти сарађују на овом послу. Други ватикански концил је охрабрио римокатолике да читају Свето писмо на матерњем језику.

Да би се за нови превод задобила широка подршка, одржавају се преводилачки семинари, консултације. Некима је тешко прихва-тити промене у тексту на који су свикли од детињства, па се њихова мишљења морају узети у обзир. Ако се донесе одлука о новом пре-воду, одабирају се преводиоци и обучавају. Они ће сачинити прве верзије, размењивати их између себе и бележити примедбе и запажања. Затим се њихов усаглашени текст шаље тиму стручњака (Ревизиони одбор) за Библију и језик, који ће послати писмене примедбе. Уколико их преводиоци не прихвате, оне ће се проучавати на састанку стручњака. И високе црквене личности до-бијају верзију превода да би тај превод подржали у цркви када он буде објављен. За све време превођења, стручњак за превођење при Библијском друштву редовно контактира преводиоце, помаже их – као и друге преводе у том региону. У том циљу он им иде редов-но у посету, пружа савете и сугестије, а повремено разјашњава размимоилажења у мишљењу.

Данас хиљаде људи ради да би Библију учинили јаснијом за обичног човека. Има више стотина етничких група, углавном ма-лих, са непостојећим преводом који би удовољавао њиховој потре-би. А језици се стално развијају. Стручњаци Библијског друштва сматрају да, с обзиром на овај развој, један превод треба по-бољшати сваких 30 година. Отуда ће радници на Божјем делу превођења увек имати да врше своју мисију.

Лит.: Т. Радовановић, *Историја превода Старијих завети*, Београд 1929, П. Ђорђевић, *О Вуковом Новом завету*, Богословље 1934, В. Мошин, *Вуков Нови завет*, Београд 1974, А. Бирвиш, *Сав-ремена начела превођења Светог писма* (рукопис), Р. Ракић, *Пре-води Новог завета од Вука до данас*, Богословље 1987, И. Буловић, *О новом преводу Новог завета*, Београд 1984, Е. А. Nida, *Bible Translation*, UBS, London 1961, Е. А. Nida and Ch. Taber, *The Theory and Practise*, Leiden 1969, W. E. Wonderly, *Bible Translating for Popular Use*, UBS, London 1989, K. Weber, *Bibelübersetzungen unter der Lupe*, Wetzler 1973, *The Book of Thousand Tongues*, ed. United Bible Societies, London 1973, B. M. Metzger, *The Early Versions of the New Testament*, Oxford 1977, *ibid*, *The Text of the New Testament*, Oxford 1972, E. Wuerthwein, *The Text of the Old Testament*, Grand Rapids 1979.

Преводи на словенски језик. Пре свога поласна на мисионарску делатност у Моравску, света браћа Кирило (+869) и Методије (+885) превели су један део Светог писма са грчког на словенски језик, и то зачала јеванђеља (Јеванђељистар) и апостола (Апраксастол), Псалтир и песа зачала из других књига Старог завета (тзв. паримије). Остале књиге преведене су за време бугарског цара Симеона (893-972). Откривење Јованово, пошто није читано на богослужењима, преведено је тек у 12. веку.

Крајем 15. века, новогордски архиепископ Генације хтео је сакупити све библијске књиге, дотле преведене на словенски, па је констатовао да су неке старозаветне књиге изгубљене или нису уопште биле преведене (на пример, две књиге дјевника). У том циљу он се обратио римокатоличком монаху Вспјамину, иначе Приморцу, да их преведе са латинског на словенски, што је он и учинио. На овај начин је 1499. г. у Русији састављена потпуна Библија на словенском језику. С обзиром да се, и поред изума штампарства у Немачкој, Библија и даље ручно пренисавала, дошло је до кварења текста.

Прво јеванђеље штампано је у Брашову (Румунија) 1505. године, а други пут такође у Румунији, у Трговишту, 1512. г. У Русији је Нови завет штампан 1564. г., а цела словенска Библија у Острогону 1581. г. старањем острошког кнеза Константина, па је у науци позната као Острошка Библија. Словенска Библија, поправљена према грчком тексту, штампана је у Москви 1663. г., познатија је као Московска Библија. Трудом и иждивенијем царице Јеленасвете, Библија је доживела четири издања, прво 1751, затим 1756, 1757. и 1759. г. Са издања из 1756. г. штампају се потоња издања. Према московском издању из 1778. г. карловачки митрополит Стефан Стратимировић је издао Библију на словенском језику у пет књига у Будиму 1804. године.

Преводи на српски језик. На савременом српском језику Нови завет је штампан у свом преводу Вук Стефановић Караџић 1847. године, док је Стари завет превео Ђуро Даничић и објавио га 1866. г. Вук је превео Нови завет на подстрек Копитерев, преводио је са црквенословенског језика испомажући се руским преводом, док је у Лутеров превод повремено "вирио". Значи, Вук није преводио с немачког. Кад је требало консултовати грчки изворник и латински текст Вулгате, помагали су му филолози Миклошич и Кошитар. Пре издања целог Новог завета Вук је 1824. г. штампао "Огледе Светог писма на српском језику". Цео превод Новог завета објављен је 1847. г. у 2000 примерака, на вересију, у јерменском манастиру мелхитариста. И поред многих примедби на овај превод, особито по питању његове теолошке тачности, превод је прих-

ваћен и, може се рећи и данас је у употреби код верника. Вук је ипак својом језичком реформом књижевног језика умногоме осиромашио српску језичку лексiku, да би могао ваљано изразити апстрактне, философске и богословске мисли, којима обилује грчки новозаветни текст. Такође је често преводио пародски како би текст звучао што поетичније. Ипак, Вук је својим преводом Новог завета подигао споменик српском језику и његовој култури (Ђ. Даничић).

С друге стране, превод Старог завета из пера Ђуре Даничића био је много бољи. Даничић је био изванредан филолог, те се управо његов превод Старог завета може равнати са најпоетскијим преводима у свету, он је неискрени извор нашег језичког, умногоме заборављеног, блага.

После њега једино се *Љујо Бакотић* одважио превести Стари завет, као и Нови, са латинског, и објавио га у издању Библијског друштва у Београду 1933. г. Овај превод је у међувремену доживео и ћириличну редакцију (Нови Сад 1997), а и извесне дораде за српску читалачку публику. Примећујемо да је Бакотић цели песнички корпус у Старом завету превео у стиху (а у оригиналу је прилично обима).

Нови завет је превео и објавио у Београду 1934. г. др *Димитрије Стефановић*, проф. Богословског факултета, а исто и његов наследник на катедри др *Емилијан Чарнић*, 1972.

Комисија Светог архијерејског синода је, после дугогодишњег рада (интензивније од 1968-1983) објавила свој превод Новог завета 1984. године, који је Српска црква означила као *ауторизовани превод Цркве*. У међувремену је дошло до још три издања, са извесним поправкама (1990).

Новина у библијском издаваштву јесте тзв. Селуска Библија из 1998. г., која је у свом средњем формату, уместо Вуковог превода, донела превод Комисије Светог синода, тзв. *Синодални превод*, ово је урађено после 130 година праздног штампања Даничића-Караџића (1868-1998). Међутим, и даље ће се штампати већ уобичајеним језиком и временом спојени преводи Вука и Даничића, тзв. Вук-Даничићев превод.

протођакон Радомир (Ракић)

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

ДВОТИСУЉЕТНИ ПУТ ХРИСТИЈАНСТВА

ДВА ВЕЛИКА ПРОЦЕСА

Са приближавањем двотисућлетне прославе Рођења Христовог у центру пажње је био сам јубилеј, док је дубинска суштина самог тог догађаја остала недодирљута.

Било који историјски датум представља кратки трепутак времена, у којем се пресеца сва минута историја са перспективама будућности. Са човекове тачке гледишта историјске перспективе још никако не предодређују будућу историју, мада и могу у нејасним обрисима предочити неке варијанте општих њених праваца и сценарија.

Међутим, перспективе Христијанства, откривене у самом његовом почетку, имале су у суштини посебан карактер. Сам Господ Исус Христос је, пре два миленија, упозорио:

"И проповедаће се ово Евангелије о Царству по свему свету за сведочанство свима народима." (Матеј 24:14) Затим, "јер ће се појавити лажни христоси и лажни пророци, и показати знаке велике и чудеса да би преварили, ако буде могуће, и изабране. Ето вам казах унапред." (Матеј 24:24-25)

У давом случају, ово предвиђање открива две могуће перспективе: васеленско ширење Евангелија и злобни бунт против тога проповедања, "да би преластили". Међутим, сама по себи "преластивост изабраних" није предодређена, она је само могућа, јер она такође зависи и од слободне воље преластајемих, а не само од демонских преластитеља.

Дуги ланац тих "преластитељских бунтова" отпочео је истовремено са почетком проповеди Евангелија. Апостол Павле тачно указује:

"тајна безакоња бех дејствује, само неће се завршити све док се не узме између њих Задржавајући њу сада" (II Солуњанима 2:7).

Јер пропадају само они људи који не примише љубав ка истини "и зато ће им Бог послати силу обмане, да верују лажи, да буду осуђени сви који не вероваше истини, него заволаше неправду." (II Сол. 2:11-12)

То се и догодило током две хиљаде година Христијанства – сва историја човечанства кретала се између та два историјска процеса: проповеди Евангелија по целој васелени и злобног противљења тој проповеди. Цела наша историја текла је у два паралелна корита – као "тајна побожности" и као "тајна безакоња".

МЕСТО ПОРЕКЛА

Дакле, пре но што почнемо да пазиремо и оцртавамо перспективе за будућност, неопходно је да правилно схватимо и оценимо прошлост. То схватање састоји се из три елемента: првобитно порекло, последујући процеси и савремено стање.

Почетна, конкретна историјска условност из које се развило Христијанство пре две тисуће лета састојала се из трију објективних реалности: јеврејскога народа, хеленистичке културе и римске државе. Почетак проповеди Христијанства и почетак противљења томе проповедању управо су се јавили у оквирима тих историјских околности.

Христијани (први су били Јевреји) поднели су прво гонење од стране свога народа предвођеног фарисејима, ускоро су добили још окрутније гонитеље – римске многобожне државнике. А скоро истовремено појавила су се духовна "прелашћења" пошла из опште интелектуалне атмосфере тадашње хеленистичке културе. После гностицизма, јурнуле су и друге јереси, од којих најраспрострањенија беше аријанска.

Међутим, без обзира на то, васеленска проповед Евангелија почела је и ширила се међу Јеврејским народом, углавном међу Јеврејима у хеленизованој диаспори, расејаној по свој Римској империји. Али се догодило да је та Империја, која је многократно гонила у њој рођено Христијанство, сама доживела потребу спасења кроз преображење. И само је Христијанство могао преобразити тада – као и сада – до неиздрживости затегнуто кризно стање у тадашњем цивилизованом свету.

Ово преображење донело је као плод нову синтезу претходних добрих достигнућа човечанства у оквирима нове христијанске културе, у оквирима преображеног Римског царства, које је пократио свети Константин Велики. Истовремено је поражена страшна јерес аријанства и коначно срочен христијански Символ Верс, као штит Православља од будућих повампирења старих, и од нових је-

реси. Стварање христољубиве војске и сазивање Васеленских Сабора иницијативом Константина Великога отворило је, за сто година, цару Јустинијану пут за христијанску макроуставност.

У својој шестој повести о *симфонији* (сазвучју) двеју власти: свештеничке и царске, свети Јустинијан Велики је свештетизовао хеленску политичку теорију са римском државном и јуридичком праксом и терминологијом. Цар захтева од свештештва "верност Богу и непорочност живота", а од државе "правилан политички поредак (по Аристотелу) и исправност и компетентност управитеља" (по Платону). Само после уклапања тих пет услова, достиже се *благовзвучије* (симфонија) на "благо роду човечанском". Али, у стварности, Цар се истовремено враћа складу старозавестне симфоније, коју је засновао пророк Мојсеј када је одвојио своју царску функцију, предајући правосвештеничку власт Аарону брату своме и синовима његовим (Цар Иван Грозни је вистрено запазио да је ту зачетак "братске" симфоније између свештеничке и државне власти.).

После катастрофе 1917. године у Русији, нема више у нашем свету "*благе симфоније*". Међутим, неизбрисива је чињеница да је Христијанска Црква ступила на свој историјски пут у крилу Римске империје. "У том провиденцијална улога Римске империје Августа, а Православна Црква у своме благодатном памћењу је запечатилa ту њену величанственост у стихирама Божића" (Ангол Владимирович Карташов: Васеленски сабори, Париз 1963 год. Стр. 533). Други руски писац, Д.С. Мережковски запазио је чињеницу да је сам Господ Исус Христос у Својој проповеди споменуо само једно историјско име, осим старозавестних писаца, а то је појам ћесара римскога.

Међутим, као што је казано, два основна тока историјских процеса последња два тисућлетија била су васеленским, то јест свесветским. Иако су се они зачели у историјским и географским оквирима империје, они ипак нису могли заувек остати затворени само у границама римског царства. Истина да је империја често саму себе називала васеленском, но то је било најуже значење те речи. Јер поред двојезичних грађана греко-римске "екумене" (имперске васелене), на њеним периферним покрајинама живели су други "језици", а изван ње – варвари. А историјски процеси после Рођења Христова морали су да обухвате "све народе".

ИСТОРИЈСКИ ПУТЕВИ

Планетарно ширење тих двају раздвојених процеса – проповеди Евангелија Христова и антихристијанских буштова и обмана –

одвијало се разним путевима. Појаснења ради, наводимо следеће главне правце:

1. Продор варвара на територију империје римске, са уследившим оснивањем нових држава и нација. На тај начин биле су створене скоро све западно-европске државе, како на територији бивших империјских покрајина, тако и ван њих. При том, све те нове државе узеле су себи за углед модел империје светога Константина Великога, њен поглед на свет и њене симболе, на првом месту знак Крста Господњег. Све су оне последице, у разној мери, домете античке цивилизације. Христијанство је њима дошло такође из империје, али, на жалост, заражено антихристијанским јересима и раскоlima, који су одмах почели да подземно подривају то христијанско наслеђе и црквени поглед на свет. А данас већ отворено изврћу и замењују оне остатке христијанске симболике гностичким и антихристијанским знацима.
2. Одрон читавих области империје најпре од Православља, а затим и од Империје. Наиме те провинције империје (Египат, Сирија), где су ојачале, средином VI века, монофизитска и несторијанска јерес, кроз сто година лако су подпадале под власт ислама, који је поникао ван империје, у Арабији. Може бити да без помоћи тих двеју јереси пошлага ислама не би никада достигла толике размере да заувек уништи цветајућу православну римску Северну Африку, која нам је заветовала своје бесмртно наследство у виду канонских одлука и правила Картагенских Сабора. Но путеви Господњи су неистраживи. Кроз покорене од Арапа Сирију и Египат (и чак не узимајући у обзир погипију Александријске библиотеке и универзитета) античка култура у христијанском прелому ушла је у састав тадање арабске цивилизације. Више од тога, управо кроз арабску цивилизацију и кроз превод на арабски језик античких мислилаца и научника (у Византији преведених са хеленског на сиријански језик), многи њихови филозофски и научни радови били су сачувани за човечанство. Међу тим мислиоцима био је и сам Аристотел, који је стигао до нас преко културне штафете састављене од четири језика: хеленског, сиријанског, арабског и, на крају, латинског. Посебно гледајући, Тома Аквински је писао у XIII веку своје коментаре на Аристотелову филозофију на основу таквих многостепенстих превода. Природно, губитак источних и северо-африканских провинција беше трагедија за Христи-

јанство, но ипак Источна римска империја снашла се тада не само да обнови своју унутарњу равнотежу после тих губитака, него и да мудро наметне одређени статус-кво сапостојања са арабским светом, постигавши то и на територији Свете Земље. Међутим, та равнотежа је била нарушена такозваним "крсташким" (крижарским) походима Запада, када је, на жалост, Запад већ отпао од Православља године 1054.

Ти назови крсташки походи нису нанели некакав значајан губитак исламу, али су обелоданили стрем западне Европе да поведе рат до уништења против православног Истока. Тај кривовидни комплекс Запада траје до данас, а назван је псмачким речима "Drang nach Osten". Четрнаест година пре почетка првога "крсташког" похода у 1096. години, Запад је учинио први покушај да освоји Албанију, као плацдарм за даље освајање Истока.

3. Важан процес је и одвајање Римске патријаршије од Православне империје, а то значи одвајање и од црквенога и имперскога склада (симфоније) између свештенства и државе. То се збило у другој половини VIII века. У 756. године римски папа је постао (упркос канонима свете Цркве) земаљски владар, псзаконито добивши од Франака имперске територије у Италији. У 778. години папа Адријан тражи од Франака још веће територије, заснивајући своје претензије на кривотворном документу, исходећем тобоже од самога цара Константина Великога. А у 781. години папе почињу да кују новац са својим ликом, уместо лика царствујућег императора у Константинопољу. Вероватно је имао у виду тај момснт енглески историчар Арполд Тојнби, када је написао на почетку свога многотомног историјског истраживања да западно-европска цивилизација почиње концем VIII века: "До тада, ми још видимо на њеној територији имперске (византијске) структуре". Са своје стране, Теодор Михайловић Достојевски у "Легенди о великом инквизитору" (у роману "Браћа Карамазови") указује на та иста времена, као на почетак када је папа покушао да себе прогласи "за цара света, за јединога цара света", кроз поклонње "страшноме и премудромс духу Луцифера". Инквизитор додаје: да би смо то постигли "ми ћемо морати лагати". За таквим идеолошким заокретом, уследио је геополитички заокрет, све до наших дана.
4. Још важнији процес је укључивање у христијанску културу нових народа, одмах после горе наведених губитака и отпадије.

Има пеке симболике у томе да два дотађаја – оснивање руске државе у Новогороду и превод Евангелија на словенски језик од стране Кирила и Методија у Византији – сападају у истој 862-ој години. Овај превод је послужио стварању церковно-словенског језика. Овај свештени језик на Западу се неправилно назива "старо-словенски", међутим старо-словенски беше онај древни заједнички језик свих Словена у прадемоцији пре њиховог раселјења и деобе на западне, јужне и источне.

Крштење Кијевске Русије 988. године обележје је као стварање 61-га митрополијског округа у оквиру Константинопољског патријархата, а који је већ тада добио на хеленском језику назив "Русија". Као резултат тога хришћанског православљења, Русија је створила величанствену културу, која и данас стоји као препрека на путевима антихришћанског богохулства и моралне пропасти – упркос многим и разноликим кривовјерским походима.

И друге словенске земље беху тада просветлене светлошћу Евангелија из Константинопоља (Цариграда). И данас Србија и Бугарска верно чувају то наслеђе, док је Запад онемогућио процват Кирила и Методија у Чешкој, Словачкој и Пољској.

5. Откриће "нових земаља" обогатило је западне хришћанске државе ускоро после пада Цариграда.

Прве су направиле продор Шпанија и Португалија, а од западних земаља одвојених од Православља, оне су највише сачувале суштину Хришћанства. Управо те две земље, оне су највише сачувале суштину Хришћанства. Управо те две земље су разнеле по целој васелени, по свима народима имена хришћанских светаца и празника... А затим и друге земље, углавном Енглеска и Холандија... Свакако, на тим путевима освајања је и много злих дела, али ипак кроз те процесе достигнуто је зближавање далеких народа у "један свет".

Русија је такође узела учешће у тим процесима сажимања целог света, почев са присаједињењем Сибира и копив са заузимањем Аласке и Калифорније... Овде је прилика да кажемо, истине ради, да се православна Русија у тим процесима држала хришћанскије него Западна Европа.

6. Стварање потпуно "нових" држава у новим земљама, почев са Сједињеним Државама Северне Америке 1776. године. Те државе већ пису биле "константиновске", мада ни оне нису могле избећи политичке појмове хелено-римског

стила, али неопустичког прелома. У декларацији независности САД ипак се помиње Бог, а у Аргентинском уставу наводи се да је "Бог извор сваке истине и сваког разума". Отцепљење шпанских вицекраљевстава и територија у Америци од шпанске Монархије, почетком XIX века као последица Француске Револуције, такође се може сместити у поглавље о стварању "нових држава", којима су такође били сасечени њихови историјски корени.

Управо та ампутација историјских коренова је изазвала неопходност писања нових устава, који су хтели да буду "нови почетак" (у ствари: брисање свега дотадашњег и увођење новог система). Тај исти циљ имали су и сви потоњи уставни у Русији: утврдити извршену ампутацију и самозвано обеснажити домаћи устав који је органски израстао на тлу Русије.

Као резултат свих тих наведених процеса, појавио се 2000-те године "нови светски поредак" који се још назива "глобални" или "шпанстарши".

Садањи овај свет може се условно разделити на четири дела:

1. Део који обухвата нехришћанске религије (муслиманска, индуска, будизам итд.)
2. Западно хришћанство (римо-католицизам, протестантизам и неке псеудохришћанске секте)
3. Православне земље и области
4. Антихришћански део убачен на разне начине и у разним размерама у све горепоменуте делове.

Какве перспективе и планове о будућности жели да оствари данас ти делови света?

"ПОМРАЧЕЊЕ МОРАЛА"

Антихришћанске силе данас ујединиле су се отворено. Њихове планове јасно изражава Тространа (Трилатерална) Комисија.

Већ одавно се говори о плановима Римокатоличке цркве да су они делимично повезани са плановима Тростране Комисије. У време ванредне консисторије римских кардинала 1994. године, папа Јован Павле II предложио је 114-наесторици кардинала неколико јубилејских сусрета и прослава у вези са приближавајућом 2000. годином. Ова годишњица је већ тада привлачила велику пажњу...

Те исте године папа је изјавио да је "кулминациони тренутак" свих припрема за почетак трећег миленија Христијанства" био већ раније одржани Други Ватикански сабор (1962-65 год.). Остварење донесених одлука тога сабора и јесте "фундаментални критериј" за припрему блискога јубилеја.

У оквиру припрема тих свечаности, по свим регионима света одржани су синоди римокатоличких бискупа, а за 2000. годину папа је предложио "свехришћански сусрет" у Јерусалиму и Витлајему, док је сусрет са Јеврејима и Муслиманима очекиван на Светој гори Синајској (ту се види да "екуменизам" Католичке цркве прелази границе хришћанства.).

У своме говору пред кардиналима Папа је већ тада најавио жељу "да смело призна кривице и пропусте" Католичке цркве. Затим је Ватикан саопштио да се припрема текст "великога признања своје кривице" и да је "Дан праштања" назначен за 12. март 2000. године. (По бурном протесту против ове Папине одлуке, видело се да многи не желе да се кају за грехе својих предака, а најмање за оне нанесене православној Византији.)

Као одговор на Папин предлог о јавном кајању, кардинали су изјавили да је много потребније размишљати о "помрачењу морала" у којем се налази савремено друштво и то је бољнији проблем него самокритика Католичке заједнице о својим грешкама из прошлости. Англојезични кардинали су нагласили да је много лакше жалити своје грешке из прошлости него анализирати грешке садашњости. Зато је у дебатама кардинала преовлађавало мишљење да је важније створити анализу светлих и тамних страна савремености, него критички оцењивати историју Цркве (римске).

По писању Ватиканске штампе кардинали сматрају да би 2000-та година била много благодатнија ако допосе приближавање католичкога света православном свету.

Међутим, гледајући са православнога становишта, управо је немогуће за Католичку цркву да заобиђе критичку анализу својих кривица и промисла, јер због њих је управо и настало отуђење "католичког Запада од православног Истока". Данашњем "помрачењу морала" претходио је морални сумрак. "Анализа грешака у садашњости" претпоставља претходну анализу ранијих грешака, из којих и потичу данашње грешке.

"Ужас помрачења морала у свету", поводом којег се жале римски кардинали, управо је омогућен Расколом 1054. године, а још пре њега одвајањем папства од Православне империје (Византије) и од њене "симфоније" (равнотеже између двеју власти). То помрачење је наступило погубијом православне Источне римске

империје, а затим у наше дане и падом православног Руског царства. У обема овим трагедијама улога Католичке цркве је била злокобна.

Велики византолози одавно су установили да је главни удар којим је узроковано опадање Византијске империје био издајнички напад четвртога крижарског похода на Константинопољ 1204. године. Храмови, светиње и дворци Константинопоља беху тада осквернени и варварски покрадени од стране западних "савезника" и лажне "браће" по вери. До данас у Венецији над улазом у храм свог Марка стоји дивна колесница донесена из Цариграда...

Ускоро после те трагедије 1242. године Римо-католички конанички Ред теутопских маченосаца издајнички (без објаве рата) забо је пож у леђа Русије (коју је спасао кнез Александар Невски). И римо-католички одреди из Бенове дошли су у помоћ Татарима да се са њима боре, раме уз раме, против Руса, на Куликовом пољу. Касније, 1612. године насрнули су Пољаци и чак су заузели Москву (предводили су их језуити). А 1812. године, под вођством Наполеона јурнуо је скоро сав Запад до Москве, чији храмови беху осквернени и покрадени. Међутим, западни фанатизам изразио је најјасније, у време Кримског рата, надбискуп Париза – Марија Доминик Огист Сибур, изјавивши да овај рат није политички, него свети рат... са циљем да се отера Фотијева "јерес". А то је био циљ свих ранијих насртаја... А после ужасне болшевичке револуције, бискуп Леонид Фјодоров, римо-католички архиепископ у Русији, јавно је рекао: "после Октобарске револуције сви католички жупници су слободно одахнули".

Заиста, координирани походи Лењина из Берлина и Троцкога из Новог Јорка, по својим резултатима били су погубни за Русију.

ПРАВОСЛАВНИ САВЕЗ

И најзад, неопходно је да предложимо нацрт наше перспективе за будућност. (Аутор излаже своје лично мишљење које ми сматрамо достојим објављивања. Без обзира на његов, можда, претерани оптимизам. Позивамо читаоце да напишу уkratко своје погледе по овом питању. – Редакција)

На првом месту, неопходно је хитно и без одлагања оживети Свеврсиски савез, савез "Велике, Мале и Беле Русије", како је гласила, кроз векове, титула руских великих кнезова, царева, митрополита и патријараха.

Друго. Треба створити Свеправославни савез, Византијски савез свих православних народа. Јер данас већ постоје многи регионални савези: Муслимански савез, Арабска лига, Запад-

но-европски савез (који се упорно назива Паневропски, агресивно подајући да се он протеже "до Урала"), Организација амерканских држава итд.

Ми треба да се ујединимо, не само на основу националних и суседских веза (какову су грешку учинили руски словенофили, јер сви Словени пису православни), него најважнија веза међу нама је религија – затим култура, духовност и блага нарав (морал).

Било који народ, ако је православни, нама је ближи, него било који словенски народ који није православни – јер ови су се показали, у већини случајева, са кайновим комплексом мржње.

Сверусијански савез, у оквиру Византијског савеза, остаје нам као једина спасоносна перспектива за будућност.

Игор Андрушквич

Orthodox Russia
No 1665 May 15/28 2000
Str. 7-9

превео ен. Дашко Кристић

лична библиотека
Дрх. Наум

ИКОНОПИСЦИ

Данас, када је на сцени широка обнова византијске уметности, суочени смо са својеврсном "поплавом" иконописаца. Односно, многи млади људи осетили су порив да пројаве дар од Свете Тројице, која нам и кроз њих открива само делић предукуса неизмерних блага које нам спрема.

У тој поприличној маси иконописаца јавио се и један мали број оних који то уствари нису. Многи од оних који се баве иконописањем, не познавајући суштину онога чиме се баве, греше у много чему и вођени неузвишеним разлозима срљају у негацију иконописања, чиме само штете себи, свом спасењу и црковно православним верницима.

Подстакнут таквим стањем у иконопису, које не може а да не науди нашој Светој Цркви, иако свестан своје недостојности, многогрешности и неукости, осетио сам потребу за вапајем ка Господу и жељу да лично некако допринесем поправци таквог стања са акцентом на лик агнографа (иконписца).

Иконописању се треба предавати са највећом усрдношћу поштујући заповест Божију "Љуби Господа свога свим срцем својим, и свом душом својом, и свим умом својим и свом снагом својом".

Иконописац мора строго и будно да прати свој унутрашњи живот, да изучава Свето писмо пазећи у њему оно што се односи на њега самог као појединца, који је створење Божије и који се труди да буде слуга Господа Бога, и њега који је члан Цркве као заједнице хришћана и део окружења које је притворени или отворени непријатељ Хришћанства (овде се мисли само на једно истинито Хришћанство – Православље).

Иконописцу је нужно да учествује активно у животу Цркве, у богослужењима и другим активностима да се редовно причешћује, чему предходи обавезно исповедање код духовника које се сваки пут јавља као победа у унутрашњој борби. Осим тога посебно је корисно да се иконописац и скривено моли Господу и да му благодари на ослобођење од искушења и сваке друге несреће.

Сваки који се бави овим рукодељем мора будно да пази да чиме не науди, случајно, души својој јер и његов је превасходни циљ спасење, као и сваког другог човека. Зато мора себи врло пажљиво испитивати. Мора регистровати сваки трептај душе, био позитиван или негативан. Сваку помисао мора контролисати и молитвом тражити од Господа благодати да свако зло у себи сасече у корену, и да сваку врлину умпожи. Зато мора бити дубоко свестан да је на овај свет дошао тако што га је Господ пресео из чебића у биће и да му је, као што каже Св. Ап. Павле, и све остало па и таленат иконописаца дао Онај Који Јесте и да уствари нема чиме ни да се хвали јер нема ништа што није добио, већ треба да узпоси постојању благодарност Господу Богу својему, и да се уклања на време од сваке сујетне, горделиве и самозадовољавајуће помисли.

Иконописац би морао по своме животу да се утледа на ангеле. Да подсећа на њих и да им следује по својим мислима, по чистоти душевној и телесној и по горућој љубави према Творцу и Даваоцу свега доброг. Мора се и устрашити према помисли на дар и привилегију коју је добио за бадава од Господа да изображава лик Спаситеља, Пресвете Богомајке и Светитеља Божијих. Он мора бити свестан да се, изображавајући Свете ликове, стално налази у молитвеном и најближем контакту са њима из једноставног разлога што икона јесте "прозор" у Рај. Иконописац стално опити са Господом сликајући иконе. Он се у току свог рукодеља посебно и молитвено налази и пред самим Творцем, потпуно обнажен са свим својим мањинама и врлинама, помислима и делима. И ако буде што усрдније радио то ће бољи одговор дати на питање како је употребио дар који је добио за бадава. Зато и мора иконописац да зна да не могу бити допуштене до његовог срца, када паићу, ствари (помисли, речи и дела) ниске и нечисте, особито за њега! У оној мери, уколико му је то могуће, мора сваку животну бригу оставити за собом, поготову док слика, иконописац мора заборавити потпуно овај материјални свет и окренути се свом душом ка духовном јер му је дело оно чиме мора живот испунити. Њему је пужно да остави иза себе труд пројављен делима тј. врлински живот и часне иконе. Зато треба да се свагда опомиње величине дара који је добио од Господа. Из те свести мора да пројави љубав према Богу и ближињем свом, а тиме и милосрђе према свима.

Као онај који изображава Свете ликове иконописац мора тежити, будући упознат са њиховим житијима, да подржава те подвижнике. Као онај који слика личности које су се у овом животу ослободиле од страсти и остали душевних педуга мора следити за њима из разлога да би се колико може удостојио тог најблискијег општења са њима. Поготову не сме себи дозволити да буде везан

похотама и сластима овога света што му може много засметати и наудити. Јер ако се сувише веже за овосветско он губи бригу да угоди Богу својим чистим животом и трудом у иконописању.

Иконописац се не сме сувише прилепљивати срцем за било шта тварно и мора дубоко бити свестан чињенице да се поклоњене иконе увек преноси на прволико јер би све друго било врло погрешно.

Све што није Богу угодно, све страсти, злоба и остало зло које се као река преноси на друге душе према којима то осећамо, тако се преноси и наше рукодеље, тј. на икону. Све што се скрива у срцу а још није или неће бити исказано речју или делом, већ се само назире на лицу или у очима, види се на иконама. Као што је и Свети Јован Дамаским говорио да се по иконама које неко поштује може видети какав је хришћанин, тако се слично може видети и на иконама стање душе онога који их је насликао. На иконама се обавезно види духовно преливање тренутног стања душе иконописца, комбиновано са његовим односом ка Светитељу чији лик пројављује и самом сликарском умешношћу. Уколико иконописац више успева да се смирава и чисти од свакога зла, утолико ће се то више пројављивати на иконама рађеним његовом руком. На њима се може видети да ли су рађене срцем или из психичких побуда.

Иконописац се мора молити, као и сваки верни, за очишћење, просвећење, освешћење и обнављање, а специфично за то, да му Господ понаша своју благодат да би својим трудом прославио име Његово, а никако своје. Молитву треба приносити усрдно, с вером, јаком надом и љубављу нелицемерном. А љубав нелицемерна се пројављује ослобођењем од телесних задовољстава јер се "не може служити Богу и мамону" (Мат. 6,24).

Иконописање је, дакле, служење Богу и треба га вршити достојно, срдечно, са живом вером и дубоком побожношћу. Тада оно постаје извор радости и среће за душу иконописца. У тако схваћеном и вршном иконописању, уметник заиста налази највећу насладу и срећу.

Далеко од њега мора бити свако зло и нечистота: самољубље, гордост, среброљубље, стомакоугађање, пијанство, лакомство, лењост особито, мелапхолија, ронгање на Господа, блуд и друге страсти. "А за ово ко је способан?" (2. Кор. 2,16) Ништа тако не удаљује од њега благодат Божију као неуздражање, горделивост и среброљубље. То се може избећи само добрим подвигом, усрдном молитвеном поготову у храму и у тајности, када спада сва илузија овог пролазног света и срце се везује за духовно и нераспадљиво. Иконописац најбоље служи Господу када успе да умре за овај свет

и оживи у Богу и за Бога. Тада му се очи отварају, а руке раде саме и ништа му није неизводљиво, а радост неисказана пуни му груди и надима их до прсијућа. Срећна је душа свака с Богом! Диван је Бог у светима својим!

Иконописац ради служећи Господу у славу Његову и на спасење људи верних и своје. И не сме се препуштати лењости да не би занемарио ову своју узвишену службу и на тај начин се лишио вечних блага и небеског одмора. И заиста ће служити Господу само тада достојно, када не буде користољубив него душељубив. "Јер каква је корист човеку ако сав свијет задобије а себе упропасти или себи науди". (Лк. 9.25)

Пре рада би иконописац требао да узнесе молитву Господу да му загреје срце и просвети ум и тиме олакша труд. А ако му и поред тога не полази за руком оно што је наумио не сме роптати па Бога већ мора испитати себе и молити се још усрдније и смиривати се још више јер ће Господ милосрдни сигурно погледати на њега. Свевишњи испитује његово стрпљење, веру и надање и преданост к њему. Тада се иконописац мора сетити да је Господу лако да га у тренутку озари па да може урадити нешто што раније није могао или му је требало много више времена и труда. Зато му пада не сме поустајати и све уздање треба да му је у Господа! Никако у себе или у људе!

Ако га напада тенки сап лењости са безосећајношћу и окамењеним срцем и тешко му је да се моли, чита духовну литературу или да слика, то значи да га оставља благодат Божија. Баш тада се иконописац не сме лењити већ се мора више трудити да би својим напорним радом заслужио дар благодати. У таквом часу и иконописци као и сви људи, будући слободна бића, морају да својеволно покажу своје исправљење и усрдност ка Господу.

Дакле иконописац мора живети богоугодно, да буде свет, чист, кротак, смиран, милосрдан, уздржљив, трудељубив, трпелив. Када му је молитва усрдна, а рукодеље успешно, и када почну помисли самохвале онда треба да каже умом да се то не моли он већ сам Дух Свети у њему и води му руку у којој је четкица. Да је то тако види се из тога што то стање може врло брзо престати. Зато иконописац мора знати да све што уради добро у свом рукодељу чини само милошћу Божијом, а све што тако није, чини због своје слабости. И увек мора имати на уму да ако би ти дарови, које је за бадава од Господа примио, били дати неком другом, да би их тај сигурно боље искористио у славу Божију него он сам.

Иконописац не може себе замишљати као неког "великог уметника" док слика Светитеља. Зашто? Зато што је Творац свега

те ликове створио још пре него је и сам иконописац настао (углавном), и да су то уствари Свете личности које су Богу угодиле својим подвижничким животом и тиме себе благодаћу Божијом преобразили. Иконописац треба "само" да разоткрије на дасци (зиду и сл.) те ликове, потезима четке која је прилично песавршено оруђе, а уз то још и материјално. Зато су и иконописачеве могућности, будући и да је сам ограничен материјалношћу, ограничene и условљене благодаћу Божијом, а не неким његовим способностима, које би биле резултат настао из личног напора његовог независно од Бога. А то није могуће јер не постоји добро изван Господа.

Када иконописац напредује у своме раду мора се дубоко замислити и знати да сваки такав "скок" може одвести право у духовну "провалију". Зашто? Зато што из погледа на тако боље урађене иконе може се радити помисао сујетна и самозадовољавајућа, а то не води спасењу. Напротив! Паметан иконописац се од свакога папретка у свом рукодељу мора устрашити јер то значи и да је добио више благодати од Господа и зато се мора још више потрудити да би добар одговор дао па Страшном Суду.

Дар, пак који је добио од Господа, не сме задржавати само за себе већ га мора препослати другима. Јер тај дар који је добио од Бога дат му је да би био користан како њему самом тако и осталим људима, и послужио им на спасење. Иконописац дакле, мора преносити своје знање па друге, али само уз обавезни благослов духовника, јер иконописање и није свакоме па спасење.

Даље се поставља питање да ли може Свете ликове да слика баш свако? Да ли иконе Светитеља могу сликати и мирски сликари-илузионисти? Да ли они који су све своје знање и таленат упрели у циљу стварања илузија, које производи некакве естетске доживљаје у посматрачима, могу изображавати Свете ликове пред којима треба превасходно да се молимо? Да ли они који цпе линијску перспективу и сматрају је неизбежном могу сликати у "обрнутој"? Да ли они који у својим делима представљају светлост подчињену законима физике могу сликати и светлост Божанску која извире из преображених Светих ликова, и која се никако не може свести под овоземаљске физичке законитости? Наравно да не! Јер не може иконе радити онај који ради своје рукодеље у циљу забављања људи овога света. Иконе треба да слика онај који се уподоби таквом чину, и који неће ништа друго радити, да би могао достојно заблагодарити за добијени таленат и како би дао добар одговор како га је употребио!

Зар може иконописац, који својим радом сведочи истину оваплоћења Господа Исуса Христа, без којег не би било омогућено ни наше спасење, сликати нешто друго, нешто што није истина и не

представља је? Јер не може се менати истина са лажју зато што се не може истовремено служити Богу и мамону (Мат. 6,24).

Зар може иста рука преко које се на твар даске излива благодат божанског Духа, који је Дух истине, радити нешто што представља илузију за човеково око, ум и душу? Мислим да то није могуће, јер се мирска уметност ипак своди и у граице душевне сензитивности, док иконописац мора да се вине изван тих граица и као уметник да уподоби Господу да би на творевину могао погледати очима преображеним и да би се што више, кроз победу над својим телом, приближио истинском, савршеном укусу Највећег Уметника. Човек чија рука треба да ослика икону која ће душу верника довести у молитвени трепет, зар може радити нешто друго?

Иконописац који на посредан начин својим трудом служи верним да спознају Бога, мора непрестано да размишља о прескрасном не би ли му се оно учврстило у души, очистило је и припремило за иконописање. Јер само размишљајући о апсолутној Лепоти, у богословском смислу те речи, можемо наш укус приближити укусу Највећег Уметника.

Иконописац мора бити свестан своје одговорности, јер како каже Свети Василије Велики: "Од наших чулних органа најјачу представу о ономе што се онажа има гледање". Будући да су многи Свети Оци путем простог чула вида имали, још за време овога живота, директан "контакт" са Светима Горњег Јерусалима, а не ретко се то дешавало путем неке иконе, то и данашњи иконописац мора бити силно устрашен (баш као и пекарашњи) од те чињенице. Ова виђења Светих Отаца га морају подстрекавати на подвизавање које је потребно за овакву службу Господу, али само уз руковођење духовника! И као што нема спасења изван Цркве тако нема ни иконописаца изван црквеног живота. Као што је и сама икона историјски произашла из свхаристијске заједнице, тако ни иконописци не могу бити изван ње, а то опет подразумева испуњавање Божијих и Црквених заповести и свега осталог што један нормалан живот у Цркви. Везујући се животом за Цркву, иконописац верне, на посредан начин, својим рукодељем, повезује са Есхатоним. То се остварује кроз функције које има икона:

- да верне води од телесног ка духовном созерцању,
- да се на верне излије благодат Светог Духа,
- да их подстиче на подвиг освећујући их, и
- да их води побожношћу и смирењу кроз поклоњење пред иконом, прволику.

Сам чин сликања иконе јавља се и као знак изражавања поштовања и љубави према Светитељу чији лик изображавамо. И први је иконописац тај који врши молитву пред иконом, као и поклоњење и целивање, које се наравно преноси на прволик.

Сви они који се баве иконописањем треба да се труде да постају истински иконописци, иако су недостојни таквог дара, морају бити искрени према свом положају у Цркви и послушању које врше јер су обавезни на послушност Светој Цркви. Нсизмерно жалосни и жедајући над сопственим гресима, морају испуњавати вољу Христове Цркве и следити њена упутства која добијају премо својих архијереја.

Амин

и Богу нашем слава!

сакупио и приредио: Милош Раптки

ПОЕТСКО ВИЂЕЊЕ ЖИВОТА СВЕТЕ ПЕТКЕ

Да је "човекова стваралачка моћ окренута Христу Који ће Доћи, Његовом јављању у слави"¹, и да је "стваралачко откривање човека откривање Христа"², - може се схватити на Цамблаковим списима о Светој Петки Трновској. О овој "равноангелној светисљки", која се, по смрти родитеља, "вазда жељна подвижничког живота Христа ради, одаде строгим подвизима угледајући се на живот светитеља"³, и која "постом и бдењем умртљиваше тело своје и потчињаваше га духу,... горећи жељом да живи само Господу и ради Господа"⁴, Цамбалак поетски казује у списима - Слово о преносу моштију свете Петке из Трнова у Видин и Србију, и Стихире преносу моштију свете Петке⁵.

Да би испунила своју из ране младости стечену жељу, и живјела Спаситељевим животом, она се настани у Јорданској пустињи, гдје је, умом окренута Богу, живјела у посту и молитви, плачу и сузама, храпећи се само биљем, а излажући тијело жеги и хладноћи. Она је одлучила да иде Христовим путем, према једном циљу, и да према висини својих подвига прима Божију благодат. А то је пут којим су ишли Свети Оци, давали поуке и узоре. Када су аву Арсенија питали, када је изишао из свијета, - "зашто бежиш од нас?", он им је одговорио: "Бог зна да вас волим: али не могу бити и са Богом и са људима"⁶. И она је била са Богом.

¹ Николај Берђајев, Смисао стваралаштва, Књига друга, превод с руског, Могос - Арт, Београд, 1996, стр. 134.

² Н. дј., стр. 134.

³ Архимандрит др Јустин Поповић, Житије Светих за октобар, Издање Манастира Св. Ђелије код Ваљева, Београд, 1998, стр. 276.

⁴ Н. дј., стр. 276.

⁵ Григорије Цамбалак, Слово о преносу моштију свете Петке из Трнова у Видин и Србију, и: Стихире преносу моштију свете Петке, у књ.: Књижевни рад у Србији, Књига дванаеста, Просвета - Српска књижевна задруга, Београд, 1989.

⁶ Оци и Учители Цркве, Старечник, превод са старогрчког, ПИРГ, Београд, 1995, стр. 44-45.

Живећи у пустињи, и кроз подвиге стичући свете јеванђељске врлине, светитељка, "када једне ноћи по обичају свом стајаше на молитви и са умиљењем пружаше руке своје к небу, угледа ангела Божија у облику пресветлог младића који дошавши к њој рече: Остави пустињу, и врати се у твоје отечество, потребно је да тамо предаш своје тело земљи, а душом да се преселиш Господу". И када је предала своје тело земљи, а душом се преселила Господу, Бог, "хотећи да прослави угодницу Своју, откри свете мошти њене после много година"⁷. Њене мошти примиле су "дарове исцјељивања" (1. Кор 12,9), кроз молитву, уз Божију помоћ, светитељка је чинила чуда: лијечила је болесне, она је, као и "сви свети отшелници, као и бестелесни духови, сва невидљива црква,... низводила силу Божију у свет"⁸. Њспим даром исцјељивања слијепи су прогледали, хроми проходили, јеванђељским чудотворством лијечила је од свих духовних и тјелесних болести.

О Светој Петки постојало је житије, које је написао бугарски патријарх Јевтимије, без довољно биографских података, пуно лиризма и вјерских осјећања. Цамблак се одлучио да пачини спис, не да понови животопис, нити да опише њен земаљски живот, него да проговори о њеним светим моштима које чине благодетели.

Већ у почетку Слова о преносу моштију свете Петке Цамблак говори како мошти ове светитељке питите житељс града. Када је по наговору самога ђавола, и непријатеља мира, крену варварски цар да осваја бугарске градове, и када је дошао да освоји онај најславнији град у коме су биле мошти Свете Петке, доживио је неуспјех. О томе Цамблак поетски казује:

"Тада, после ових многих година, када се бугарски цар није надао, а сви људи живели у миру и благочашће расло због молитве ове Преподобне матере, буру и узнемирујући метеж подиже онај од почетка непријатељ мира: варварскога цара на славнији онај град подиже. И дошавши, све бугарске крајеве као гнзедо освоји. А када дође под дивни град, бејаше у недоумици како да га заузме, гледајући стаменист места које је стрминама планина и високих брда затворено и великим зидинама укропљено, а изнутра многочасним моштима Преподобне троструко утврђено. Тамонњи житељи имали су ове крај себе као непобедимог војина. Ако би се до зида некако

⁷ Јустин Поповић, н. дј., стр. 278.

⁸ Н. дј., стр. 279.

⁹ Протојереј Сергеј Булгаков, О Еванђељским чудима, превод с руског, Логос, Београд, 1996. стр. 13.

и домогао, до утврђења Преподобне доснео би као оно сено на огань."

У духовном сили Свете Петке садржан је мотив стварања, и сав смисао дјела. Из схватања повијести писац прелази у естетску активност.

"И тако, о тужне ли новести, када је грех савладао, у руке му наједном дође оно што му се чинило да никако неће добити. А шта затим? Ако нашој љубави подробно писањем представим шта се тада збило, знам поуздано да ћу вас па печал и сузе навести. Али, ако због свечаности дана прећутасмо корисну но за ридане повест, о светој пека је слово."

Од пројекције спољашњег свијета, догађаја кроз које се пројављује гријех, писац прелази на пројекцију унутрашњих стања. Ту се стваралачка моћ "подробног писања" излива у свете јеванђељске врлине – љубав, печал и сузе.

Свете мошти почивале су у цркви светих апостола Петра и Павла у Епивату. Бугарски цар Јован Асен је послије заузимања Цариграда од стране папских крсташа пренио свете мошти у Трново, гдје му је била престоница. А када су Турци освојили Трново, свете мошти пренесоше у Видин у Валахију. И послије турског заузимања Видина 1936, благочастива српска царица Милица, коју су у монаштву називали Евгенија, измоли од турског султана Бајазита да свете мошти пренесе у Србију.

"Тако је било учињено. Догоди се да је ту на царевно виђење дошла благочастива кнегиња Српске земље, супруга увек помињаног и светог кнеза Лазара, са двојицом јој благочастивих изданака Стефаном деспотом и Вуком, и са супругом великог и најхрабријег деспота Угљеше – по имну Јефимијом. Будући испосништвом украшене, делима и врлинама у премудрости и опитроумљу многе превазилажаху. Ови заједно имајући слободу у цара, не молише ни града, ни његове околине, ни имања, нити такво нешто друго што малу и привремену сладост има, а бесконачну погибао, већ му приђоше љубављу крепко држани и молећи непронадљиве мошти Преподобне ове матере. А он, насмејавши се, рече:

"Зашто од других многе и велике цене достојних имања не молиш, већ само кости сухе и одасвух непокретне?"

А они, о блажне ли жеље, о добрих ли душа богољубазног одређења, рекоше:

"Ако хоћеш све то што бисмо имали да замениш за жељене пам мошти, готови смо то уступити."

Он похвали њихово усрђе, јер се научише врлини, чему су се чудили мучитељи, те им у руке даде мољско. А они, обухвативши ово рукама, љубљаху га, прилагаху очима заједно и душу и срце, од радости сузе изливаху, похваљиваху, припадаху, не знајући како да се пасладе љубавне части раке. И, коначно, мирисима многоценим и златним одежама покривши, у своју земљу га са много чашћу однесоше, лепотујући и веселећи се што су стекли такву ризницу, са којом је читав свет не упоредио."

Мошти Свете Петке пренесене су у свску цркву Лазаревића, "која је у њиховом дому", да их "беспрекорно чува од напласених нападаја", каже писац. Такву моћ светих људи кроз коју се "показује човечност Христових чуда"¹⁰, јер у њима видимо откровење савршеног Човска"¹¹ Цемблак схвата, и овако казује:

"Што се чини у част састрдалаца, даје се Владикином првом лику и добром падом расте увећавано. Надамо се да ће ови са њом владати, јер састрдалаше узевши је из варварских руку, што је Бог желео, али што су се и ови веома старали."

Разум је врлина душе којим женска слабост може да надмани мушко име. Света Петка, коју писац упоређује са великим библијским именима, имала је ту лепоту душе којом је тијело потчињавала духу и крстала се у сусрет Христу. Њене мошти постале су светилиште, а кроз молитву Преподобне православјерје се множило а врлине плодиле.

"И не срдите се што женској слабости мушко подајем име, јер разумом се суди што је кренко и мужаствено, а не обликом природе. У мужеве се убраја и Апа и Јудита и Девора, које силе учинише, које царства уздржаше, које цареве нечастиве посрамише и сада је њихова земља сва светла и многочасна. У сваком погледу је изванредна и превазилази сва од истока до западног оксана царства, која само што прођоше, Исмаиљћани до краја унизише и једван да се дише учинише. Правосјерје из средишта одстранише и њихове цареве и кнезове истребине. И ретко и једва се налази тамо црква или светитник. А ово је било тајно и у земљу скривено светилиште.

А овде ова боговечна господа – како су толико година страдали од њих и као виноград били брани, и то не једанпут у години, већ свакога дана и часа - живе молитвом Преподобне,

¹⁰ Н. дј., стр. 46.

¹¹ Н. дј., стр. 46.

која предводи своје као и од почетка, правосјерје множећи и врлине плодећи."

У овом дјелу Цемблак са пуно импресија говори о духовном животу и великој побожности српскога народа; говори о великим и славним српским манастирима подигнутим по разним градовима; о монашком животу, ипсима који живот проводе по обрасцу анђела, утиховању, посту и молитви, созерцавајући Божију лепоту. Ту су уткане мисли о односима између српске властеле и народа, дата "симфонија" односа властеле и поданика. Са оваквим духовним виђењем Цемблак констатује да су жеље Преподобне да пребива у оваквој земљи гдје се Божија ријеч чује. Ево казивања о томе:

"У којим је земљама толико манастира тако великих и славних, реци ми, у којим градовима?!

Где је толико више од небројеног мноштва ипска, што анђеоским и беспрегнутим животом живе?!

Једни су у манастирима, на једно гледајући, једно мислећи, једно дишући и општењем су један другоме образац и потпис за врлину.

А други у ћутању на небесима стојећи, као серафими божавству утађају, духовни живот и наслеђење имајући и, тим обузети, молитве увек множећи.

Где је толико архијереја!

Где је усрђе прсма Богу и прсма божавственим!

Где је добар ред народа, како међу властима, тако и међу поданицима!?

Нигде, осим овде, где Преподобна зајеле пребивати, где усхтеде да мирује.

Одузе јој Владика бугарску славу, а дарова јој српску, не оставивши оној правој ништа.

Такав је био пренос матере достојне похвале. И Бог је ово учинио с промислом да се Западна њеним доласком освети на боље утврди."

Похвале које Цемблак даје у завршном дијелу овога списа вуку на се пажњу. Цемблак с пуно разлога хвали оно што су богољубавни српски владари чинили – подизали велике и славне манастире по свим српским градовима. Кроз те манастире појавила су се велика имена мученика и светитеља, ту се Христова реалност доживљавала, јер су ови свети мученици саображавајући свој

живот са Христовим, и примајући благодат Светога Духа, улазили у јединство с Богом. Његова похвала иноцима, који живот проводе у ћутању, посту и молитви, пуна је христочежњивости: сав се живот посматра са аспекта вјечности. У свјетлости Христове љубави он види и српску властелу, која је успоставила добар ред у пароду.

Из оваквих естетских конкретизација, да је жеља Преподобне била да пребива овдје, и да јој је Владика одузео бугарску славу, а даровао српску, читалац се уводи у живу очигледност, кроз коју се пројављује моћ Светитељке да све "освети и на боље утврди".

Цемблук у овом дјелу не даје потпунији опис самог чина преноса моштију, за њега је битно да истакне колико је српска земља погодна да прихвати мошти Светитељке. И кроз тај циљ пројављују се оне духовне насладе, којим се напајао његов стваралачки дух, насладе побуђене виђењем да је живот по светим јеванђељским врлинама главни украс земље у коју се склонио.

У овом дјелу Цемблук је уткао неке визије карактеристичне за живот српског народа касније, у вријеме турског ропства. Запажања о Турцима, које он назива Исмаиљанима, и који "правоверјс из средишта одстранише и њихове царе и кнезове истребише", уништавајући цркве и светилишта, па се он боји и за ово "тајно и у земљи скривено светилиште", представља "чин историјске далековидости"¹². У таквој визији он схвата да је "обезглављеној и угроженој српској земљи потребна натприродна заштита" и да "ту заштиту она добија у моштима, које су елеменат јединства и традиције, и које обезбеђују Србији ону атмосферу духовног жара и одушевљења у којој се једино могу учврстити духовни темељи за одбрану од искушења што их са собом носи турско ропство"¹³.

Тијела Светих су "храм Светога Духа" (1. Кор 6,19). Кроз молитву Светих човјек се сједињује са Христом, јер "истинска молитва Богу истинитом јесте општење са Духом Божијим"¹⁴. Душу жедну Господа, кроз молитву Свете Петке, Бог је напајао својом благодаћу, и покривао милошћу. Христова свеситина, објављена у ријечима, - "ко вјерује у мене, дјела која ја творим и он ће творити" (Јн 14,12), - пројавила се кроз молитве ове равноангелне Светитељке. И она је чинила чуда, као што чине сви "свети људи уз помоћ Божију"¹⁵. "Молитвама преподобнем Параскеве даваху се

¹² Димитрије Богдановић, Историја старе српске књижевности, Српска књижевна задруга, Београд, 1980. стр. 208.

¹³ Н. дј., стр. 208.

¹⁴ Архимандрит Софронije, О Молитви, превод са руског изворника, превели хилацдарски монаси, Манастир Хилацдар, Света Гора Атооска, 1995. стр. 23.

од светих моштију њених многа исцјељења болесницима: слепи прогледаху, хроми прохођаху, разноврсни болесници и бесомучници добијаху здравље"¹⁶.

Иако су ови списи по обиму мали, у њима се јасно открива и хоризонтална и вертикална линија живота ове Светитељке, која је са животворним крстом кренула од земаљског према горњем небеском животу. Догађаји који су пратили њен живот, њену прошлост и садашњост, утицали су на преображење, кроз њих је њен живот из временске историчности ушао у есхатолошку вјечност. Њени подвизи, кроз које је задобила живот "са свима светима" (Еф 3,18), њена молитва, кроз коју се пројављује бескрајна Љубав Божија, - откривају духовни смисао страдања.

Сазнање о оваквом животу подстакнуло је духовни дар Григорија Цамблака да за поетско плетеније узме истиниту основу једног живота проведеног по светим јеванђељским врлинама, да опште душу која се, кроз страдања, "испунити сваком пуноћом Божијом" (Еф 3,19).

ПОЕТСКО ВИЂЕЊЕ ЖИВОТА СВЕТЕ ПЕТКЕ

У списима - Слово о преносу моштију свете Петке из Трнова у Видин у Србију, и Стихирс преносу моштију свете Петке, - Цемблук говори о једној "равноангелској светитељки", о њеним светим моштима које чине благодат. Ту се са пуно импресија казује о духовном животу и великој побожности српског народа, о великим и славним српским манастирима, иноцима који живот проводе по образцу анђела, у тиховању, посту и молитви, созерцавајући Божију љеноту. Са оваквим духовним виђењем Цемблук констатује да су жеље Преподобне да пребива у оваквој земљи гдје се Божија ријеч чује.

Догађаји који су пратили њен живот, њену прошлост и садашњост, утицали су на преображење, кроз њих је њен живот ушао у есхатолошку вјечност. Њени подвизи, којима је задобила живот у Царству Небеском, њена молитва, кроз коју се пројављује бескрајна Христова љубав, - откривају духовни смисао страдања. Умна виђења о овоме подстакла су Цамблака на естетске активности и естетске конкретизације.

Др Чедомир Ребић

¹⁵ Протојереј Сергеј Булгаков, О Еванђељским чудима, превод с руског, Логос, Београд, 1996. стр. 45.

¹⁶ Архимандрит др Јустин Поповић, Житија Светих за октобар, Манастир Св. Белије код Ваљева, стр. 280.

У Богдају је сада много лепо, славују нам певају лепо. Јабуре цветају и лепо миришу. Чика Радиша у четвртак хоће да се сели а сестре се усељавају у ту кућу што си нам купио. Купили смо од њега две саранске козе и 4 бела јарета. Ми се сад сви журимо да учимо, скоро је наш испит. Сестре раде башту и напредује. Изгледе су нам две коке 20 мали златни пилића, они су много лепо. Пишите нам Деда Владико где сте Ви ишли на Ђурђев-дански урапак? Поздрављају и љубе ти руку сва твоја деца из Богдаја.

Благослови нас Дедо.

Богдај, 26-IV/9-V-1938.

+

Томина недеља.

Ево пишемо ти деда Владико да ти шаљемо овај колач из средине и ову пшеницу. Ми смо овде добро провели Св. Тому, били су свештеници и богослови и много народа код водике и сви су послушани.

Сви те поздрављамо.
Твоји Богдајци.

У Богдају, 26-IV/9-V-1938.

+

Сестри Нади
поздрав и благослов од деда Владике.

I

На бело јагње обесите једно мало звоно са траком.

II

Бакон Ламбра поздравите да научи децу да изводе Косовку девојку.

III

Послати од мојих поваца 250 дин. проти Анастасу Темјановићу у Охрид. Молио ме за помоћ.

IV

Поздравите капетана Здравка Радојевића. Сматрам га за најпоузданијег пријатеља Богдаја. Са њим сам прво зашао у ту арнаутску малу кад смо хтели купити ону прву кућу. Ако вам треба

заштита и савета, потражите од њега. Захваљујем му много што је на Св. Николаја одржао реч народу у Богдају.

V

Сестри пиротанки рећи, да је њен син јакон већ у служби у Жичи. Спремамо се за црквену славу – Спасов дан у Св. Жичи.

Поздрав и сестри Софији, Милунки и осталима.

Поздрав и благослов целом народу
Богдајском.

+

Прича ми прота Стојан како сестре Богдајске раде у башти са сестром Надом на челу. Бог да вас живи и награди и на земљи и на небу.

Молио бих сестру Наду, да испита у метоху Св. Наума и опише ми житије + сестре Христине. Податке узети у метоху и од њих фамилије.

10/23. мај 38. Краљско

Христос воскресе,
сестро Надо!

Христос воскресе,
сестро Софија!

Христос воскресе,
сестро Марија!

Христос воскресе,
сестро Марија!

Христос воскресе,
сестро Милунка!

Христос воскресе децо,
депо, децо!

Христос воскресе сви Богдајци!

Поздравља вас и благосиља
ваш деда Владика

+

Зазвоните у звонца!

(Звонца, осмогласник, на бакреној полузи 8 звонаца по всличини, набавио је Деда деци.)

Сестри Нади
и осталим сестрама
и свима малим становницима Богдаја:

Честитам проширење Богдаја са кулњеним имањем.

Сада ће сестре монахиње из целе епархије имати свој дом у Битољу у Богдају. А деда нека се сада шире свуда.

Поздрав и благослов
ЕНиколаи

17/30-IV-38.
Краљево

За сестру Наду:

Треба хитно променити натпис на дасци при улазу у Богдај, и то: место сиротинште ставити Храпилиште – Богдај.

Протођакон ће објаснити због чега.

Краљево, ЕНиколаи
28-IV/11-V-1938.

ПРАВОСЛАВНИ ЕПИСКОП

Николаи
опет и опет
благосиља децу у Богдају,
њихове трудољубиве сестре,
њихов живот и рад
и молитву и бапту
и јагањце, и пови дом.
Амин. Да живи Богдај,
Боже дај.

маја 13/30 април. 1938.
Краљево

За Сестру Наду:

Ако се Ужичани иселио, песа Богдајске сестре заузму одмах кућу. Нека је мало наместе и усели се у њу једна сестра жена (једна од Марија). Нека ту буде стан и за монахиње из Цапара и друге ж. манастире.

Нека нас извести шта ће бити за Николаја? Хоће ли славити? И ко је ове године кум?

+

Шта је са оном кућом турском иза трезарије? Је ли Димитрије свршио штогод?

ЕН.

Молим Вас, сестро Надо, известите Владику о свему горњем. Будите храбри и весели, поручује Вам Е. Н.

с поздравом
пђакон Драг. Даниловић

Краљево
маја 13/30 април. 1938.

Краљево 4/18 маја 1938.

+Владика Николаи

Шаље поздрав и благослов целом Богдају, децјем рају у Битољу. Помози вам Бог, добре сестре, драга децо и мили гости!

Честита да вам буде преслава или друга слава Светога Николе, и ове године и за много година. Амин, дај Боже!

Рече Господ: "Ако ко напоји једнога од ових малих само чашом студене воде, неће му плата пропасти.". Нека чују ову реч Господњу све сестре у Богдају и сви Богдајски дародавци и нека се радују, јер много учинише за децу Христову у велику ће плату имати да приме од Христа: "Заиста вам кажем, што учинисте једном од ове моје најмање браће, мени учинисте". Нека чују ову реч Господњу све слушкиње Христове у Богдају и сви добротвори Богдајски, и песа се веселе. Јер кад пружају хлеб гладној деци, самоме Христу пружају. Кад служе деци, самоме Христу служе кад госте децу, самога Христа госте. О како је слатко Христу давати, Христа служити, Христа дворити, Христа гостити! Ништа слађе нема на овоме свету. Ко цару нешто даје, зар му цар неће богато вратити? Хоће браћо моја, хоће стотруко. Хоће сестре моје, хоће богато, пребогато, и у овоме и у оном свету.

Зато и ја као од стране Христове благосиљам све оне које у Богдају служе, који Богдају љубе, и који Богдај даривају.

Живели и живели, у овоме веку много година а у ономе вечно и бесмртно са апџелима и праведницима. Амин, дај Боже.

Благодарехи Богу, благосиљајући праведне слушкиње и дародавце Богдајске, поздрављајући децу, и хришћанску и муслиманску, сву децу, ја честитам Богдају данашњи празник, данашњу славу Светог Николе, да им свима буде светла и здрава и радосна. Амин, дај Боже,

Хвала светеницима. Хвала трговцима. Хвала запатлијама. Хвала женама. Хвала сестрама. Хвала ђакону што учи децу певању. Хвала свима и благослов свима.

Свима од Светог Николе заштита а од Господа свако добро, сада и навек. Амин, дај Боже!

Телеграм Богдају.

Сестрама и деци Богдајској честитају Славу –

Сестре и деца Хранилишта Чачанског.

21-V-1938.

Богдај – Битољ (карта)

шаљемо мало белог слатког кајмака деци у Богдају за Славу.

Сестри Нади – Богдај – Битољ (карта)

Молим саопштите нашим праведним сестрама и драгој деци, да им свима благодарим што су ишли у Смољево, и Богу се молили и певали у славу Божју. Господ све да их награди по молитвама Светог Атанасија. Амин.

+ЕНиколаи

+

Краљско 10/23 јуна 1938.

Поштованој сестри Нади у Богдају – Битољ.

Како је изненадно опет наступио велика и неочекивана промена у епархији Охридско-Битољској, то Владика пита следеће:

Ко ће остати у Богдају преко лета?

Ко ће чувати банту?

Рећи баби Фанији кад сврши завесу (вез срмом) да пише и јави Владици.

Хоће ли ко становати у доњој кући код винограда преко лета?

Где мисли сестра Нада летовати, и кад ће овамо? А где ће Милунка и остале? Какав је распоред дежурства?

Шта је са опим турским имањем позаци трпезарије?

Од Владике свима благослов и поздрав.

И од мене поздрав Богдају.

Протођакон Драгослав Даниловић

+

Поруке Богдају.

I

Срдачно благодарим сестри Нади и деци на писмима. Много ме радује што су деца правила излете у Трново, у Св.Христифору и у банту. И то све радосна срца, са песмом и молитвом. Бог да их благослови.

II

Сестра Нела нека очска повог владику па ће он решити да оне иду у Цапаре. За Милицу не знам шта се има решавати. Но и њој ће Господ помоћи да буде што је најбоље за њено спасење.

III

Сестри Нади: Нисам примио житије пок. монахиње Христине. Није било у коверту. Нити сам примио оно о пок. монахињи Ани. Нисам раније чуо за њену смрт. Бог да је прости. Наредићемо да се спомиње у Жичи. Жалио бих веома ако није погребена у + Св. Христофору него у општинском гробљу. Она је монахиња, и требало ју је сахранити у жен. манастиру.

IV

На питање сестре Наде: где да се сахрањују сестре из Богдаја, када се по Божјем промислу расгаве од овога света, одговарам: Свака монахиња у свом манастиру, а друге сестре (искушенице) у + Св. Христофора. Но искушенице треба пред смрт да се замонаше. Али ако би ма која монахиња или пезамонашена сестра из Богдаја

изјавила жељу, писмено или усмено, да се сахрани у Св. Христофору, нека тако и буде. Све ово држати поверљиво.

V

Борачија прва из Богдајске банте – примљена, благословена и братији Ужичкој предапа. Сви налазе да је изврсна. Јер су сестришке руке обрађивале и деџе ручице брале. Хвала много. Бог да наради благословом.

VI

Преграду (стаклену) у трезарији трсба направити. О овоме разговарати са протом Карановићем.

Децу можете распустити о Видовдану. Према је жалосно лето у Богдају без деце, зар не?

Срећу, здравље, напредак и спасење свима жели, све поздравља и благосиља

Деда Владика

Живео Богдај!

У Краљеву
10/23 јуна 38.

+

Надо сестро,
Христос по среди нас!

Данас примих "Житије монахиње Стефаније", које сте ви изволели по њеном казивању написати. Веома сам Вам благодаран на труду. Видим јасно и из тога житија како су чудни путеви Промисла. О како је близу Господ свих оних који страдају. Све како је записано у Свтом Писму, тако се и данас догађа.

Молим Вас саопштите сестри Марини, да нипошто не тражи каџонски отпуст за ову епархију. Ја их апсолутно немам где сместити¹. За сада је њихов пријем овамо сасвим искључен. А тамо око Битоља и Прилена има више мањих манастира (Св. Никола Слупча, Св. Спас код Крушевца, Маловиште Св. Ђорђе Паранова, Св. Ђорђе Грачанице итд). Зато реците јој, или да се одмах измири са с. Илином (јер није она крива него Наум) што би најбоље мило, или да добије тамо други манастир, у сваком случају нека одмах по-

¹ Све монахиње се селе за Владиком у Жичку Епархију.

зове послате сестре из Студенице где не могу дуго остати. Молим Вас испоручите ово хитно с. Марини. Могу се чак вратити и у Калиште, то им је матица. Јер овде чак и кад би могле бити примљене, морале би под другу угуманију и са другим сестрама.

+

Надам се да ћете Богдај свечано отворити.

Пишите о неким добрим душама, што сузе пролише. Нека су благословене те сузе, и нека им послуже за спасење².

Поздрав сестрама: Марији монахињи и другој Марији, и Милунки (нека спрема пове песме за децу) и Прванки.

Вама поздрав и благослов. Нека Вас Свевишњи укрепи за нови племени подвиг у тој благословеној и великој Богдајској породици. А Свети Никола нека Вам буде заштитник и стални молитвеник пред Господом.

Ваш одани Вам увек
+ЕНиколаи

+

Волео бих чути да у Богдај долазе и муслиманска деца поред хришћанске.

+

Поштована сестро Надо,

Јуче сам за Вас послао експрес писмо по наређењу Владичином па адресу Даринке Николић – Деџе Хранилиште код Цркве Богородице Покрова у Београду. Данас је Владика добио до Вас писмо и види из њега да сте се Ви настанили код г-ђа Руже Поповић а не код г-ице Даринке. Чим добијете ово писмо отидите и узмите оно писмо и поступите по истом. Тиче се куповине некога штофа за манастир Жичу, мустра у писму постоји.

С поштовањем
протођакон Драгослав Даниловић

Краљево, 6. октобра 1938.

² Народ плаче за Владиком.

+

Православни Епископ.

Сестро Надо

Хвала Богу, чујем добре гласове о Вама из Београда. Верујем у Бога и верујем у Богдај.

+

Не заборавите посетити онога славног човека др Стоју Иванића. Он ће Вам ако ничим саветом помоћи.

+

Ко буде болео Жичу, Ви га подсетите на Жичу.

Молим се Господу да Вас Оп Свемоћни води и руководи Духом Својим Светим милитвама Св.Николас.

Поздрав и благослов
ЕНиколаи

Жича, 14-X-1938. (Писмо примљено у Београду)

+

Сестри Нади,
И осталим сестрама и свој деци у Богдају –
Помози вам Бог, Богдајци!
Срећна вам и ова јесен!

Срећно отварање Богдаја и у овој јесени!

Срећан нов састанак у Богдају!

Благодарим Господу, коме се за вас моле Света Богородица и Свети Никола. Сад је Богдај већи него што беше. Више има сестара, више деце. Па ће благи Господ да вам дарује и већи благослов, да имате већу љубав и слогу.

Амин, Боже дај!

Твој благослов на Богдај!

Све вас поздравља, воли као своју децу и благосиља ваш деда Владика.

Николаи

Краљево, 23. окт. (5. нов.) 38.

+

23. окт. (5. нов.) 38.

Надо сестро,

Примио сам два ваша писма. О. Василије био је у Београду и однео је испоручено моју благодарност према оном Вашем списку. Сви су били ганути, и поновили своје обећање да ће помагати Богдај. Слава Господу, који нас не оставља, него и нас због те деце спасава.

Надам се, да за сада имате хлеба и огрева. А за даље постаће се Онај који се и до сад старао.

Реците све протођакопу шта можемо ми одавде за Богдај учинити.

Спремајте спискове и пишите честитке приложницима за Божић. Брат Крстивоје ми рече јуче, да је мајка Милункина добро, и задовољна вапном посетом.

Поздрав и благослов
+ЕНиколаи

Епископ Жички
5/18-XI-38.

Сестро Надо,

Питали сте ме, да ли да се даје деци месо за храну у Богдају, како то неки препоручују, али овако размишљај у присуству Бога Свеприсутнога:

1. У сред Богдаја као срце налази се Светиња. Та Светиња три године је чувала Богдај, те је све било добор, а деца са сестрама здрава и весела,

2. Три године у Богдају се није употребљавало месо, па ипак су деца напна била здравија и свежија од многе деце која се храни месо,

3. Муслиманску децу пуштали су родитељи у Богдај само зато што су знали да се ту не једје месо и свињетина.

Може ли нам неко гарантовати да кад будемо "омастили" Богдај, да ће нам она светиња боље помагати, и да ће Богдајци бити здравији и веселији и да муслиманска деца неће побећи? Ако може, онда могло би се допустити да се уведе оно што се тражи а што се до сад отказивало. Питајте дакле, па и сами размислите, да ли може неко дати такву гаранцију, па према томе поступите.

Толико Вам могу одговорити на Ваше питање.
Вас, сестре и децу срдечно поздравља и благосиља
+ЕНиколаи

Јесте ли пиримили цак пасуља?

+

Епископ Жички 1938.

Помози вам Бог Богдајци

Ево дође Свети Никола, заштитник и помоћник Богдаја. И слава ваша.

Срећна вам слава, сестре.
Срећна вам слава, децо.
Живели на много година.
Здрави, сложни и побожни вазда били.

Амин, Боже дај!

Поздравља вас и благосиља

владика Николаи

Шаљем нешто мало да купите свећице па Св. Николу да држите за време службе. И ако преостане да мало "каснете".

Сестри Нади. Последње писмо о новом одбору примљено. Хвала Богу. Верујем да ће Нићифор лепо радити. – Писао сам једно писмо односно меса. Но ништа не јављате, да ли сте примили.

Поздрав и благослов.

+

Епископ Жички

16/29 дец. 38.

Сестро Надо,

Хвала па исцрпном и благодатном опису Богдајског стања.

Слава Богу што се и Владика с толико симпатије односи према нашем славном Богдају.

А сад – Оци.

Одвојте од моје суме што је код Вас 200 дина. Па купите деци шта хоћете, наравно и – свећице.

Бог вам на помоћ.

С благословом +ЕНиколаи

+

Из писма.

... За пас пемојте много бришуту. Имам вољу да се борим са недаћама. А све то неће много тешко бити. Прота Караповић је се вратио са пута и сад ће ићи боље сав посао.

... Богдај је пун жутих боја и оналог лишћа, по њему трче деца врло весело и безбрижно. Са њима трчи по свом Богдају Деда Владичино бело јагње са звонцетом и звони цео Богдај. Кад су пам га купили и допели оно није било сасвим бело, имало је жуте руже по њему, зато је добило име Ружа. Али Деда Владика је поручио "да буде бело јагње" – и оно у Богдају, из послушности поста сасвим бело, нестало је ружа.

... Са децом све је добро, хвала Богу, послушна су и мила и добра. Заиста су нам деца утеха велика, као што Ви то рекосте пред полазак. Чуваћемо Богдај да нам га не омрсе и наше душе се одрже, да пас спољне буре не разбију. Надамо се у Бога и не плашимо се. Знам да ми је свако страдање па спасење душе. Знам што Ви ови го-

дина патите. Моје су патње мале са којима пећу моћи душу да откупим. Јер треба већма страдаати.

Све ће Бог добро дати ако ми будемо добри овој сиротињи, која је тако кужна и јадна и беспомоћна. Богдај је за њих као за озеблог – сунце.

... Прс три дапа добили смо краву из Богословије на дар. Била је то велика радост у Богдају кад је ушла крава. Деца су се сва окупила око краве, миловали су је и љубили, да је се крава чудила, колико је знају волети и ценити они наши мали сиротани, да је то заиста дирљиво. Сестре су такође све сретне и давно су је желеле. Крава је одлична. Богословија се показала дивно овога пута, када су нас сви овде напустили. Послали су нам 13 м. дрва и канту сира, 10 л. зехтина и 45 к. пасуља и 8 сапуна. Примили смо од оца Иринеја³. А од Св. Наума Охридског 1 цак пасуља.

... Јуче сам прив пут ишла Г. Епископу Платону, и одшла извод из књиге прилога да види који су манастири до данас шта дали за Богдај. Ово ми је Њ. Пресвештенство тражио. Био је љубазан и обећао потражити од манастира шта би ко могао дати. Питао је о деци и раду и чега не достаје за зиму. Изгледа да ће се старати за Богдај.

Богдај 20/7-ХП-1938.

(Прослава трогодишњице од постанка Богдаја)

... А по подне у 3 часа одржали смо прво вечерње по целом црквеном пропису са свештеником садањим повим нашим секретаром оцем Бранком Цисарж. То је дивно било. Отвори се и код нас црква, сакупило се око 100 душа. Четири богословца су одговарала за певницом, служећа је и петохлебница и одржан потом акатист Св. Николају. Свима смо разделили свећице које допосе да дар Отац Мијатовић. Избројао нас је Св. Никола, колико људи и деце, толико је било свећица (ни једна више ни мање). То је била чудна милина видети, како је пуна нова трпезарија света и деце са пољским свећицама у руци, певају сви као једна душа са особитом радошћу: "Радујсја Николаје, велики чудотворче"! А напољу сумрак и снег пада, окитио дрва и обелио земљу. Било је то све тако истинито свечано. Само још једну жељу имасмо сви, а то, да сте могли бити и Ви Деда Владика међу нама. Духом бесмо сви са Вама и Ви са нама, то се осећало силно, али то нас је и као жар пекло. Осећамо да нам сво добро долази од Св.оца нашега Николаја, ради Ваших светих молитава.

³ Економ богословије у Битољу (прим. приређ.)

Ваш поздрав и св. благослов сви су радосно примили, Богдајци и гости.

+

Народа је данас на слави било око 200 душа. Владика и сви гости били су послужени Жичким медом, и то као благослов од Вас сви са поштовањем узеше. Пресечено је 3 колача и 3 жита су освећена. народу је дељено жито и по парче хлеба са рибом. Сви су послужени до најмањег детета, и богословци који су били.

После ручака пошли смо у Митрополију да честитамо Владици Платону Славу. Рече: "бојао сам се да ме нећете заборавити. Не рскох вам да ми доведете децу, али сам мислио, стигнете се ви, и спреми сам им свима". Деца су отпевала сложено тропар Св. Николи. Затим: "Светога Оца Николаја четри страше света славе" и најзад "О кто, кто". Владика је био задовољан врло за ове мале госте и ову милу песму, и врло расположен позвао је да сутра доведемо и осталу децу (јер смо се бојали да не досадимо да сви пођемо, деце је много, и повели смо били свега 25 певача). Деца су добила кесе са бомбонама, смоквама и поморанцом. Били су врло добри и задовољни љубав Владике.

Ово смо се трудили Вас да оправдамо, тј. да не постидимо, јер смо деца Ваша. И још да успоставимо неке боље односе.

- Ми се озбиљно тајно падамо Вашем доласку код нас у Богдај, за Св. Оце. Спремамо Вам наш конак, ону кућу где сестре станују засебно, која се граничи са Ракибом. Има горе две собе и предсобље и добре пећи. Бићете сасвим засебни, као у својој кући. И да проведемо Бадњи дан са Вама, заједно опет као пре. Да унесемо бадњак у Вашу ћелију на огњиште и опет онако весело певамо, и да царате ватру и да благосиљате. Колико варница толико јагањаца, толико дечице, толико здравља и добротвора. Знате како је весело било. Умешне су прве просфоре у Богдају, то сам давно желела и чувамо прву просфору да понаљемо Вама да одслужите на пој Св. Литургију. И чувамо Вам једну освећену прву петохлебницу. Сада опростите за премного приче, али не бих могла да Вам сву ову радост не кажем, јер је наша радост – Ваша радост као родитеља. Молимо се Богу и Св. Николи да Вас угледамо радосне душе, као што сте увек били у Богдају, где све Бог добро даје...

... У Приштини је за угаљ све добро решено. Хаџи Илија Лазић својски ме предусрео и са писмом упутио у рудник. Обрадовао се веома Вашем Св. благослову и одиоздравља Вас.

Баба-Фанија је већ послала свој вез, завесу готову. Она пита да ли сте добили њен дар Вама, већеш појас?

Г-дин Мелшиков је обећао па време донети и поставити Вам у параклису иконостас. Иконе су већ намештене у Трновској цркви.

Помолите се Деда Владико за пробудиће трогодишњег Томислава, који спава 38 дан до данас. И за његове родитеље, то им је прво дете.

... Одлазимо и у Св. Петку на молитву. И она је Ваш живи споменик вековечни са опом чујном кујом и трезаријом за бедне. Али Богдај мора ако Бог да по јанвини прославити Ваше свето име. Овај Ваш први Богдај (прво хранилиште) потрудићемо се свим силама, помоћу Божјом, да Вас прослави и овде на земљи и горе на небу. Да буде златним словима записано на небу ово дело Ваше. Благодарим на поверењу. Трудићемо се са сестрама да оправдамо поверење Ваше. Благодаримо на савестима сес. Милунка и ја, јер су нам се уписале у душу Ваше речи при растапку, које имају да нас крепе и држе и воде. Благодаримо на трпеливостима са нама и топло очинској бризи за нас. А нарочито сам Вам благодарна, што сте ме потпуно разумели, да Љубостиња није мој позив. А овај Богдај потпуно јесте позив мој и овде је све мени сродно и деци и сиротињи. Место где живимо и начин рада. И моје сестре. Још и то, ми би много оштетили ову сиротињу ако би им умањили ову добит.

Сада Вас молим да ми опростите ако сам Вас увредила што сам одбила. И хвала Вам за Ваше Свете молитве од којих ми живимо овде.

База Заха се необично обрадовала шалу који сте јој послали. Она се радује као мало дете и не испушта шал из руку.

П.С. У Краљеву су ушле са нама у вагон и неке девојчице уч. занатске школе. Оне су нам испричале како се зими много муче долазећи рано јутром из Матарушке Бање возом у школу и вечером се враћају само са фењерима по мраку, морају скелом да прелазе реку. Њих има 12 девојчица. Да ли би се могло осигурати преноћиште у Краљеву бар 3 месеца зимска. Оне би плаћале храну а постеље би свака себи донела.

... Сестре, много смо жалосне за садањи положај овдашње цркве. Неко тешко и смућено стање. И велимо, да је боље сада да не долазите овамо, ако би Вас и позвали. Држимо да Вам не би било пријатно. Мислимо доцније док се ово све смири, да ће Вам бити пријатније доћи, ако Бог дан.

⁴ У то време је одузимао м. Љубостињу м. Јеленић, а није знао коме да је преда. Предао је м. Сари. Узрок је и смућено стање опстанка у Богдају.

+

Писмо – Госпођици Јелени Лазаревић, проф. Београд⁵.

Много поштована и вољена Госпођице јело,

Онога дана кад сам већ требала јутром да се кренем из Београда, рекоше ми да сам требала да се јавим Вама. Тада је било већ доцкан. Опростите. У Краљеву ме је Деда Владика обавестио о томе, шта је требало да закључи наш састанак.

У исти час када се сам по себи већ стао образовати један мали круг добрих наших Београдских Госпођа, које су се свесрдно заинтересовале за нашу сиротну децу на југу, покупили су у овој лепој установи нашега славнога, знаменитога по милосрђу Владике Николаја. Нек пам је жив. Ето у тај час, дошао је овај добри предлог Деда Владичин Вама, да се Ви заузмете и оснујете један такав одбор Госпођа, које би могле са мало труда и љубави помоћи много овој сиротој деци у Битољу, које се до сада нико није сећао. Бићу слободна предложити Вама извесан број лица за тај одбор, која су већ нешто привредила овоме Хранилишту и која се интересују и желе помоћи.

Мислим Г-ђице јело да Вам је најбоље у први мах да се састанете са Госпођом Љубом Душана Пешића, дивиз. генер. у пензији. Г-ђа Пешић најбоље разумје ствар, она је живела у Битољу и зна све у главном, беду овог народа и ради на помоћи за нас. Израдила је од Кола Српских Сестара помоћ за нас месечну од 300 дин. Дивна душа. (...)

Г-ђа Нака Николе Спасића указала ми је прва велику пажњу разумевање и савете дала је за рад, по којима се и сада управљам. Као председница Југослов. уније за заштиту Дете, одобрила је у три маха веће помоћи за Хранилиште и то у најкритичнијим тренуцима.

Г-ђа Грујић је обећала месечну помоћ за једно дете. Интересује се, помогла ми је својим искуством у раду са децом. Она је и предложила ове месечне помоћи да се установе.

Врло је за сада заинтересована Г-ђа Вана Воје Јањића. Обишла нас је, разуме наш положај и видела је рад наш. Помаже нас са 100 дин. мес. и сакупља мсђ познатим г-ђама које би могле помоћи бар по 30 дин. месечно. Ко више, ко мање – али месечно.

⁵ У то време морало се прибегнути новим средствима издржавања Богдаја, независно од Епархије Битољске.

Г-ђица Даринка Јаношевић директор I женске гимназије са вредном и пуном милосрђа наставницом г-ђицом Вером Илић (свршени теолог) и Г-ђом Јеленом најдановић проф. исте гимн. сакупљају вредно одело половно за нашу децу међ својим ученицима. То се дели за Божић и Ускрс, а преко године према потреби.

Г-ђа Вукосава Николе Николића трг. наши су велики добротвори. Стали су нам у 3 маха бакалску робу, а сада су обећали кушити деци 1 краву.

Г-ђа Јелица Поповић-Крстић проф. муз. (кћи мога пок. ујака Боривоја) такође ми много помаже и лично при сакупљању одеће и обуће. Треба такође позвати у Одбор и Госпође Никосаву Медић, Стану Рада Поповић, Мару Ђорђевић, Мару Сарачеви, Зору Васе Лазаревића, Симку Љубе Јовановића, Сунчицу Тоше Мраовића. Све оне познају наш рад и помажу нас, а сада их треба позвати за месечне прилагаче колико која може.

А сада просите св. Благослов од Св. Николе са неба и Епископа Николаја са Земље и са њихим св. благословима и молитвама постићи ће се више и лакше него што се мисли.

Благодаримо у напред и радујемо се сви Вашем напредку. Милостиви да Вас помилује и Пресвета Му Мати, Пресвета Дјева Марија да је са вама. Амин.

Са Г-ђицом Цајом примите много искрених поз. и моје поштовање.

сестра пада С. Ацић. Битољ-Богдај 6-XI-1938.

П.С. Г-дин Зечевећ из Црк. крста нам је најважнији сарадник и Г. Ђакон Милош Пауновић вероучитељ Народне школе Св. Сава у Београду. Отац Милош сакупља одећу, обућу и књиге и шаље нам за Божић и Ускрс.

Рад по домовима

Каква је изгледала та беда! Таква каква се замислити не може.

Учио нас је Дедо Владика, да понедеоником изнађемо те бедне људе и запишемо све њихове потребе, а уторником на пазарши дан да купимо дрва на пијаци и разносимо по кућама, просто убацујући у двориште по 2-3 пепанице, и распосећи им у одећи, храни и новцу њихове преке потребе. Овде ћу ставити белешку једнога такога дана.

Данас на дан. Св. Оца Серафима 15/2-I-1940. год. Светом Серафиму у славу и похвалу за добро које сам од њега примила, пошла сам нешто да учиним за њега милостивог Баћушку.

После Св. Литургије у Руској цркви, пошла сам са сестра Катариницом Док. па Бајир, молећи данашњег Светитеља да нас поведе тамо где је њему угодно и да нас научи како беднима помоћи. И мудри Светитељ, како нас је мудро водио и шта нам је показао! Ишли смо пуца 4 часа по Бајиру из куће у кућу, од беде до беде.

И шта смо видели. Робијаше. Осуђенике. Жалост. Печал и скроб. Људе који су лишени живота. Зашто? Како то може бити? зар они немају права ни на шта? Срце боли да се распукне. Оплакујемо их живе – да они не виде. Помоћи треба хитно. Не питам одакле. Све једно. Све шта имамо давати и друге позивати да дају. Стојим збуњени и сузи.

1) Војвода Путника ул. 152. Дедо Талић. Улазимо у једну страћару, врага су споља застрта поцепаном крпачом. У собици је под прозором сседела сува, бледа, слепа старица. Држала је детенце у крилу (од неколико месеци старо). Крај ње је на клупи сседело још троје ситне деце и гријали се сви око фурунице. У соби је била само још једна колевка и рогозина по земљи, више никакав намештај, сем једне чађаве лапме. Стара нам рече да је домаћин у војсци: "Беше болан, лежаше нека 2 месеца и једва видесмо да се дигне да оде да заради пеку пару да прихрани ову децу, а он оде у војску. Сад овај љути студ, ни огањ ни лепче. шта да се ради, од Господа је. Деца мала, мучно је. Мајка им отишла код неке жене да опере и жени и своје. Нема сирота работа. У монопол побара (потражи) посла и имаше да добије, али немаше пара за уврсење и молба 18 динара, кој да јој да."

Баба и деца престављали су крајњу беду бледилом и мртвилом. Баба говори са нама кратко, али се не миче, нити диже главе на нас, нити деца да се покрену. Сви седе као приковани на клупици и греју руке и ноге. Сви су слабо обучени. Соба је хладна, сви су изгладнели. И девојчица најстарија која је свршила осп. школу, кротка и мила као анђео, седи ту и греје своје измалаксало, слабачко тело. Не може да изађе никуда, не иде на посао. Где ће на студ, нема одсе ни обуће.

2) Војвода Путника ул. Огњен Стојковић. Старац и баба сами, грсју се око скоро хладног мангала. Старац око 80. год. Баба још па мало ради, преде туће и дуван ради где нађе.

3) Царица Јелена ул. 53. Велика Илић. Старица сама, немоћна у беди.

4) Апастасија Трпеновић има 5 деце. Долазила су деца код на су Богдај. Зими им је далеко, имају грознице, па сада не долазе. Сви су у крастама и мајка и деца. Сва се деца тресу од зиме и од грознице. (Направићемо сумпор и зеитин и однећемо им.)

5) Пастирска ул. 14. Разваљена кућа и оправљена једна соба доле. Коча Дамјановић. Старац и баба много опсемоћали, сами. Имају 1 кревет (што је ретко видети). Баба много гостољубива, меће нас да седнемо и вајка се што нема да нам скува мало кафе. Кад јој остависмо неку пару за шећер, вели: "што се ти арчиш (трошиш) за нас."

6) Касапска 8. Звала нас је у кућу жена која хоће да упише код нас децу.

7) Љутице Богдана ул. 11. Баба са скршеном ногом сама. Није код куће.

8) Косовска 4. Митра Тодоровић. Има 5 деце. Чобан је муж. Звали смо децу да упише код нас.

9) Радичка 14. високо на брду. Риста Петровић. Сами су чича и баба. Обоје имају поломљене ноге (Кроз Смиљевску ул. може да се приђе са коњем за дрва.)

10) Љутице Богдана 4. Стојан Каранфиловић. Сами су чича и баба. Чича плете рогозине, још крепак и ведар, а доста стар. Прича о беда и смеје се. Вели: "једно ће јутро да нас пађу обоје мртво-смрзле." - "Велиш један пут се мре?" - "Е, али да умремо непогледани". Баба немоћна. Тресе се над мангалом, бледа је и болесна. "Лечена сам у болници, али сам остала недолечена, и да ме простиш црева су ми сва на двор (папољу). Ако легнем на леву страну сва ми црева испадну и мех (трбух) ми је као торба. Трева да се опасује. Немам со шта, само со шамија." Спремићемо јој опасач. "Имамо синове, одељене, али пити нас гледају, нити нас питају, - вели стари и смеје се измирен. - Само се много мучимо за вода. Нема ко да нам допсе. На овај студ не се излегува (излази) и од снега не ми се пули (не видим), - вели баба. Деда седи са увијеним шалом око главе, а поге држи у старом кожуху јер га боле. Обоје су много стари, око 80 год. А баба се кажда на смрт скоро припрема.

11) Бајирска ул. 40. Сребра Петра Пандовића. Пре три дана кад смо делиле дрва жене викаху: "идите кај Сребра она је изгорена (намучена) а пишта нема. Ни огањ, ни да каснува (да окуси). Пуста Сребра." У Сребриној кући 6 деце. На земљи се спава на рогозини и новорођенче од 2 недеље лежи на земљи. И баба сељанка њена мати је са њима, много инурена. Пећ хладна, не ложје. На скоро хладан мангал се баба греје. Неки дан смо јој однели дрва а данас смо

јој донели одеће за њу и децу и 1 Ђилим и за бебу салуна. "Још пије крштено. Нема со шта. Треба пеки трошак, куму ручак и за црквењаке што загреју воду."

"Муж јој био у болници цело лето, ништа нема зарадено. А сад је изашао, без работа је." Мали дечак око 3-4 године стоји пред нама мирно као војник. Он је много блед и земљасте боје изгладнеле. Очи раширене мирне, лице мало, прљаво. Много мио дечак. Ручице му до лаката голе и поге босе, а капу не скида јер је у соби хладно.

Зашто му нешто не обучеш, њему су руке и поге голе?

Немам сестро ништа. Тако смо како нас видип.

Мали нема ни веша испод рита које му покривају поге до колена. Две старије девојчице од 9 и 11 година, лене као Сунце, топлина иде из њихових плавих очију, а голе су много. Старија се сасвим боса. Позивам их у Богдај, а Сребра вели: "голе су и босе, зато из куће не излазе, ни па посао какав."

Да бегам да не гледам ове немоћи, или да се приберем и да се снабде колико се може.

- Студи, много студи сестро. Бог да вам да хиљаду добриња што нас помогнете. То је Црква. Деда Владика другу Цркву да не гради, то је Црква најголема. Од кости миро да му тече, што се за нас сети да нас погледа.

12) До чифте фуруна две куће без врата, близу баба Захе - баба Копстандина Старић. Син војник. Сама је. Њена кћи се бајира моли за њу да је погледамо. Слаба је и стара и нема пишта.

Свратиле смо, на повратку кући - око 4 по подне преморене и озебле код Цветанке Колевић. Цветанка је девојка, сироче без родитеља, остало их је 5 деце. Отац им је био лива звона. Кућу су им продали тутори за дуг и деца се потуцају. Једна се удала ускоро, а Цветанка двоје мале чувала већ 5 година, својим трудом у фабрици текстилној и шићем. Девојчицу је дала под своје, дечак је негрт, наш питомца. Цветанка је девојак за удају, спрема се и ми јој помажемо. Г-ђе су јој прикупили неколико кинуља и пешкира и хаљина, и новца. Сада се само чека венчање. Али њен вереник оклева дуго. Питам шта сада он чека.

Вели, немамо кревет. Нема одело и за кума дар и ручак. - Ми ћемо дати кревет кажи му, само прво да се венчаје, јер много оклева и не верујемо му. Цветанка је сва радосна што смо је посетили. - Од како за вас знам - вели - други ми је свет. Некако сам радосна и мирна. Богдај као благослов за сите сиромасите и за деца сираци

(сирочиће). Како мајка и татка да имамо, како сестре рођене вас имамо. За овака добро од вас нам дојде. И Деда Владика, Бог да га поживи, што учини добрица на сите сиромасите, Големо добро створи. Од кости Свето Мило да му тече!

Све су им куће слабо грађене, старе и трошке као рушевине. - Жив ми Господ – каже ми једна жена – цела зима помина со деца – со пана и со пипер (паприка). Само три пати ствари гра (пасуљ). Немам огањче. (Нана питома сува, ситно издробљена, со и паприка тудана, то је њихова главна храна.) Деца се често виђају на улици како једу комад хлеба, са наном и паприком посут.

Владика Николај је желео да се и деца уче милосрђу, не само да добијају милост, већ да је знају и делити и осећати за ближње. Преко дечијих руку сестре су такође делиле милосрђе из Богдаја појединим старицама, дечијим сусеткама. Тако су деца имала своје котарице, у које би стао 1 хлебца, мала флашица ракије и чинија са парчестом сира (ако је пост – пекмеза) и нека коцка шећера. Сваке недеље по ручку, на поласку своме дому, деца су са радошћу посила спремљено им, са жарком жељом да тиме обрадује своју старицу. Исто дете је и преко недеље обилазило своју старицу, па би донело поруку ако јој шта треба или зове сестру к себи. Ова веза је била велика утеха за ове сироте самохране жене. Говориле су често: "Сад ми је други свет. Сад ми је лако и живети и боловати и умрети, кад имам моје сестре, које ме неће оставити. Деда Владика, тој нам направи ова добрица, тој га имамо како Светог Николу."

Говорио је Деда Владика да мајке те деце, која се издржавају у Богдају, треба да укажу своје милосрђе и помоћ из захвалности овој установи, и да суботом долазе које могу и нису на послу, да помогну изрибати и очистити, помоћи сестрама и у башти, повртњаку. Мајке су се лепо одазивале и много благосиљале Деду Владику и све добротворе.

Деца су се дописивала са својим љубљеним Дедом, када би он био ван Битоља, и то сваког четвртка по подне су деца писала, а добијала су одговор од Деди уторком. То је била за њих велика радост, а осећали су га својим Родитељем.

Епископ Жички

Драги Богдајци,

Христос се роди!
Од Христа вам радост,
Од Христа вам чистост,
Од Христа вам сладост,

Од Христа вам милост!
Амин Боже дај!

Поздравља вас и благостиља

Деда Владика
Николај

О Божићу 1938.

(Наставак уз честитку)

Ову песмицу бадњаку певаће деца у Хранилишту Краљево на Бадњи дан у вече после вечерња.

Пошто немамо огњиште, наложићемо ватру велику пред Хранилиштем, па ће деца у наоколо певати:

1. Тропар, па
2. Песму бадњаку.

Не знам, да ли ће вам стићи благовремено у Богдај?

Песма Бадњаку

Ој бадњаче, бадњаче
Ти наш стари рођаче
Добро си нам дошао
И у кућу ушао.

Мили српски бадњаче
Ти наш стари рођаче.
Бадњаче, бадњаче! Рођаче, рођаче!

Доносили нам много среће
Сваког добра пуне вреће
Ти нам Христа објављујеш
Њега славиш и казујеш.

Мили српски бадњаче
Ти наш стари рођаче.
Бадњаче, бадњаче! Рођаче, рођаче!

Колко, колко варница
Толко, толко срећница
И толико оваца
И толико јагањаца.

Мили српски бадњаче
 Ти наш стари рођаче.
 Бадњаче, бадњаче! Рођаче, рођаче!

Христос пам се родио
 У пећину спустио
 Да свуд љубав посије
 И озебле огрије.

Мили српски бадњаче
 Ти наш стари рођаче.
 Бадњаче, бадњаче! Рођаче, рођаче!

+

О Божићу 1938 – фотографија деце.

Богдај у Чачку
 Поздравља Богдај у Битољу
 заједно са

Богдај у Краљеву
 Поздравља Богдај у Битољу
 заједно са

Деда Владиком.

Деда Владиком.

+

Благословите Деда Владико.

Сва деца из Богдаја честитају вам нову годину и да вам је сретна. Ми смо добили ваше писмо и чули смо да сте здрави и живи и да нам да више здравља Свети Никола.

Ми смо у Богдају добро и ми смо те чекали да дођеш за Божић. Хвала Деда Владико што ниси пожалио паре и за Божић купили смо све. Нама су делиле сестре кестење и јабуке, колача, смокве, ораја, алве и свеће ми смо горели, свеће за ваше здравље. Ми смо ложили бадњак, два су нам богослова донела бадњак. Научили смо песму и певали смо бадњаку. Посипали смо по кући сламу и викали пију, пију, ко, ко. Певали смо Рождество Твоје у вашој соби. Много смо вас желели и чекали. Ми смо волели да дођете.

Поздрављају вас сестре и деца и највише Марија Ђорђевић уч. IV раз.

Живео пам Деда Владика за нова лета.

+

Епископ Жички

Николај
 Срдачно поздравља
 сав Богдај.

Поздравља у првом реду сестру Налу
 и њене помоћнице па онда
 Сву децу. –

Нека би дао Благи Бог свима здравље,
 радости, слоге и
 изобиља свега потребнога.

Амин, Боже дај!

+

Поздрављају те деца из Богдаја и много те воле и шаљу ти Богдајске јабуке и лешњика. Лепо смо провели Св. Саву и много те молимо да дођеш сад скоро код нас.

Моле Твоје свете очинске благослове
 сви Богдајци.

+

Православни Епископ. Краљево, 17. фебр. (2. марта) 39.

Сестро Надо,

Читали смо, како су Богдајци осветили образ у Богословији у Недељу Православља. Живели Богдајци, велики и мали! Амин, Боже дај! И ми смо, хвала Богу, лепо прославили у нашем Хранилишту. Деца су декламовала двоје и двоје. Отац и син, и мати и кћи из листа "Недеља Православља", који смо вам послали.

Била нам је и мама Грујић. Каже спрема се ускоро вама у госте у Битољ. Ускоро намерава у Америку, па ће тамо да прибира пародис радове. Нада се много у Вашу помоћ.

Је ли заиста било лепо у Богословији?

Како је са домом за старице?

Поздрав и благослов Вама, сестрама и деци.

+ЕНиколаи

(Одломци из писама)

шаљемо Вам две наше радости. То је, први цвет лета који се као предзнак велике радости појавио у Богдају.

А друго – Црква у Богдају. Уредили смо иза стаклене преграде у новој трипезарији – цркву. И данас први пут је пропевала наша црква у славу Бога и Св.Николе. Радост наша превелика и давно чекана.

Отац Виктор Квачадзе је одржао прво велико повечерје са децом нашом. Деца су певала са сестра Милуиком тако лепо и у лепом реду распоредјени по целој цркви, и одушевљени правили велика метација, па су били много мили и радосни.

Заиста смо неизмерно захвални Св.Николи на милости својој.

Отац Виктор се понудио да долази и да исповеда децу. Као да га сам Св. Никкола учи шта нам треба.

Имамо сада 80 деце и 12 муслиманске. Издајемо око 150 оброка дневно. Остали смо без пасуља. Овде се мапастири не омазивају као до сада, јер су свуда промислене старешине. Упутили смо апел на оца Јована Тирића из Грачаца, он нам је летос обећао.

Деца Вас моле да дођете за Васкрс, да видите нашу нову домаћу цркву, којој се деца силно радују.

Данас нам се отелила крава. Даровао нас је Св. Никола дивним женским телетом.

+

Благослови наш златни Дедо Владико,

Да нам будеш здрав и жив. Хвала за ораје које нам прати по оцу Виктору. У Недељу Православља смо певали на концерту. Певали смо: "Ми смо мали Битољчани" и "Битољ је наш свети град". Кад смо певали то, ми смо једну строфу изоставили, случајно. Певали смо и Св. Сави "Збор зборила господи Хришћанска". Кад смо се причестили ораси су стигли, баш као Твој Свети благослов нама. Много је народа било на причешћу. Кад смо се причешћивали, ми смо плакали и казали смо, где је наш Деда Владика Николај да нас причести. На покладе добили смо млеко први пут од наше крове, много је слатко, она има лепо теленце малу Булку. Поздрављају вас све сестре и сва деца из Богдаја, највише Василија.

Благослови Деда Владико.

Ево да вам пишем неколико речи, да смо хвала Богу у Богдају сви здрави. И ви да сте живи на много година. Дедо много вам хвала за кајмак што сте нам послали. А ми смо слатко јели ваш кајмак, чинило нам се да је слађи био од шећера.

Поздрављају те сва твоја деца из Богдаја, љуби ти Свету руку захваљана пенез Јакуб уч. III р.

+

За све, и сваки дан треба Богу и Вама да захваљујемо за овај добро устројени живот и могућност да се живи и дела у име Бога и у име Цркве. Господ и Ваше свете молитве. Св.Никола нас не оставља. Читамо Му акатист сваки дан и колико умемо трудимо се. Обилазимо често тамницу и Дом стараца и болницу, посещи им празничну икону свакога празника. На дан покрови Пресвете Богородице походисмо са О. Виктором, са иконом покрови и освешћеном водицом Св. Николе, са пафором и књигама за њих и реч утешну уз грапчицу свежег босиљка, и мало слаткиша и мало песме из Лире Ваше.

Прво нас одведе Пресвета Богомајка пред постелу најтежег болесника. Тетанос. Скоро обамро, сав укочен. О. Виктор га покрио св. водицом и прочита му молитву Св.Наума за оздрављење. Угура му нафору међ стегнуте зубе и научимо га да зове Пресвету у помоћ. И благослови га светом иконом. Имао је вере. Сутра дан му је било лакше. О. Виктор га је причестио. Послали смо му икону Св.Наума и Жички мали дрвени крстић. И хвала Богу. Кроз три дана, ако Бог да, иде кући у његово село. Уздиже хвалу Пресветој Мајци Божјој која га је походила у најтежим мукама, и молитви Св.Науму која му поможе да се дигне. Помолите се за њега молимо Вас. Зове се Ђорђе. У Имс Ваше чинимо све шта чинимо.

Богдај постаје сваким даном све више центар милосрђа.

+

Слути нам се да ће све добро бити. Св.Никола у сред сушних јунских дана напуни бунар Свете водице у Богдају, у суботу 4.јуна. Док нам беше усахићу много бунар од кад нам Вас одведоше из Епархије. Сад су нам срца веселија.

Ради се, зида се, оправља се у Богдају.

Данас нас је походио Њ. Пр. Г. Епископ Тузлански Нектарије, са Г. ректором Богословије и протом Караповићем. Дошао му је се рад. И на поласку рече: "Захваљујем вам у име Цркве и у име своје за ваш труд, па заузимању испуњавања Хришћанске добродетљи. Чувајте ову децицу и Бог ће вам помоћи."

Ех, наш добри Деда Владико, радосни да нам budete навек, за ово Ваше велико дело што овде основасте, које свакој души добро прија. И Божјом помоћу и Вашим Св. молитвама да гледамо да га

очувамо, да нам посао умножи плодове и развије се и на пове потребе овога места. Дозволили сте да примимо неколико самохраних старица у Богдај, пре него што се купи за њих кућа. То ће бити. Али се осећа велика потреба за једним женским интернатом за гимназисткиње, чији су родитељи ван Битоља. То су већином деца свештеничка, учитељска и трговачка, чији родитељи долазе к нама и моле нас да њихову децу примимо, да буду код нас, јер су били принуђени до сада да дају своју децу у интернат католички код францускиња, који постоји овде већ 50 година. Кажу нам да оне уливају у децу дух католички и чести су случаји да децу преводне у своју веру. Сазнајемо да су у току последњих година превели 20 девојчица у њихову веру. Отац Виктор је успео да буде постављен за вероучитеља у француском интернату. Ово је од великог значаја. Ми се морамо трудити да не дозволимо да католици уливају свој дух у будуће матере наше деце.

Ново добивени нашин конак могао би нам повољно послужити за жен. интернат, пошто се граничи са Богдајем.

Женски интернат би послужио у неколико и као нови гарнизон будућих црквених раденица, васпитачица и образованих монахиња православних.

+

Деца су сва добила меда, Ваш послатак, као благослов од Деда Владике. То је било право уживање гледати их како весело лижу мед деди. Када већу радост свет не зна. Њима дати нешто, то је право задовољство. Заиста су жељни свачега.

Господин Јова Велимировић каже, да је све Ваше ствари склонио, које су биле у Вашим фијокама у Митрополији, као и оне бројанице што сте добили на дар од Пупина, за које сте мислили да су изгубљене.

Сада спремамо децу за пут, и они су пуни радости што ће, ако Бог да, скоро видети њинога златнога Деда Владика и поклонити се Св. Сави и видети вању Жичу. Песме се спремају и сада се само на то мисли, па су послушни и мили као наћели.

Они се моле Богу, још од зимус Св. Сави, да их однесе у Св. Жичу, њиноме Деда Владици. Само дозволе за вагон још нема.

+

Карта. Сестри Нади Ацићевој, Богдај – Битољ.
Хвала на писму.
Учињени корак и одавде за подвоз.

Деда Владика поздравља све житеље Богдаја.
Све добро Боже дај!

Карта. Данас (задушнице) одржасмо помен Вашем деди⁶ код цркве.
Па спомињући упокојене сећамо се живих и поздрављамо.

Врњачка Бања

Е.П.

Еп. Жички.

Богдају – дечјем рају шаљем поздрав и благослов.

Помаже вам Бог, богдајци!

Да budete увек јунаци у вери, у послушности, у братској милости и љубави, у молитви, у раду, у поштовању сестара духовника и ваших хранилища и брањилища.

Амин Боже дај, да тиме и мене обрадујете.

Ја се за вас Богу молим а пред народом хвалим.

Нико није као Богдајци, Бог да им дарује сваку срећу. –

Остајте с Богом, и Бог нека вас чува.

Ваш деда Николај

У † Жичи пред. Св. Димитрија 39.

+

(Одломци из писама)

Имам да Вам саопштим да сам чула да постоји књига где је записана историја Богдаја (Богдај – бупара). Књигу не могу да пађем, али ми прича једна жена, чији је свакар читао ову књигу, да је гроб код водике једнога Хришћанина, који је се потурчио да би сачувао рају и био на положају највишег чиновника у Битољу као окружни начелник. Да је било њих тројица који су на тај начин одклонили многе терете и мучење Хришћана. Молили су да их не сахране у турско гробље, већ у своје двориште. И један од тих је наш гроб, а знају си и друга два гроба где су. Турци су их прогласили за светце своје, зато што су се потурчили. Још ћу се распитати и ако што сазнам обавестити.

⁶ Халп Јевтимије Поповић, прадеда с. Наде, подигао цркву у Врњ. Бањи и ту сахрањен са јужне стране. (Прим. приређ.)

+

Код нас је пао снег, па се Богдајци забринули да им се њихов златни Деда Владика не смрзне, и зато му брзо шаљу "једно мапгалче" да буде за вапу собу, да Вас греје и да Вас весели, кад седите и пишете – и госте дочекујете.

Баба Заха Вас поздравља. Она толико воли шал који је од Вас добила, да га све љуби. Опа Вам плете "једно рало (пар) чарапи за Божић". Да Вас утопли.

И Јелка Н. је код нас, дошла је из Београда за Божић да буде са нама. Предала сам чабрицу кајмака херцеговцу муслиманину, пожару. Он Вам много захваљује и целива Вашу Свету десницу.

+

Љубазна сестро Надо,
Христос се роди!

Целом Богдају желим и од Христа просим ону радост коју су имали ангели и пастири оне прве свете ноћи кад се Слово Божје јавило у телу.

Писмо сам твоје примио. Пре свега: Царство је небесно и по кој души о. Анатолија. То је ваљда први смртни случај у Богдају од кад смо ми у њему. Каже се: не ваља ни кућа где се не умире.

+

Отварање пансионата по Н. години месце само радује, и још више што је почетак тако скроман: 8 девојчица. Никакав нов назив интерната, него велико и благословено име Богдаја да остане за све установе у њему.

Славу и покровитељство св. Николе никако не мењати.

Г-ђицу Вековић позвати за доцније пошто се прво интернат колико толико уреди. Ако би хтела послужити без плате, можете је позвати и одма. Иначе, кад. Мин. уреди њено постављење.

За храну је мало тежје. Благодарени посту Богда се одржао и расцветао – посту, молитви и песми духовно. Храна месна могла би се давати тамо где су смештене старице, пошто се старима све разрешава. А то значи у напивној кући, где би била засебна кухиња. Тако ја мислим, а тебе како Бог учи.

⁷ Интернат за гимназисткиње.

Мило ми је што је мала Јелка тамо, велика душа. И јако ме радује, да се и моја Зора⁸ заинтересовала Богдајем.

21. дец. 39. г.
дан св. муч. Јулијане.

Епископ Жички
5/23 нов. 40. год.

Поздрав и благослов
брижни ваш молитвеник
Николаи

Сестро Надо.

У духу и срцу преживљавао сам све оне горке часове које сте сви ви у Битољу преживели приликом мучких напада непријатељских.

Хвала Богу те пије и горе. Ја у томе пак видим прст Божји, на имс опомену нама овамо који смо грешнији од Битољаца: ако се не покајемо и не поправимо, проћићемо још горе. (Читај 13. главу јеванђења Лукиног.)

Чујем да су многи тражили склониште од зла у Богдају. Ту је само светиња склониште. Та Светиња и вас је све сачувала и сачуваће до краја – тако се Богу и Св.Николи молимо. што и ви чините. Кад одем у Београд подејствоваћу за помоћ интернату.

Поздрав деци и сестрама.
Живео Богдај и богдајци.
+ЕНиколаи

(I бомбардовање 5-XI/23-X-1940. г. у подне, II бомбардовање 15 ноћу)

И бомбардовање из авиона Битоља, пошту, војне објекте и Богословију. Било је подне, пазаран дан. Погинуло је 10 лица и 20 рањено.

Народ са децом бегали су у Богдај, где су и прошлих ратова били заштићени. Дошао је тако и неки свештеник, па смо одржали акатист Св.Николи и затим смо се сви исповедили те ноћи, сестре па народ.

Фотографија

Задужбина Њ. Пр. Еп. Николаја
Дечије Хранилиште Светога Николе
"БОГДАЈ"
У Битољу, основано 1935. г.

⁸ Зора рођена Велимировић, проф. је сиповица Владичина.

Деца око свога добротвора чика Здравка Ђурића упр. ткачице из Ужица, који је сву ову сироту децу оденуо за Врбицу 1940. год., за душу свога пок. Оца Милана, проте из Ужица и Мајке Вишње. Бог да њих одене у светлост Небеску у Царству Своем! Амин!

Захвална деца, ово шаљу за спомен своје Родитељу миломе Деди Владици. Да пам живи!

+

ВЈЕРА СТАРА ШТО НЕ ВАРА

Вјера наша вјера стара	Витезе је изродила
Вјера паших свстих цара,	И свеце је одгојила,
Вјера пука и кнезова,	Вјера вјечна, вјера славна
И народних витезова	Наша вјера православна.
Вјера вечна, вјера славна	Охолом је горки пелен,
Наша вјера православна.	Смиреним је благи мелем
Вјера ова души прија	Вјера ова Души прија
И разуму људском сија,	И разуму људском сија,
Срце блажи, вољу снажи	Срце блажи, вољу спажи
Ко још од ње бољу тражи?	Ко још од ње бољу тражи?

+

СЕСТРИНСТВО

Сестринство Св. Благовештења у Битољу (при Цркви Св. Благовести – Евангелизмос). У име Бога основано на Петровдан 1939. год. Под покровом Пресвете Божије Матере. Недељом и празником служи: у 7 час. јутрење, у 8 час. Св. Литургију са беседом. На јектације одговара хор деце из Богдаја и народ, у 4 часа по подне суботом, недељом и празником служи се вечера са агрипнијом (акатистом).

Служи о. Виктор Квачадзе. Рад у славу Бога и пресвете Дјеве. Састанак са договором за рад бива после сваке Св. Литургије, при Цркви. Сестрама се распореди посао и оне, узевши благослов од Пресвете Дјеве, одзале журећи да испуне задатак, држећи стално на уму речи Господње: "Огладиш, и дасте ми да једем, ожедњех, и напојисте ме, гост бијах, и обиђосте ме, у тамници бијах, и дођосте к мени" (По Матеју г. 25, стих 35-36).

⁹ Песмица која се учила у Богдају. Владика Николај је донео на Божић 1936. и паговестио да ју је саставио Бранко (Јован) Рапаваћ. (Прим. приређ.)

"Заиста вам кажем: кад учинисте једноме од ове моје најмање браће, мени учинисте." (40 стих.)

У тамницу сестре посе сваке недеље и већег празника ручак: једно кувано јело, које деле затвореницима, који ипаче живе само о сувом хлебу и води. О Божићу, Васкрсу и већим празницима, духовник отац Виктор Квачадзе одлази са сестрама у тамницу, посећи празничну икону и случи: освети воду и подели затвореницима нафору. Певају се празничне, црквене и побожне песме. Свештеник држи приходну проповед затвореницима, тумачећи им јеванђељску реч, пружајући им утеху и поуку за њихов будући живот. Затим свима подели мала јеванђеља, да се и сами кроз реч Господњу исправљају и пођу на пут спасења.

У болницу сестре одлазе са свештеником сваког већег празника у 2 часа по подне. Свештеник подноси болесницима празничну икону, или их благосиња крстом и покропи светом водицом, желећи им од Господа исцелење. Раздели се свима нафора и света водица, Свето Писмо, побожне књиге или посланице и пске понуде. Тежим болесницима се чита молитва, а самртници се исповеде и причесте Св. Причешћем.

Ове посете веома оживе и духовно окрепе болеснике. Подсете их на праник који се празнује, а на који они по некад забораве у својој болести. Пробуде се духом и своју наду управе Богу. Многи су болесници изјавили да су се после ових посета почели опорављати.

Дом стараца и старица посећују са својим свештеником уочи сваког већег празника, да би стари учествовали душом живље у прослави наступајућег празника. Пошто нису у стању да иду у Цркву, њима се служи вечерње или повечерје, али најрадије желе агрипнију (читање акатиста). Старцима се певају празнични тропари и песме. Донесе им се нафора, да би је имали за сутрашњи празник. О Богојављењу им се донесе света водица, о Крстовдану босиљак, о Врбици врба, а уз то увек и нека част. Стари са радошћу очекују поновну овакву посету и моле сестре да их не забораве, и да их се што пре сете. Сестре се старају да подсете ове старе душе на припрему за добру смрт, стара се свештеник да нико не умре не исповеђен и не причешћен.

Сиротињи и онима који због тешких прилика падну у неку беду, даје се по могућству: новац, или хлеб, 1. л. млека, или огрев, или одећа, или постеља, или лекови и друге услуге. Сестре притичу у помоћ свуда где је потребна духовна, морална и материјална помоћ. Оне лично посећују сиротињске домове, о чему извештавају Управу сестринства. Дужности између сестара одређују се дого-

ворно, исто као и помоћ што се дели пошто се о томе сестре предходно договореле.

Моле се сви верни Хришћани да уложе своју помоћ беднима и да узму учешћа.

Записала: Нада С. Аџић

+

Краљско, 12. октобра 1939.

ДРАГИ ГОСПОДИНЕ ДИРЕКТОРЕ,

Примио сам Ваш позив на свечаност откривања споменика поч. Сретеноу Аџићу у Јагодини. Благодарим Вам срдачно, па ма да пшћу моћи имату ту радост, да у кругу Вас, Ваших другова и гостију као и срећних ученика знамените Учитељске школе у Јагодини проведем неколико пријатних часова, ја ћу тога дапа бити духом с Вама, а у молитви на служби Божјој споменућу име Сретена Аџића.

Но и кад бих дошао тамо, ја не бих говорио о покојном Срети Аџићу – о томе ће многи говорити – него о живом Срети Аџићу у лицу његове кћери Надежде, сада управитељице Дечјег сиротишћа, званог Богдај, у Битољу. Три године она управља и руководи тим сиротиштем, у коме се хране, одевају, васпитавају и уче песми и молитви стотина сиромашне деце, православне и муслиманске. И служи без икакве земаљске плате и награде, тако да изазива дивљење и поштовање целог Битоља. Сестра Нада – тако је зову Битољчани, – сва је запојена духом јсвађелске љубави, и тај дух јој даје више светлости и снаге него што би јој могле дати све западне педагогије. Служити и само служити на славу Божју, па корист ближњих и на спасење душе – то је њена сва филозофија, проста но изванредно динамична. Сви шумадишци, који су посетили Богдај, са попосом су препричавали готово легенду о сестри Нади, кћери шумадије, кћери чувеног Срете Аџића.

"Тако ме је отац васпитао", говори често сестра Нада. Васпитао је пок. Срета многе и многе. Но један велики део његове славе несумњиво је у томе што је свој пород добро васпитао. Трагичан је случај оних васпитача, чија неваспитана деца демантују њихову васпитну науку у школи. По речи апостола Павла: ко не уме својим домом управљати, како ће управљати црквом Божјом?

На завршетку ја бих саветовао свима који буду прочитали ово моје писмо, да кад посете Битољ не забораве сватити у Богдај. Тамо ће видети живи споменик пок. Срети Аџићу.

Примите Господине Директоре, са свима прослављачима пок. Срете Аџића мој срдачки поздрав и Божји благослов.

епископ Жички Николај, с. р.

Кратак живопис игуманије Апе

Игуманија Апа (Надежда Аџић) је рођена 3-III-1900. г. у Београду, од оца Сретена и мајке Милеве, рођ. Поповић.

Завршила је малу матуру и школу за декоративну уметност у Заводу у Турн Сверишпуж

Основала је сестринство за помоћ сиромашнима и немоћнима при цркви новој Покрова Пресвете Богородице у Београду, са св. благословом Њ. Св. Патријарха Српског Варшаве.

На позив Њ. Преосвештенства Еп. Николаја Охридско-Битољског, одлази у Битољ да оснује Дечје Хранилиште Св.Николе "Богдај". Као управитељица Дечјег Хранилишта је радила од 1935. до 1941. г. са св. благословом Еп. Николаја. Од Бугарске власти се уклонила и са трима сестрама пребегла у Србију. По Епископском благослову, привремено је настављала на црквеном имању у целу Чукојевицу код Краљева, а затим наставља рад са сестрама прско Црвеног Крста, прикупивши ратну сирочад у Краљеву и околини. На Туцип дан 1941. г. отвара Дечје Хранилиште Св.Николе при цркви у Трстенику. Интернат је имао 20 женске деце. По уласку комунистичке власти, наставља рад са сестрама, у борби да се деца не одузму. Године 1947. при четвртом покушају, комунистичке власти одузму децу и замене са умно дефектном децом. По савету и св. благослову Еп. Викантија, адм. Жичког, сестра Нада са сестрама Милушком, Станом и Ангелином (са којима је дошла из Битоља) прелази у основљени женски манастир Сретење у Овчару, под руководством сестре Васијана, старешине маи. Преображења.

Замонашена је 22-III-1948. г. (по православном календару) и добила име Ана (по Св. Пророчици Ани). По св. благослову Њ. Пр. Епископа Валеријана шумадијског, адм. Жичког, монашки постриг је извршио јеромонах Макарије, духовник манастира Јовања.

Чин игуманије је примила од Њ. Пр. Митрополита Јосифа Скопског, адм. Жичког, на Ђурђев дан 1952. г. Митрополит јој је лично предао и своју палицу за жезал, са својим монограмом: М. Ј.

... Додајем: много се трудила у свему, мудро је водила и руководила и бринула се за све и за свакога.

Монашки припремљена за прелазак у вечност: исповедила се, причестила, целивала мошти Св. Ђорђа, прочитапа јој опроштајна молитва и на исход душе, са свима се опростила и свима опростила. Уснула у Господу 18/5-XI-1975. г. ујутру за време читања шестопсалама у цркви.

Сахрањена је 20-XI-1975. г. на монашком гробљу, на месту где је желела, у обичном дрвеном сандуку. Св. Архиепископски заупокојену Литургију одслужио је Епископ Жички Г. Василије. Присутствовали су Еп. шабачки Јовац, Еп. шумадијски Валеријан, отац Атанасије, отац Амфилохије, свештеници и монаси око 100 лица, мирјана око 100 и родбина матерна. Сви смо се сузама опростили и матер у Царство Небеско отпратили. Амин, Боже дај!

Приредио: М. С.

ИЗ СТАРЕ ЦРКВЕНЕ ШТАМПЕ

ТАЛМУДСКИ ТРАКТАТ О ПАСХИ (PESAHIM)

(У ПРЕВОДУ СА ЈЕВРЕЈСКОГ И СА КОМЕНТАРОМ)

У другом одељку ("seder") Талмуда, који се зове Мо'ед ("празници") на трећем месту по реду, стоји расправа (massehet) о празновању пасхе са законским прописима и обичајима о томе, због чега се и зове "Pesahim" (или можда тачније "Pesah" јер се ради само о једном празнику) = пасха.

Ти законски прописи протумачени су правничким језиком т. ј. збијеним реченицама и изречкама појединих учитеља-равина нарочито у т. зв. Мишни, и то на јеврејском језику, док је Gemara писана већ на арамејском.

У самом трактату излажу се прописи који су директно везани уз празновање пасхе, али без систематског реда. Како су ти законски прописи збијени у Мишни, то и овде дајемо само превод Мишне по тексту који се налази у штампаном издању Талмуда од 1908 год. (Talmud Babeli; Vilna, и Talmud jerusalmi Krološin 1860-67) а употребљена су и издања (са преводом) H. Stracka (Pesahim, Leipzig 1911), Sammel-Baneth-a (Mischnaioth, Berlin 1885 ff.), G Beera (Pesahim Ostern) Giessen 1912² Н. Переферкович: Талмудъ Мишна и Тосефта, том II С. Петербург 1903 као и издање L. Goldschmidta: Talmud Babeli - Der babylonische Talmud mit Einschluss der vollständigen Mišnah herausgegeben nach der ersten zensurfreien Bombergischen Ausgabe (Venedig 1520-23) nebst Varianten der Späteren, von S. Lorja. J. Berlin. J. Sirkes u. a. revidierten Ausgaben und der Muenchener Talmudhanschrift möglichst Sinn-und Wortgetreu übersetzt. Berlin und Wien 1925. II. Band i Jac. Levy: Neuhebräisches und chaldäisches Wörterbuch über Talmudim und Midrašim; Leipzig 1888 (I-IV). Како се Христова последња вечера (Марк. 14, 1. след. Мат. 26, 17. Лук. 22, 7. Јов. 13, 1.29 18, 28. 19, 24) врло често доводи у везу са пасхом, уверени смо

¹ Богословље, година VIII, свеска 1, Београд 1933. г.

² Die Mischna Text Übersetzung und ausführliche Erklärung herausgg. von Dr. Georg Beer und Dr. Oscar Holtzmann; Giessen d. Töpelmann.

да ће и талмудске наредбе о празновању тога празника, добро доћи свакоме богослову, парочито и због тога, што се и сам наш Спаситељ, мање више, равнао по тим прописима.

ТРАКТАТ О ПАСХИ (MESSENET PESAHIM)

1. ДЕО

При освитку четрнаестог [Нисана] тражи се квасно уз светло свеће [лампе].

Ни на једном месту, где се квасно не оставља, не треба тражити. Али зашто рече [научењаци]: "два реда у подруму"? [То се односи] на место где се оставља квасно. Присталице Шамајеве велу: два реда кроз цели подрум, а присталице Хилелове велу: два реда вањска, то јест најгорња.

Не треба се брини да ли је ласица пренела [квасно] из пске куће у другу [кућу] или с једног места на друго. Јер кад би се тако [поступало], [могло би се пренети и] из једног дворишта у [друго] двориште и из једног града у [други] град, и [свему] томе не би било краја. —

Раби Јуда вели: Тражи се [квасно] при освитку четрнаестог и четрнаестог у зору у време уклањања,³ али научници велу: ако се није тражило при освитку [још] четрнаестог, нека се тражи четрнаестог по дану. Ако се није тражило ни четрнаестог, нека се тражи за време ["усред" "betok"] празника, а ако се није тражило за време празника нека се тражи после празника.

³ Према законским прописима Торе, за време пасхе ништа кваснога не сме бити у кући (Излаз. 12, 15), и све се [квасно] мора уклонити и спалити. Због тога се одређује да се већ при свитку ("ог") 14. мора претражити цела кућа. Како је код Јевреја дап почињао увече то значи да се већ 13 нисана по подне морало приступити томе тражењу и уклањању свега кваснога. То показују и речи "I'og hanner" - "уз свећу", "уз светло лампе". Код датума 14 не спомиње се месец нисан јер се узима као познато у коме је месецу пасха. Нисан је месец који спада у нашем априлу, а име му је од вавилонског nisanni.

⁴ У подруму ("panet") где стоје мешине за вино или зетин, једна над другом и једна иза друге, мора се исто тако тражити квасно, јер пско може, случајно, када иде у подрум, да понесе са собом комад хлеба и да га заборави. Разуме се да се то квасно може оставити само међу посудама које стоје напред. Због тога присталице Шамајеве академије захтевају да се кроз цео подрум морају претражити два реда посуда, док Хилеловци, блаже, захтевају да се имају прегледати само прва два предња реда, према улазу и то они који су један над другим.

⁵ Т.ј. све до подне када се све квасно спаљује. (Бер. о. с. 112. Strack. О. с. 2)

⁶ Оно што је било квасно пре самога празника, никако се не сме употребити ни после празника, него се има пакпадно уништити, ако се није доспело да се претраже сва места у кући.

А оно [квасно] што се хоће да се задржи [за јело], нека се пажљиво спреми, да не буде потребно тражење [још једаред].⁷

Раби Меир вели: једе се [квасно] целог петог [сата], а спаљује се на почетку шестог. Раби Јуда вели: једе се целог четвртог [сата], а у сумњи је за целог петог, а спаљује се на почетку шестог. Још рече Раби Јуда: два колача од захвалне жртве који су били неупотребљиви, лежали су (14. Нисана) на крову аркада (храма). Цело време док су они лежали, сав је народ јео (квасно). Кад би се један (од њих) уклонио, било се па опресу па се није јело (квасно), али се није ни спаливало. Када би се обадва (колача) уклонила, сав би народ почео да спаљује (квасно). Рабан Гамалиел (Гамалило) вели: профано једе се за време целог четвртог (сата). Терума⁸ цео пети, а спаљивање је почетку шестог.

Раби Хапаја, старешина свештенички, вели: за цело своје време нису се свештеници устручавали да спаљује заједно месо које постало нечистим другостепеном нечистотом ("бсав хатту-ма"), и ако су (на тај начин) додавали (јачи степен) нечистоте његовој (догадањој) нечистоти.⁹

⁷ "Uma' shehu, mešajjev" т.ј. ако се хоће оставити хлеба колико ће још бити потребно за јело до самога празника, то се тај хлебца мора спремити на сигурном месту да се не развуче по кући.

⁸ Дап је био подељен на дванаест сати, а исто тако и ноћ, а бројало се од изласка сунца до прилици од 6. сати. Пети сат био од 10-11 сати.

⁹ Колачи које спомиње Раби Јуда сигурно су "hallot lechem hames" - колачи од квасног теста, који су се приносили као захвалне жртве ("Todā") уз бескупне колаче (Левитска 7, 13). Један део од њих припадао је свештеницима и они су их морали појести још истог дана (Лев. 7, 14, 22, 30). Што се није појело, било је неупотребљиво ("pasul"), није се смело употребљавати, него се морало спалити. Таква два квасна колача служила су 14 нисана као сигнал народу докле се сме јести квасни хлебца, и стојали су на крову трема са ступовима ("ish'va" = стоје, Бер. о. с. 113), који је опкољаво спољашње предворје храма.

¹⁰ "Терума" - "Уздизање" је део који се има оделити од теста (када се меси), или од жртвеног приноса, за посвету Јехвеу, и спалити на ватри (не жртвеној). Само у случају Лев. 8, 25-28 Изл. 29, 14. спаљује се на жртвенику док је од осталих припадника свештеницима.

¹¹ Ради се о кулској чистоти и нечистоти. Према старозаветним прописима има више врста нечистота, када се постаје "нечистим" ("tah'e") т.ј. када се не сме ступити у свету заједницу или долазити на Богослужбe, и када се имају извршити становите радње да се човек поврати у стање кулске чистоте ("tahor"). Те нечистоте настају или 1.) услед неких болести (на пр. губа) или сексуалних и телесних процеса 2.) додиром лешине и 3.) додиром ствари или једењем неких нечистих животиња или крви. При томе се може сам човек инфичирати нечистотом али тако инфичирани може оцет у неким случајевима прелетети нечистоту и на другога (Лев. 11-15, 17, 21, 22. Број 5, 19.). У време Мишне почиње разликовање степена нечистоте и то пет таквих степена: 1.) Изворна нечистота, пранечистота ("avi avoth battum'a" "праотац нечистоте") на пр. лепљива мртваца која чини нечистим свакога који само ступи у собу где је мртава. 2.) Главни (првостепен) нечистота ("av battum'a" = "отац нечистоте") на пр. човек који је постао нечистим у 1. случају, преноси нечистоту на све са чим дође у додир (и на људе). 3.) Прво (степен) нечисто ("rishon battum'a" или "v'lad battum'a" "син

Раби Акиба је додао: у своје време нису се свештеници устручавали да пале зејтин, који је постао неупотребљивим због (додира) једног који се тога дана купао (да се очисти од нечистоте), у светњаку (лампи), који је (светњак) постао нечистим додиром једнога који се онечиштио о мртваца, и ако су му (на тај начин) повећавали (степен) нечистоте његовој (првобитној) нечистоти.

Раби Меир рече: из ваших смо речи научили да се на пасху сме спаљивати чисто уздизање (терума) са они који је нечисто.

На то му рече раби Јосе: То није тачно решење јер се раби Елиезер слаже са раби Јонтуом, да се ово спаљује за себе а оно (опет) за себе. А у чему се не слажу? (Не слажу се) за сумњиво ("i luja")¹⁴ и за (доиста) нечисто. Јер раби Елиезер вели: ово се спаљује за себе а оно за себе, док раби Јосуа вели: оба двоје заједно.

II. ДЕО

За све време док је дозвољено једење (кваснога) сме се давати за јело и стоци и зверима и птицама, а (може се) и продавати странцу¹⁵ и дозвољено је (тима) користити се. Али чим прође (дозвољено) време, забрањено је тиме се користити; не сме се чак (тима) потпалити ни пш или огњиште.

Раби Јуда вели: нема другог начина уклањања кваснога, сем спаљивања, док наученици веле да се може студати и расути у ветар или бацити у море.

нечистоте") што је постало нечистим (само ствари и јело) додиром из 2. случаја. 4.) Друго (степен) нечисто ("šeni latum'a") оно што је постало нечистим кроз 3. случај и 5.) Треће (степен) нечисто "šeliši latum'a" света јела и уздизања онечишћена кроз 4. случај (Goldschmidt, o. c. Bd I. 301 Anm. 4.). - Свештеници су мешањем разних степена нечистих јела повећавали нечистоту онога који је било нечисто трећег степена нечистотом на другостепену нечистоту, јер су га доводили у непосредни додир са "av latum'a".

¹² Ради се о зејтину уздизања дакле освешћеном, који је припадао свештеницима (Број 18, 12.). Овај који се чистио од нечистоте мора се тога дана окупати и остајао је нечист још до увече тога дана; то је "tevil jom" (Лев. 15,5 след.) Такви човек већ није могао инфилтрирати нечистотом обичне профане ствари, али освешћене или које су за Богослужење, својим додиром чинио је неупотребљивим ("pasul") и ако нису достизале нечисте ("tame") (Strack, Einkleitung in den Talmud im Midraš, München 1921. 5. Auflage s. 62; Beer, o. c. 117). Такав зејтин, који је само "пасул", сипањем у лампу која је нечиста ("tame"), јер ју је својим рукама дотакао нечистим од лептине мртваца ("tame met"), постаје и сам нечистим ("tame").

¹³ Чисто уздизање ("šuma t'hoza"), мисли се на квасно које се може спаљивати до 14. писана у подне, и цела је дискусија око тога да ли се сме спаљивати са нечистим.

¹⁴ Када се незна сигурно да ли је ствар постала нечистом или је остала кулски чиста.

¹⁵ Странца ("nokri") је сваки нејеврејин који живи са јеврејима. Њима се сме продавати квасно, јер они не смју славити пасху (Израз. 12, 43).

Квасно једнога страпца (нејеврејина) над којим је прошла пасха, дозвољено је за употребу, али (квасно) једнога израиљца није дозвољено, јер је казано: "да се не види код тебе" (квасно) (Израз. 13, 7.).

Ако странац даде израиљцу зајам (новачани) на његово квасно, може се (то квасно) употребљавати после пасхе¹⁶, али ако израиљца даде странцу зајам на његово квасно, не сме се употребљавати после пасхе.

Квасно, на које падис смеће, вреди као да је уклоњено. Рабаи Симон бен Гамлиел вели: све што постои не може да нађуни (под смећем).

Ако неко не пасху једе квасно уздизање ("терумар хамес") у заблуди, мора да надоканди пуну вредност и још 1/5, а ако намерно, слободан је од плаћања надоканде, чак и од вредности ложнице.

Ово су ствари¹⁸ којима човек врши своју дужност на пасху: са пшеницом, јечмом, кусмим, šibolec-ом, šualo-ом, зоби, дамај-ом, првом десетином од које је већ узето уздизање, другом десетином, посветама које су извршене (Лев. 27), а свештеници (јон) са крајком од теста¹⁹ и уздизањем. Али никако: десетином од које није одељено уздизање, пити са другом десетином или посветама које нису извршене.

Не може се извршити дужност са колачима жртве захвалне (Лев. 7, 12) ни са колачима незирејства (Број 6, 15.) ако су направљени за себе (личну употребу), али (ако су приређени) за продавање на тргу, може се њима извршити дужност.

А ово је зелење²¹ којим човек врши дужност на пасху: хазерет 'ulšim, мрква, harhavina и maror [горко зелење].

Испуњава се [пропис] тиме, било да је свеж, било да је сухо, али никако ако је сложено [укисељено] или пржено или кувано. И

¹⁶ Јер тима што је код странца, узима се да је уклоњено и да за време празника не припада власнику (израиљцу).

¹⁷ Како на пасху квасно нема никакве вредности, чак не претставља ни вредност материјала за ложење, ако неко једе, намерно, квасно и ако зна да је то квасно, узима се да не мора никакву накнаду платити свештеницима, којима терума припада, јер их није онечиштио. Ако је то једно у незнању, мора се платити.

¹⁸ То јест од којих се пеку бесквасни хлебови.

¹⁹ "Halla" = Број 15, 18.

²⁰ Ако неко направи колаче да привесе захвалну жртву или за назирејски завет, неможе са тима колачима славити пасху, јер су већ предодређени за другу жртву. Но ако су приређени за продају, а не за директно жртвовање, онда се могу употребити за пасху.

²¹ Зеленење ("jeraqot") које се употребљава као предјело пасхалне вечере; значење имена није сигурно. Једно је обично, које се обично употребљава код сваког јела, а друго је специјално, пасхално, т-ав, "maror" горко зелење (Израз. 12,8).

оно се здружује по мери, у величини једне маслине. Испуњава се и са стапком од њих и са дамајом и са првом десетином од које је оделено њено уздизање и са другом десетином и посветама које су извршене.

Не сме се "mursan" за кокоши натапати, али се може кувати²². Жена не сме натапати "mursan" да понесе са собом у купатило, али може суво намазати по своме телу.

Не сме се пшеницу жвакати, да се метне на своју рану, јер она ускисава.

Не сме се брашно сипати у сок од воћа²³ или у сенф. Ако се усуло има се сместа појести. Раби Меир забрањује и то.

Не сме се [пасхално јагње] кувати²⁴ ни у каквој текућини пити у воћним соковима. Али се сме тиме мазати и умакати у то.

Вода коју употребљава пекар мора се просути, јер може ускиснути.

III. ДЕО.

И ово се мора уклонити на пасху: вавилонски кутах²⁵, међанско пиће²⁶, едомска киселина²⁷, египатско пиво, бојило бојадисаца, колач од квасца искара и лепак цисара. Раби Елиезер вели: и женске помаде.

Ово је главно правило: све што је пека врста жита, има се уклонити на пасху. Ово [споменуте ствари] су у забрани [укључене], али због њих нема истребљења²⁸.

Тесто које се налази по странама паћава, ако га има на једном месту у величини маслине, има се уклонити. Ако га је мање, вреди као и да уништено због незнатне [количине]. А тако исто је при питању нечистоте. Ако се [тесто] незнатно примећује, онда оно дели,

²² Да не ускисне за време пасхе пшеница и брашно, одређује се како се треба радити.

²³ "Herose" је неки сок од воћа и поврћа, помешан са сирћетом, који је служио за умакање горког зеља при пасхалној вечери.

²⁴ Пасхално се јагње мора пећи (Израз. 12, 9)

²⁵ "Kutah" је нека пића из млека, соли и хлеба. (Gem. 42a, Strack-Pesahim 6, Beer 124). Име од перзијског: "katah" (Levy Neuhebraisches und chaldaisches Wörterbuch).

²⁶ šekhar hammadī = међанско пиво, направљено од јечма (Pes. Gem. 42b).

²⁷ "homos ha'edomi" едомска киселина, али овде под "edomski" разуме се сигурно римски ("rumi"), јер је иза разорења храма 70 год., обични израз, као на пр. и "galut 'edom" и ако се мисли на римско ropство.

²⁸ "karot" искључење (истребљење) из свете заједнице (Израз 12, 15).

али ако хоће да остапу [уз паћве], вреди као паћве²⁹. Глуво тесто³⁰ је забрањено, ако је [друго] с њиме [у исто време замешано] ускисло.

Како се оделује нечиста хала³¹ на празнични дан? Раби Елиезер вели: нека јој опа [домаћица] не даје имса док се не испече. Бен Бетера вели: нека је баци у хладну [воду].³² Раби Јосуа вели: То није квасно за које се опоменула са: "да се не види" (Израз. 17, 7) и "да се не паће" (Израз. 12, 19) него пека ју [халу] одели и пека ју остави до па вече, а ако ускисне, ускисне.

Рабан Гамлиел вели: Три жене смеју заједно стајати и пећи у једној пећи, једна за другом. [Остали] научењаци веле: Три жене смеју се бавити око теста, једна да меси, друга да спрема а трећа да пече.

Раби Акиба вели: Нису све жене једнаке, пити сва прва (за ложење), пити све пећи. Ово је главно правило: ако се (тесто) почне уздизати³³, нека га излуча са ладном (водом).

Пакисло тесто мора се спалити: но ако га когод једе, слободан је³⁴. Потпуно ускисло (тесто)³⁵ мора се спалити, ко га једе лужан је (заслужује) смрти. Које је накисло тесто? Које као рогови скакавца. А потпуно ускисло? Чије су се пруге помешале једна с другом, (тако) вели раби Јуда. (Остали) научењаци веле: једно као друго, ко (од њих) једе, заслужује смрт.

Које је кисело тесто? Свако, чији је изглед постао блед као у човека чија коса стриши.

Ако падне четранести (писап) у суботу³⁶, то пека се све (квасно) уклони пре суботе, (тако) вели Раби Меир. (Остали) научењаци веле: "у своје време" Раби Елазар бар Садук вели: уздизање

²⁹ Ако је у паћавама остало, по рубовима, теста у величини једне маслине, а у време када се квасно има уклонити, онда је оно нечисто. Но такво тесто не препоси споју нечистоту на паћве, које могу постати нечисте само од првостепенне нечистоте. Оно, дакле, чува паћве да не постану јаче нечистија, зато оделује ("hoses") нечистоту. Али ако теста има мање, онда се не сматра засебним делом, него се потпуно идентификује са паћавама и ту је онда првостепена нечистота.

³⁰ "baseq heres", "глуво тесто" је оно, које не даје од себе никаквог гласа када се руком удара по њему, а то значи да још није ускисло (Levy Neuhebraisches und Chald. Wörterbuch, код "baseq").

³¹ "Halla" је комадић теста који мора домаћица одсећи од теста при сваком мешању, и спалити на ватри као посвету Богу. (Број 15, 18, 21), са познатом да је то "хала".

³² т.ј. ако почне да ускисава.

³³ "se'ur" је тесто које је тек почело да ускисава.

³⁴ "patur" т. ј. слободан је од казне бичевања или истребљења из свете заједнице.

³⁵ "siduq" је потпуно ускисло тесто.

³⁶ У суботу се не сме спалити или уклањати квасно, по научењаци узимају да се сме до 11 сати до подне ("bizemanin" = у своје време)

(*icgimā*) (уклања се) пре суботе, профане ствари (*hulim*) у своје време

Ко пође да закоље своје насхлано јагње или да обреже свога сина, или да једе верепички ручак у кући свога таста, па се сети да му у кући има кваснога, мора се вратити, ако може да се врати и да уклони [квасно], и дужност да испуни, али ако не може [да се врати], мора га [квасно] у своме срцу прогласити ништавним³⁷. [Ко крене] да спасе [Јеврејина] од разбојника или из реке или из пламена или из рушевина, пека га [квасно] у своме срцу прогласи ништавним. Али ако [иде] да светкује суботњи одмор³⁸, [има] сместа да се врати. Исто тако ко је изашао из Јерусалима, па се сети да му је у руци освешено месо³⁹. Ако је прошао *Sofim*⁴⁰ нека га спали на месту [на ком је], али као није [прошао], нека се врати и нека га спали пред Бир-ом⁴¹ са дрвима [која су одређена] за жртвеник.

И за колику [количину теста] се мора вратити? Раби Меир вели: И за ово и за оно, ако је у величини једног јајета. А научењаци বলে: освешено месо, ако је величине маслишке, а квасно [ако је] у величини јајета.

IV. ДЕО

На месту где се обично ради у навечерје⁴² пасхе, сме се радити до по подне. На месту где се [обично] не ради, не сме се радити. Ако неско одсе из места где се ради, у место где се не ради, или на места где се не ради у место где се ради, то нека му се наметну тешкоће места одакле је отишао и тешкоће места куда је отишао. Али нека не чини измене [изнимку]. Због цепања [које би наступило].

Исто тако ко плодове седме године⁴³ пренесе из места где су [већ] престали, у место где [још] нису престали, или из места где [још] нису престали у место где су [већ] престали, мора их се уклонити. Раби Јуда вели: иди и донеси их себи и ти. На месту где је

³⁷ Т. ј. да се одриче свакога посзда на њим.

³⁸ "Šabita" је по вољи одабрано место где ће се прославити празник или суботњи одмор. Од тога места може се у сваком правцу отићи само 2000 лаката далеко ("суботњи ход", *Eruvin* 4,7)

³⁹ Освешено месо [од жртава] сме се панети из Јерусалима (*Strack. Pes. 9, Andm. 33*)

⁴⁰ *Sofim* је вистина 7 стадија северно од Јерусалима идентична са Σκολός, код Јос. Флавија (*De bell. II. 19,4. 7 V, 2, 3, 2. Antiqu. 11, 8, 5.*) арамејски סאפין (*Strack. Pes. 9. Andm. 34*), на којој се Тит утаборио када је опседао Јерусалим. Ко угледа Јерусалим са те висине, мора да раздере одећу од жалости за св. градом (*Mosad Katan 8,36*).

⁴¹ *Bira* = кула, тврђава = βίρας, али не кула Антопија, него сам храм (*Schreier des jud. Volkes II 331.; Beer. o. c. 131. Ann. III. 8a*).

обичај да се продаје поганима ("гојим") ситна стока нека се продаје. На месту где није обичај да се продаје, не сме се продавати. Али ни на једном месту не сме им се продавати стока (говед⁴⁴, телад и (магарећа) пулад, нити без мане ни са маном. Раби Јуда дозвољава [да се продају] са маном. Бен Бстера то дозвољава за коње.

На месту где је обичај да се једе печење у насхалним поћима, нека се једе. На месту где није обичај да се једе [печено месо] пека се не једе. Сме се запалити светло на месту где је обичај да се пали у ноћи дапа измирења. На месту где није обичај да се пали, не сме се палити. Пали се у синагогама⁴⁵ и у школама⁴⁶ и у мрачним прилазима и код болесника.

Сме се радити на месту где је обичај да се раде послови деветог⁴⁷ Ав-а. На месту где није обичај да се ради, песме се радити.

Али ученици научењака⁴⁸ морају светковати по свима местима. Рабан Симон бен Гамлиел вели: Сав се народ има сматрати ученицима научењака.

Научењаци বলে: У Јудеји се раде послови на навечерје пасхе (све) до подне, а у Галилеји се не ради цело време. У ноћи

⁴² "arve pesahim" предвечерја, навечерја, пасхе; као за суботу тако је и за остале празнике па и за пасху, дап пре празника важно као предвече за празник, као наше "предпразднство", зато се и зове *perakkevet* (Јос. Апт. 16, 6, 2. Марк. 15, 42. Мат. 27, 62. Лук. 23, 54. Јов. 19, 31, 42.) Уочи суботе: *prośphaton* (Суд. 8, 6.). Док се у Талмуду обично зове "se'et" = веће, при чему се додаје и име празника да се боље озпачи ("šabbat" "Pesah" и т. д.) Навечерје пасхе је 14. нисан, односно већ 13. нисан у вече (од заласка сунчевог), до заласка сунчевог 14. нисана, када већ почиње по јеврејском рачунању пасха, односно 15. нисан. И код речи: *הל'בע ד'ב' ה'פר'א ת'ב'ן א'ז'ב'צ'ב'ן ה' ע'ב'ד' ד'בע'ב'ד' ת'ב' ג'א'ס'ח'א* (Лука 22, 7) по нашем рачунању мисли се на 14. нисан када се по подне клало пасхално јагње. За Јевреје је то већ 15. нисан односно први дан празника. Петнаестог нисана није се смело пити радити и све је било затворено, а то је важно за дап смрти Христове. (Исп. Beer o. c. 93. 131. Ann. IV. 1a).

⁴³ Седма година "šēb'it" је суботна година, у којој је сва земља морала почивати (Лев. 25,1 слд.). Шта је родило само од себе по пољима и по дрвећу, то је требало да служи за храну. Ако би се штогод од којих плодова спремао у посуде, то се смело јести само дотле док има истих таквих плодова и у пољу, а чим би их нестало у пољу, морали би се уклонити и из посуда (*šēb'it IX, 4,5*).

⁴⁴ "Behema gassa" велика стока која се употребљавала за посао. Како Јеврејин песме радити на први дан празника пасхе (Израз. 20,10), и за то се не сме стока продавати да не изгуби свој празнични одмор. Та се забрана односи на продају стоке већ 3 дана пред пасху (*Aboda zara I,6; Beer 134. IV, 3*)

⁴⁵ "Batē kenesijoth" куће скупљања = синагоге.

⁴⁶ "Batē midrašoth" куће проучавања (Библије и Талмуда) = школе.

⁴⁷ "b'c'itša b'av" двестог⁴⁹ Ав-а 70. год, после Хр. разорно је Тит, јерусалимски храм (*Taanith IV. 5,a*), због чега је тај дан дан жалости исто тако као што је и за вавилонског ропства био 7. ав дан жалости, јер је у тај дан Навуходоносор био разорно соломонов храм (II. Цар. 25,8 исп. Захар. 7,37; Beer. o. c. 136. IV. 5,a).

⁴⁸ *Talmide hakhamim*, јер је сваки раби имао прилично велики број својих ученика.

(навечерја 13. па 14. писан) присталице Шамајеве забрањују, а присталице Хилелове дозвољавају, док суше не огране. Рави Меир вели: сваки посао који се започео пре 14. (писана) може се завршити на 14, али не сме се ниједан започети 14. па макар се могао и завршити (14.).

Научењаци vele: три запата смију свршавати посао у навечерје пасхе до подне: кројачи и бербери и прачи. Раби Јосе бен раби Јуда вели: и ципелари.

Могу се насађивати кокоши 14. (писана); ако квочка скочи (са јаја), сме се повратити на њено место (на јаја), а ако цркне може се насадити место ње друга.

Испод ногу стоке може се (ђубре) очистити 14. (нисана), а на празник песка се (само) скупља у стапу.

Може се ићи по посуде и донети их из куће занатлијинс, ако и нису потребне за празник.

Шест ствари учинише Јерихоњани: три им (научењаци) забрапише, а три им не забрапише. Ово су што им не забрапише:

што су ошпољавали урме цео дац,⁴⁹ што су спајали шема (молитву)⁵⁰ и што су жели и везивали сноплс пре приношења омер-а,⁵¹ и пије им се забранило. А ово им забранише: што су дозвољавали (за јело) вештачки ошпољене плодове који припадају светишту,⁵² што су јели у суботу плодове (са земље) који су опали (са дрвета)⁵³ и што су остављали и код поврћа угао поља (необран).

⁴⁹ На вештачки начин т.ј. што су цвет мушког дрвета доводили у везу са оним жепског дрвета.

⁵⁰ Šema (чуј!) је вероисповедање састављено из Деутероном, 6, 4-9, 11, 13-21 и Број 15, 37-41 које се има говорити сваког дана увече и ујутру са одређеним умесима. Јерихоњани су говорили без прекида између стихова 6,4 и 6,5 (Gen. 5,6 а).

⁵¹ Према Лев. 23, 10 морао се следећи šabbat иза 15. писана (обично 16. нисана) припети први снопл "Омер" од пове жетве у храму. Пре тога приношења није се смело жети. Јерихоњани нису пазили на то.

⁵² Плодови који падну суботом па змљу не смеју се тога дана јести (Strack, Pes. 12, Anm. 25).

⁵³ "Re'a" је крај њиве који се обично има оставити непожет (Лев. 19,9, 23,22) и то обично житарице и воће; "кривица" је Јерихоњана у томе што су и од поврћа остављали један део необран. И ако се у св. Писму вели да се то има чинити због сиротиње т.ј. да њој припада тај необрани део, свакако је по среди старо анимистичко или демонистичко веровање о духу (демону) поља, дрвета, биљке и т.д. којему треба оставити један угао са плодом на ораници да се ту задржи до нове севе. (Beer, Pesachim 139, Anm. IV. 8 b. Erdmanns u Festschrift. Noldekes 1906, S. 671.

Шест ствари учини Језекија цар Јудин.⁵⁴ За три су га хвалили, а за три га нису хвалили. Он паде онући кости свога оца⁵⁵ на носилима од копопаца и они га похвалише. Он разби змију од мједи⁵⁶ и они га похвалише. Он сакри књигу лекова⁵⁷ и они га похвалише. А за три га не похвалише. Он одкова врата храма⁵⁸ и посла цару асирском и не похвалише га. Он затвори воде горњег Гихона⁵⁹ и не похвалише га. Он уметну у (месец) нисан (још један) нисан и не похвалише га.

V ДЕО

Свакидашња редовна жртва⁶⁰ клала се око осам и по (часова) и приносила се око девет и по. У навечерје пасхе клала се око седам и по а приносила се око осам и по, па био то обични дан или субота. Ако је навечерје пасхе пало у навечерје суботе,⁶¹ клала се (редовна жртва) око шест и по и приносила се око седам и по, а пасхално (јагње) иза ње.

Пасхална (жртва) која се није клала у њено име⁶² и (чија се крв) ухватила и одшла (до жртвеника) и њоме се прскало (на жртвеник)⁶³ не у њено име, или у њено име и (уједно) не у њено име, или не у њено име и (уједно) у њено име,⁶⁴ неупотребљива је. Како

⁵⁴ Цео овај одељак је "baraḥta", мишљење тапашта (учитеља Мишпе) које није примљено у Мишну. Ми је цитирамо по Beer-у о. с. стр. 140.

⁵⁵ Ахас-а, који се спомиње као безбожни владар II. Цар. 16,1.

⁵⁶ "Nehuṣtan" (II Цар. 18,4).

⁵⁷ "sefer refu'ot" нека врачарска књига.

⁵⁸ Скинуо златне плочице са врата (II Цар. 18, 16).

⁵⁹ Испор. II. Цар. 20, 20 II. Цар. 32,3-30.

⁶⁰ "Tamid" је редовна жртва (једно јагње) која се сваког дана приносила сваког дана ујутру и у вече (Израц. 29,38 след. Број 28,4.). Осам и по часова када се по подне клала, по нашем рачуну је два и по подне, а девет и по, три и по по подне. По Јосифу Флавију пасхална јагњад клала се између 3-5 сати (Bellum judaic. VI, 9,3. Beer, o. s. 141, Anm. VIa).

⁶¹ Навечерје суботе ("seviv šabbat") је истака. Како заласком сунчаним већ настаје субота, када се посме пишта радити, мора се и клање пасхалне жртве (и њено спремање за јело) извршити пре него што настале суботе.

⁶² т.ј. пије намењена односно пазиљена за пасхалну жртву.

⁶³ При клању сваке животиње која је била одређена за жртву, хватала се крв ("qibbel") у сребрну посуду и стално се окретала да се крв не згуша, затим се брзо односила до жртвеника (holikh, hillakh) и заплускавало по стенима жртвеника или се прскало ("zaḡaq").

⁶⁴ При клању пасхалног јагњета сви ти смисли жртвовања т.ј. клање ("šahat"), хватање крви (qibbel), доношење до жртвеника ("hillakh", "holikh") и прскање ("zaḡaq"), морали су наступити, иначе је жртва неваљала односно неупотребљива. При томе се морало нагласити [пазначити] да је то клање и т.д., само за пасху, а ипак да се тиме јагњетом приноси и каква друга жртва, т.ј. да је оно предодређено само за пасхалну жртву [у њено име], али не [уједно] и за какву

то: у њено име и не у њено име? Као пасха[лна жртва] и као мирна жртва.⁶⁵ А како то: не у њено име и у њено име? Као жртва мирна и као пасха[лна жртва].

Ако је клана за оне који је не [могу] јести,⁶⁶ који јој не могу суделовати, за необреза не и за [култски] нечисте, неупотребљива је [“pasul”]; [али] за оне који је могу јести и који је не [могу] јести, који могу суделовати и који немогу суделовати, за обреза не и за необреза не, за [култски] нечисте и чисте, дозвољена је за употребу [“kašer”].

Ако је клана прије подис, неупотребљива је, јер је казано: “између вечери”. [Ако је клана] пре редовис свакидашње жртве [“tamid”], вреди [“kašer”], само један мора да меша псупу крв, док се не прска крвљу редовис, но ако се и пре прскало, вреди.⁶⁷

Ко коље пасха[лно јагње] уз квасно, огрешава се [“преступа”] о [заповед]: “не учини”. Раби Јуда вели, то [исто важи] и за тамид. Раби Шимон вели: [ко коље] пасху, с тим назначењем, четрнаестога [писана] крив је, али ако не [коље] с тим назначењем, слободан је [од казне]; и за све остале жртве, било с назначењем им или без њиховог назначења, слободан је. На [полу] празник [ако је с назначењем], слободан је, а без назначења, крив је И за све остале жртве, било с назначењем им или без њиховог назначења, крив је, изузев жртву за грех ако ју је заклао без њеног назначења.

другу: ако је јагње најпре заклао с наменом за каку другу жртву, па се тек накнадно усхте назначити за пасхално, неможе се тако учинити.

⁶⁵ Једно те исто јагње не може бити и пасхално и жртва мирна. Мирна жртва (или спасења: “šelamim”) је жртва која се приносила када је човек хтео да изрази своју захвалност (благодарност), молбу, жељу или завет. Највише Бићу. Таква жртва може се приносити само онда када је човек у миру са Богом т. ј. када није прекрочио његов закон, није у стању греха т. ј. када се очистио од греха жртвом за грех (“hatath”) или за кривцу (“ašam”).

⁶⁶ “šello le'okhelav” т. ј. ако је тако слаб да не може да поједе јела у величини мастинке на пр. болесник или изисмогли. (Res. Gemara 61a-61b.)

⁶⁷ “šello limenujav” који јој нису прибројани. У случају да је нека породица малобројна да не може појести јагње, имају се више таквих породица здружити (“habuga”); ако се неко није пријавио раније, не може јести пасху, јер није “прибројан”.

⁶⁸ Као што је већ напред споменуто, испред пасхалне жртве морала се принети редовна свакидашња жртва (tamid), дакле и клање пасхалног јагњета морало се обавити иза клања “tamida”. Нарочито то и због тога, што је пасха наступала тек на вече, а у закону је одређено да се пасха има клати “између вечери” (Излаз. 12,6) односно “између сунца” т. ј. пред залазак сунца. Ако се, ипак, случајно догодило да је пасха заклана пре Тамиде, морало се најпре прскати крвљу последњег па тек онда пасхе, а како само топла и течна крв симболише живо биће, односно његову душу [исп. Лев. 17,11], морала се у том случају, крв стално мешати у посудима које су имале шљавке облике па дну, да се не могу нигде, случајно, оставити до прскања на жртвеник.

Пасха се клала у три партије, јер је казано: “и нека је коље сва заједница збора Израљева између вечери,” [дакле:] заједница и збор и Израљ.⁶⁹ Када би ступила прва партија и напунила се пренворје [храма], затварала су се врата предворја. Затрубили би [левити] у трубе, затим ускликали и [онет] затрубили.

А свештеници су стајали ред по ред, и у рукама им [беу] сребрне посуде и златне, и никако нису били помешани. А посуде нису имале равно дно, да се не могу оставити, да се крв не згруа. [Када] је заклао [пасхално јагње] Израљца, а свештеник ухватио [крв], пружао је своје другу [суседном свештенику], а његов друг своје другу. [Овај] је примао пуну [посуду] а враћао је празну. Свештеник, најближи жртвенику, запљускивао је једним замахом [“заплјускивањем”] према основи [жртвеника].

Када би изашла прва партија, улазила би друга, када би изашла друга, улазила би трећа. Како је поступала прва [партија], тако је чинила и друга и трећа. Они су изговарали халел,⁷⁰ а када би га свршили, понављали су га, а када би га поновили, изговарали су [га и] трећи пут, и ако се у њихово време није изговарало по трећи пут. Раби Јуда вели: у њихово време трећа партија није стизала до речи: “узљубих јер Јахве услишава”,⁷¹ пошто их је било [веома] мало.

Какви је [био] поступак у радни дан,⁷² таки је [био] и у суботу, само што су свештеници прали предворје,⁷³ што није било по вољи научењацима. Раби Јуда вели: “врч бене напунио [свештеник] измешаном крвљу, и једним замахом запљускао је [свештеник] стени жртвеника”. Али научењаци се не сложише с њим.⁷⁴

⁶⁹ Како се спомињу три израза за народ: заједница (“qahal”), збор (“eda”) и Израљ (“Isra'el”) мисли се да је то намерна доуба на три дела, због чега се врши клање у три партије, и ако у закону (Излаз. 12,6) нема никаквог основа за то, нити се тако што мислило.

⁷⁰ Жртву је обично кино, северно од великог жртвеника (Schuter o. s. П. 345), онај који ју је доводио, док су остале функције вршили свештеници (по П. Дл. 35,11 крв хватају левити). Прскањем крвљу и спаљивањем претилине (Лев. 1,11. 4,18. Број 18,17) извршавао се главни жртвени пропис. Крв је отицала кроз цев подземним каналом у долину потока. Кидрона (Joma V, 6; Strack, Beer. 146, V, 7, a).

⁷¹ “Hallel” = Псалми 113-118

⁷² т. ј. до првог стиха 116. псалма. Свако је настојао да се угура у прву или другу партију, да што пре стигне кући, да се може на време одржати празнична вечера (Beer. o. s. 147, V 7 b.).

⁷³ Предворје храма било је поплочано мрамором и прало би се на тај начин да се затвори један од дводних канала који је пресецао предворје и тако би вода прскавала предворје (Beer. 147, V. 8a).

⁷⁴ “dam halt'arovel” крв од разних јагањаца која је текла по дворшту па се помешала и тако лежала, бех охлађена и згрушана. Нско од ревности свештеника покупио је и ту крв и истресао ју крај основе жртвеника, јер је сигурно мислио да сва крв из животиње мора доћи на жртвеник. Научењаци (“hakhamim”) то не одобравају, јер како крв није топла, не симболизира живо биће, дакле није у

Како су се вешала [заклана пасхална јагњад] и одеравала? Гвоздене кукe укуцаше у зикове и стубове, па којима се вешаху и одераваху. За свакога за којег не беше места да обеси, беху ту танки глатки штапови, који би се метнули на своја леђа и на леђа свога суседа, па би се вешало [јагње] и одрало. Раби Елиезер вели: Ако се догоди да четрнаести [нисан] буде у суботу, нека се метне своја рука на леђа свога суседа и рука суседова на своја леђа, и нека се [јагње] обеси и одере.

Када би се расекло [јагње], извадили би се делови за жртву, метнули у посуду и принели на жртву ["да се претвори у дим"] на жртвенику.

Када би изашла прва партија⁷⁶ сместила би се на брсту храма, друга на хелу,⁷⁷ а трећа на своме месту. При сумраку разишли би се и некли своју пасху.

VI ДЕО

Ово су ствари које на пасху потискују суботу:⁷⁸ псепо клање, прскање њене крви, чишћење њене утробе и приношење ["прства-рање у дим"] претилине. Али њено печење и испирање њене утробе, не потискују [суботу]. Њено стављање [на леђа] и њено доношење [кући] изван [суботњег] границе⁷⁹ и отсецање пришта [бубулице], не потискују [суботу]. Раби Елиезер вели: потискују. Раби Елиезер вели: потискују. Раби Елиезер је рекао: шта, ако клање, које [пада] под појам "посао", потискује суботу, зар неће потискивати суботу они који [падају] под појам суботњег одмора [rehuth]? Рече му раби Јосуа: Празник ["празнични дан"] те побија. Што су огласили за дозвољено на њега, [пада] под појам суботњег одмора. Раби Елиезер рече: Шта је то Јосуа? И како може служити

духу Исв. 17,11 (иср. и Pesah. Gemara 65 a.b. "dam shehannefesh josea bo, mekarer, dam she'en hannefesh josea bo 'spo mekarer" = крв с којом изађе живот [душа], очишћава [од греха], крв с којом не изађе живот [душа] не очишћава.

⁷⁶ У суботу се нису смели узимати штапови и метати на леђа, јер се тиме нарушава суботњи одмор, и због тога се одређује да руке морају послужити месту штапова.

⁷⁷ Мисли се на суботу (ако у њу падне 14 нисан), јер се у том случају јагњад смела носити кући тек из залазак сунца, где се затим искла (Всег, о. с. 148 Anm. V. 10 b.)

⁷⁸ "Нел" је простор од 10 лаката ширине који је опкољавао зидове унутарњег предворја; - у њега је водило 15 степеница, код је из њега, па вратима унутарњег предворја, било 5 степеница (Middot, II. Z. Josif Flav. Bellum Jud. V.5.2.)

⁷⁹ Т. ј. могу се обављати на макар била и субота, и тако рећи за њих престаје забрана суботњег одмора односно невршења.

⁸⁰ "tehum" суботња граница, суботњи ход, је пут што је дозвољен у суботу т. ј. две хиљаде лаката од места становања (Josif. Antiq. XIII. 8, 4. Цела апостолска 1,12).

за доказ оно што је дозвољено [произвољно] за оно што је заповеђено? Раби Акиба му одговори: прскање [крвљу] те повија јер је оно заповеђено а [иначе пада] под појам суботњи одмор, и не потискава суботу. Дакле не чуди се због тога, што и ако су заповеђени и [падају] под појам суботњег одмора, не потискавају суботу. Раби Елиезер му рече: а ја то поричем. Шта, ако клање, које је од појма "посао" потискује суботу, зар да не потискује суботу, прскање [крвљу] које је од појма "суботњег одмора"? Раби Акиба му рече: Обратно, шта, ако прскање које је од појма "суботњи одмор", не потискује суботу, зар да не потискује суботу клање, које је од појма "посао"? Рече му раби Елиезер: Акиба ти извраћа! Шта је писапо: "измешу вечери у своје [одређено] време, било у радни дан било у суботу". Рече му Акиба: наведи ми [доказ из Св. Писма за]: "одређено време" за све, као и "одређено време" за клање! Као главно је правило, рече раби Акиба: "сваки посао који се могао свршити у навечерје суботе, не потискава суботу". Клање, није се није могло свршити у навечерје суботе, потискава суботу.

Када се [у које време] приноси с њом [пасхалном жртвом] празнична жртва ["хагига"]?⁸⁰ У време, када се принела у радни дан ["хол"], у чистоти и у оскудици.⁸¹ Али у време, када се принесе у суботу у обиљу⁸² и нечистоти, не приноси се с њоме и празнична жртва.

Празнична жртва приносила се из говеда и ситне стоке, из јагањаца и коза, мужјака и жспки, а јела се између два дана⁸³.

За [пасхално јагње] које је заклопо у суботу, али не с том наменом, мора се принети жртва за грех. За остале жртве које су заклане с пасхалном наменом, ако нису прикладне [за жртвовање], мора се припесте [жртва за грех], а ако су прикладне, разрешава се. Раби Елиезер захтева (да се принесе) жртва за грех, док раби Јосуа разрешава. Раби Елиезер му примети: шта, ако пасха која разрешава [ако је] с њеном наменом, чим се промети та намена, обавезује [на жртву за грех], зар код жртава које су забрањене [да се немогу принети у суботу] са становитом наменом, ако се промени та намена, пије оправдано да обавезују [да се принесе жртва за грех]? Раби Јосуа му одговори: не, јер ако велиш за пасхалну жртву код које се променило на нешто недозвољено, зар ћеш [то] рећи за

⁸⁰ Уз пасхално јагње приносиле су се још и празничне жртве "хагига", које су се јеле пре или после пасхалног јагњета, јер је од јагњета често западно врло мали комадић на поједилице. Испр. II Цисв. 30, 32, 35 след.

⁸¹ "bitmetu'at" т. ј. онда када је јагње тако мало, да сваком припада ситан комадић од њега.

⁸² "bitmetube" у "множини" т. ј. да само јагње може задовољити госте.

⁸³ т. ј. мора се појести у једној ноћи.

[остале] крви жртве, код којих се промешало нешто дозвољено?⁸⁴

Рече му раби Елиезер: Побијају те жртвени делови за заједницу (који се приносе), јер су они дозвољени са њиховом памењом, али ко коље друге са њиховом наменом, обавезан је. На то му одговори раби Јоса: не! Ако тако говориш за жртвене делове заједнице, за које постоји одређена мера, зар неш рећи и за пасху, за коју нема одређене мере? Раби Мсир вели: и онај који коље у име жртвених делова за заједницу, није обавезан.

Ако се клало за оне који не могу јести и за оне који не суделују, за необрезане и [култски] нечисте, дужан је [да принесе жртву за грех]. За оне који могу јести и који не могу јести, за учеснике и неучеснике, за обрзане и за необрзане, за [култски] нечисте и чисте, није обавезан.

Ако се закоље, па се примети да [јагње] има погрешку, дужан је. Ако се закоље, па се примети потајна погрешка, није обавезан.

Ако се закоље, па се дозна да су власници повукли [од њега] своје руке или да су умрли или да су постали [култски] нечистима, није обавезно [принашање жртве за грех], због тога што је клано са дозволом.

VII ДЕО

Како се пече пасха? Ражањ од шипковине [граната] забо би се од средине његових уста до његове задњице, а његове цеванице и утроба метнути би се у његову унутрашњост. [То су] речи раби Јосе Галилејца. Раби Акиба вели: То је као неко кувањ; него се обеси извана на њем [јагњету].

Не сме се пећи пасха на [жељезном] ражњу или на роштиљу. Раби Садок вели: догодило се код раба Гамалисла, да је рекао Табији своје слуги: иди и испеци нам пасху на роштиљу.

Ако додире зид пећи има се на томе месту огулити.⁸⁵ Ако капље од његовог сока на зид и на њега [на јагње] натраг, нека се

⁸⁴ Према Левитској 4,27 след. одређује се принашање жртве за грех "hatt'ath" за нехатне грехове. И ако когод нехотице згреси принашањем на жртву у суботу таке животиње која се не може пришсти у суботу, као пасхално јагње (на пр. женско), мора пришсти жртву за грех. У томе се оба рабина слажу. Дискусија је, само, око тога, да ли се мора пришсти жртва за грех и код јагњета које одговара законским прописима, али је пре тога било намесно за неку жртву, која се не може принети у суботу. У суботу се могу пришсти само јавне жртве, док се за приватна лица не могу приношати, сем пасхалног јагњета.

⁸⁵ Јер ватра не додире директно до јагњета него га топлина зида пече, а то не сме да буде.

уклони његово место. Ако капне његов сок на брашно, нека му се место уклони са прстима.

Ако се прсмазало са уљем уздицања,⁸⁶ ако је [за] друштво свештеничко, могу јести, али ако је израелско [лаичко], нека се испере ако је још прсно [јагње] а ако је [већ] печено, нека се огули споља. Ако се прсмазало са уљем од друге десетине, нека се не узима новац од друштва, јер се не може разрешити у Јерусалиму друга десетина.

Пет предмета долазе [на жртвеник] у [култској] нечистоти, али се не смеју јести у [култској] нечистоти: жомер, и два хлеба [потресања], и хлебцац предложења, и жртве мирне за заједницу, и јарчеви младина.⁸⁷ Пасха која долази [на жртвеник] са [култском] нечистотом, може се и јести у нечистоти, јер од почетка долази [на жртвеник] само за јело.

Ако је месо постало [култски] нечисто а прстилина остала [чиста], не сме се прскати крвљу. Ако је прстилина постала нечиста а месо остало [чисто], може се прскати крв [на жртвеник]. По код [осталих] освећених [жртава] није тако; такође ако је месо постало нечисто а прстилина [чиста], прска се крв.

Ако је сабор [заједница] постао [култски] нечист, или његова већина, или се свештеници онечистили а сабор [остао] чист, врши се у нечистоти. Ако је постала нечистом мањина сабора [заједнице], то чисти врше прву [пасху], а нечисти другу [пасху].

Пасху, чија се крв шкropила, а после тога се допало да је била нечиста, плочица [великог свештеника]⁸⁸ чини благопријатном.⁸⁹ Ако је личност постала нечистом, плочица не чини благопријатном јер су рекли: назиреја и онога који спрема пасху чини плочица благопријатним код нечистоте личности. Ако је постала нечистом "нечистотом попора", плочица чини благопријатном. Ако је сва постала нечистом или већина од ње, нека се спали пред Биром са дрвима [од жртвених] дрва. Ако је постао нечистим мањи део или оно што је преостало, нека се спали у својем дворишту или

⁸⁶ Зејтин при уздицању ("teuma") припада свештеницима и они га могу јести, док га лаици не смеју, јер је освећено.

⁸⁷ Тачно се набрајају ствари које се приносе у култској нечистоти. 'Омер је први спом од нове жртве који се спаљивао на вел. жртвенику 16 нисала (Лев. 23, 9-14). "Sete lehem" су "Lchem tenufa šetaim" (Лев. 23,17), који су се приносили пре жртве јечма за празник седмица ("ševuot" Лев. 23, 15) а били су од квасног теста. Хлебцац предложења ("lechem panim") су хлебови који су се метали у спетињу пред лице Божје ("panim"). Стајали су у два реда по шест (Исл. 25, 30 Лев. 24, 5.). Жртве мирне за заједницу ("zivhe šalmc sibbur") = Лев. 23, 19.

⁸⁸ "hazit" златна плочица на турбану првосвештеника (Исл. 28, 36-38) на којој је натпис: "светиња Јахвеова" ("qodesh la'adonaj").

⁸⁹ Златна плочица делује магијски и освећује жртву.

на својим огњиштима са властитим дрвима. Тврдице је спаљују пред Биром, да се могу користити дрвима [жртвених дрва].

Пасха која је изнечена [из града], или је постала нечистом, мора се одмах спалити.

Ако су власници постали нечистима или су умрли, паска јој се промени лице⁹⁰ и нека се спали шеснаестого. Раби Јоханан бен Берока вели: и таква се (пасха) мора одмах спалити, јер нема живог ко би је јео.

Кости и жиле и што је преостало, нека се спали шеснаестого. Ако се догоди да шеснаести падне у суботу, паска се спали седамнаестого, јер они не потискују нити суботу нити празник. Све што се једе код израслог бика, једе се и код нежног јарета, и втхови леђа. Ко пребије кост у (култски) чистог пасхалног јагњета, паска се казни са четрдесет удараца бичем. Али ко остави нешто од чистога, а од нечистога сломи кост, не бичује се четрдесет (пута).

Чланак (уд) који излази делом (папоље), паска се реже док не дотакне кост и нека се гули док не дотакне чланак (зглоб), па (затим) нека се одсече. Код (осталих) освећених (жртава) нека се одсече са скирицом, јер при томе паска (забрање) ломљења костију.

Од довратка према унутра је унутарњи простор. Од довратка према вани је спољашњи простор. Прозори и дебљина зидова важе као унутарњи простор.

Ако два друштва једу у једној кући, нека једни окрену своја лица овамо и нека једу, (а други) нека окрену своја лица онамо⁹¹ и нека једу. Котао за грејање (воде) нека буде у средини. Чим слуга устане да помеша (вино), паска затвори своја уста и окрене своје лице,⁹² док не доспе до свога друштва и не једе.

VIII ДЕО

Ако за жену, за време док је у кући свога мужа, закоље (пасху) њен отац, а и њсп муж закоље за њу, нека једе од мужевљевог. Ако је отишла да први празник проведе у кући свога оца, па ако закоље

⁹⁰ т. ј. да се месо поквари.

⁹¹ Претпоставља се да може бити толико људи да не буде места, па два друштва (пете хабхурот) морају јести у истој просторији. Да се ипак сачува изглед да су то два засебна лица, морају си окренути леђа.

⁹² Оба друштва имају једнога, заједничког, слугу, који уједно суделује при једној пасхи само у једном од тих друштава. Ако треба да помеша вино са водом дугоме друштву (не сломе), мора окренути главу од тога друштва и свршити им посао, па се вратити своје друштву.

за њу њезин отац а закоље и њезин муж⁹³ нека једе на месту на којем јој се свиди.

Сироче за које је клао (асху) скрбник, нека једо на месту па којем му се свиди, слуга (роб) двојице компањона, нека не једе од (пасхе) оба двојице. Тко је упола слуга (роб) а упола слободњак, нека не једе од (пасхе) свога господара.

Ако тко каже своје слуги: иди и закољи за мене пасху, може јести ако је заклао јаре; ако је заклао јагње може (исто тако) јести. Ако је заклао и јаре и јагње, нека једо од првога. Ако је заборавио (слуга) што му је рекао његов господар, како да поступа? Нека закоље јаре и јагње и нека каже: ако ми је мој господар наложио јаре, паска буде јаре за њега а јагње за мене. А ако ми је мој господар наложио јагње, нека буде јагње за њега а јаре за мене. Заборави ли његов господар што му је наложио, оба двоје (јаре и јагње) морају доћи у спалиште,⁹⁴ али су ослобођени од спремања друге пасхе.

Ако тко каже својим синовима: ја ћу клати пасху за онога који се први од вас успије у Јерусалим, то је први задобио свој део чим своју главу и већи део свога тела покаже у граду, а (затим) пушта да му браћа крај њега задобију (свој део).⁹⁵ Увек може на њој (пасхи) (толико) суделовати, да свакоме појединове припале од ње колика је маслина. Могу суделовати, и своје руке повући од ње, - док се не закоље. Раби Симон вели: док се крвљу не прска (на жртвеник) за њега.

Ако ко пусти друге да с њиме буду на његовом делу, то могу (остали) да му издаду његово, па он једе од свога а они једу од његовога.

За онога који има капавац, ако је (већ) два пута видео (цурење), коље се пасха седми дан.⁹⁶ Ако је (већ) трипута приметио (цурење), коље се за њега осми (дан). Исто тако и за ону која чека дап за даном (крварење), коље се други (дан). Ако је приметила два дапа (цурење крви), коље се за њу трећега (дана), док се за ону која има тећење крви⁹⁷ коље осмога.

⁹³ "bei hasserefa" сигурно, место у околини храма, где су се такви остаци спаливали (крематориј), али се, иначе, не зна где је било.

⁹⁴ Да потакне своје синове да брже стигну у Јерусалим, отац, који је већ у Јерусалиму да коље пасху, може рећи да ће је наменити ономе који први стигне у Јерусалим. Остала браћа су онда као његови гости.

⁹⁵ "Zav" је уопште сваки који примети да му из полног органа испише цури (то су "zovim" Лев. 15,1-15), а односи се и на мупке и на жепске. Овде се можда мисли на гонореу.

⁹⁶ "šomret" је жена којој се случајно дели крв ван обичног месечног времена, док је "hazzava" свика која болује од дугог крвотока (испор, Марк. 5,25)

За онога ко је у жалости и који разгбрће рушевину,⁹⁷ као и за онога коме је обећано да ће бити пуштен из затвора,⁹⁸ (затим) за болесника и старца који могу појести у величини маслинке, може се клати (пасха), али да се за све те не коље због њих самих, да је (пасху) не учине ("доведе") неупотребљивом. Због тога нису обавезани, ако због њих настане неупотребљивост, да спремају другу пасху, сем онога који разгбрће рушевине, јер је он (већ) од почетка био (култски) печист.

Не сме се клати пасха за појединца. (То су) речи раби Јуде, док раби Јосе дозвољава. Исто тако ако је друштво и од сто (лица) али не могу појести (добити) ни колика је маслинка, не сме се клати за њих. Не сме се састављати друштво од жена, м слугу (робова) и малих (деце).

Онај који је у жалости нека се окупа и нека једе своју пасху увече, али никако (да не једе) од (осталих) освешених (жртава). Тко тује за смрт (својих рођака), и тко си скупља кости (једнога мртваца),¹⁰⁰ нека се окупа, па (затим) нека једе од освешених (жртава). За прозелита,¹⁰¹ који је постао прозелитом у навечерје пасхе, приста-лице Шамајеве велe да се окупа, па (затим) нека једе своју пасху увече. Али присталице Хиселове велe: тко се одели од покожице¹⁰² је као онај који се одели од гроба.¹⁰³

⁹⁷ "open" је онај који је у великој жалости (за врло блиским сродником) док мртац није сахрањен. После сахране је "abel" (Levy). "Hamefaqeah baggal", ако се догодила несрећа, па се нека кућа срушила и унутра има побијених.

⁹⁸ Можда се мисли на амнестију о празнику пасхе (Исп. Јов. 18, 39).

⁹⁹ Према пропису Изл. 23, 17, да сви мушкарци морају долазити три пута у години пред Јаввеа, узима се да су они главни учесници, и то они, који могу пенке ("regalim" читано као "taglajim" Изл. 35, 14) стаћи у Јерусалим, и да свако друштво ("habnag") мора бити састављено од њих, док саме жене, деца и робови нису способни за вршење законских прописа (Хагига I I.).

¹⁰⁰ "Hammelaqet lo 'asafot". У јединично време и код Јевреја је постао обичај да тело мртваца лежи у земљи само годину дана т. ј. док тело не иструпе и остану кости, које су се затим копале, завијале у платно ("afiqarsin" =) и стављале у сапдучић из цедровине или неког камена (gelosqema' = ; Јован. 12, 6. 13. 29). Ти су се сапдучићи закапали, затим, у пећине или у земљу (Samp. Krauss Talmudische Archäologie II. S. 78. Leipzig 1911). Чудновато је да се таквome скупљачу костију овде одређује да буде нечист само један дан, док је према Број. 19, 16. сваки који се дотакне костију човечијих или гроба, нечист недељу дана. Можда се и ту изражава грчки утецај као и у украшавању гробова.

¹⁰¹ "Ger" је сваки иноверца који прехе јудејству (). Мора се обрезати (Изл. 12, 48), а уз то се мора и кунити (крштене) ("tevila"); (Schurer: Geschichte jud. Volkes im Zeitalter Jesu Christi (1905) III 181). Хиселовци заступају строжије становиште да таки не може јести пасху истога дана када је прешао у веру, јер је нечист као онај који се оделио од гроба.

¹⁰² Покожица ('orla) на мушкомe члану (praeputium), која се уклања обрезанем.

¹⁰³ т. ј. толико је нечист сваки који долази из варва у свети народ, па због тога мора бити нечист, према Број. 19, 16., седам дана.

IX. ДЕО

Ко је био нечист или на далеком путу, па пије прославио прву, паска слави другу (пасху). Ако је превидео или је био у нужде, па није прославио прву, нека слави другу (пасху). Ако је тако, зашто је казао: нечист или на далеком путу? Због тога што су ти слободни од истребљења,¹⁰⁴ док они потпадају под истребљење. А шта је далеки пут? Од Модијата¹⁰⁵ напоље и према мери одатле па све стра-пе. (То) су речи раби Акибе. Раби Елиезер (напротив) вели; од прага предворја храма на даље. Раби Јосе рече: због тога је тачка изпад (слова)¹⁰⁶ "хе", да се означи да то заиста пије далеки (пут), него да (се мисли) од прага предворја храма, па даље.

Каква је разлика међу првом и другом (пасхом)? Код прве је важила забрана: "да се не види и да се не нађе",¹⁰⁷ док се код друге може имати квасно и бесквасно. Код прве је обавезно за време (не-пог) јела да се поје хател, а код друге пије обавезно да се поје хател за време (пеног) јела. И код ове и код оне мора се појати хател док се спрема, а једе се печена, уз бесквасне хлебове и горке траве, и (обе) потискују суботу.

Пасху која је у (култској) нечистоти дошла (на жртвеник), не смију јести болесни од канавца и крвотока, које имају менструацију и породиље. Али ако су јели, ослобођени су (од казне) искључења. Раби Елиезер ослобађа (дозвољава) и за улажње у светиште.

Каква је разлика између египатске пасхе и пасхе (каснијих) поколења.¹⁰⁸ Египатска пасха спрема се од десетого (писана), и било је прскање (крвљу) са китином исона по горњем прагу и по оба довртка и јела се у журби једне поћи, а код пасхе поколења треба се цела седмица.

Рече раби Јоса: чуо сам да се замсна пасхе може принети и да се замсна пасхе не може принети.¹⁰⁹ Ја (то) не могу да објасним.

¹⁰⁴ Из свете заједнице.

¹⁰⁵ Пије тачно да ли Modit или Modem (Beck o. s. 177. IX 2b), али се свакако мисли на завлачј Макавје, који је био око 28 км. од Јерусалима (Guth: Kitzes Bibelwörterbuch 1901, 441.) Ко је даље од њега не мора клати пасху него мора славити другу.

¹⁰⁶ У Број. 9, 10 изнад крајњег слова "he" у речи ("hehoq(h)") стоји једна тачка која треба да означава да то "he" треба брисати. Оно, наиме, означава женски род, а реч треба да стоји у мушком роду.

¹⁰⁷ Квасно у кући.

¹⁰⁸ "Pesah misraim" и "pesah dorot" према Излаз. 12, 14. т. ј. хоће да се растумачи разлика у прописима да се пасха има славити једну поћ (Излаз. 12, 8) и седам дана (Изл. 12, 15-19).

¹⁰⁹ Према Лев. 27, 9-10. ако паско заветује једно живињче да ће га припсти на жртву, не сме га променити са другим, или бољим или горим, него мора припсти баш то живињче. Али ако га промени онда припадају храму (одн. свештенику) и једно и друго т. ј. и заветовано живињче и његова замсна (ispigato).

Примети раби Акиба: Ја ћу (то) да објасним. Пасха(лно јагње које се изгубило), па се нашло пре клања (замене) пасхе, паска пасе док не добије (какову) ману, па онда нека се прода и нека се припесе за његову цену жртва мира. Тако (нека се поступа) и са његовом заменом. (Ако се нашло) после (клања замене) пасхе, нека се принесе за жртву мира. Тако (нека се поступа) и са његовом заменом.

Ако ко излучи женско (јагње) за пасху¹¹⁰ или мушко од две године, паска (јагње) пасе док не добије ману, па (онда) нека се прода а за његову цену нека се приноси место њега његово младо као пасха(лно жртву), него као жртву мира.

Пасха(лно јагње), ако се помешало са (осталим) клапицама (животињама одређеним за жртву), нека пасе док (сви) не добију ману, затим нека се продају, па нека се купи за цену најбоље (животиње) што је међу њима (за жртву) те врсте, и за цену најлоше међу њима за ову (жртву), а за разлику цене, мора (дотични) да споси штету из свог иметка. Ако се помешало међу првенцима (стада), раби Симоп вели: ако се (пасхално) друштво (састоји) из свештеника, могу (га) јести.¹¹¹

Ако (пасхално) друштво које је изгубило своје пасха(лно јагње) рекне некое: иди и тражи и закољи (пасху) за нас, па он оде и нађе и закоље, док они (међутим) узму (друго) и закољу, ако се његово заклало прво, онда он једе од свога и они једу с њим. Но ако се њихово пре заклало, онда он једе од свога а они од њиховога. Ако се није могло сазнати које се од њих прво заклало или ако су заклали у исто време, (онда) он једе од свога али они не смеју с њиме јести. А њихово има да дође у спалиште (крематориј), али су ослобођени од спремања друге пасхе.¹¹²

Ако им је рекао: ако задоцим закољите и за мене, па оде и нађе (јагње) и закоље (га), а они (дотле) узму (друго) и закољу, ако је заклао најпре њихово, они нека једу од свога а и он нека једе с њима. Ако је најпре заклао његово, паска он једе од свога а они од њиховога. Ако се није могло сазнати које се од њих прво заклало или ако су заклали у исто време, нека они једу од свога али он не сме јести с њима и његово има да дође у спалиште (крематориј). Но (у том случају) ослобођен је од спремања друге пасхе.

Ако је он њима рекао и они (опет) њему рекли, једу од првога. (Ако се не може сазнати које је од њих заклано прво, то оба имају

¹¹⁰ За пасху се приноси само мушко живице (Исл. 12, 5).

¹¹¹ Јер само свештеници смеју јести првице, које су посвећене Јахвеу (Израз. 13, 2. 13 и Број 18, 17).

¹¹² Због тога што је главна сврха постигнута т. ј. извршено је прскање крви на жртвеник и за њих, пошто је било одређено јагње и за њих и ако га не могу јести.

да дођу у спалиште). Ако он њима није рекао и они (опет) њему нису рекли, (онда) нису обавезни једни другима.

Ако су се помешала пасхална јагњад од два друштва, једни си одабирају једно (јагње) а и други си одабирају једно. Један од тога (друштва) прелази другоме (првоме) и паска овако кажу: Ако је ово пасхално јагње пасе, то нека буду твоје руке повучене од твога и суделуј при нашем (јагњету), а ако је ово пасхално јагње твоје, то паска буду наше руке повучене од нашега и ми ћемо суделовати при твојем (јагњету).¹¹³ Тако исто (имају да поступа) пет друштава од пет или од десет (особа). Одабирају по једнога из свакога друштва, и тако имају да говоре.

Ако су се помешала пасхална јагњад двојице (лица), то паска си одабере један и други по једнога. Овај паска си узме за судеоника паскога са улице. Онај паска дође овоме и онај нека дође ономе и нека рекне овако: Ако је ово пасхално јагње моје, то паска буду твоје руке повучене од твога, и ти суделуј при моме, а ако је ово пасхално јагње твоје, то нека буду моје руке повучене од мога, и ја нека суделујем при твојем.¹¹⁴

Х ДЕО

На навечерје пасхе, кад је близу минха,¹¹⁵ нека нико (ништа) не једе¹¹⁶ док се не смрдне.¹¹⁷ Ако је и какви сиромас у израиљу, нека не једе, док не седне за стол.¹¹⁸ Нека му се не даде мање од четири врча вина, макар се узели и из посуде за сиротињу.¹¹⁹ Нека

¹¹³ Како пасхално јагње, које је за то одређено, не сме бити ни једну минуту без господара, морају си два друштва, чија се јагњад помешала, помоћи на тај начин, да одсе по једнога члана од себе и да га придруже другоме. Тај делегат се, онда, одрече у име свога друштва пасхалног јагњета, ако је случајно прешао другоме, и сматра се гостом тога друштва.

¹¹⁴ Сада и они који су познати са улице (испор. Матеј 22, 1 след.) сачињавају са власницима једно пасхално друштво ("habuga") и на тај начин могу бити делегати крај једнога и код другог и одрицати се јагњета.

¹¹⁵ Мисли се, или на клање вечерње жртве или на пасху принашање.

¹¹⁶ Свакако једна врста поста, да се што достојније спреме за једење пасхе, као и код нас пред причешћем.

¹¹⁷ Исп. Марк. 14, 17.

¹¹⁸ Ако какви сиромас и целог дана, или више дана, није имао шта да једе, ипак му се не сме дати да једе док не почне пасхална вечера, док се не "испружи" за стол. По грчко-римском обичају, напиме, и јевреји су за време гозбе били испружени (лежали) на пеке врсте дивана ("milla", , lectus), који је био застрт простирачима, при чему се наклањала лева рука на јастуку, а десном се јело (у Нов. Завесту : Мат. 9, 10. 26, 7. 20. Марк. 2, 15. 6, 22. 14, 18. 16, 14. Лук. 7, 49. Јов. 12, 2. 13, 23. Марк. 14, 3. Лук. 5, 29. Лук. 14, 10. 22, 14) испор. и Ис. Сирах 41, 19. Песма над песм. 2, 7. Јестир. 1, 6. 7, 8.).

¹¹⁹ "tamhu" "зделица за сиротињу", у којој су се скућивали прилози за сиротињу.

му се¹²⁰ помеша први врч. Шамајевци велс: (најпре) нека изговори благослов дана, а затим нека изговори говори благослов паш вином. А Хилеловци велс: (најпре) изговара благослов над вином а затим изговара благослов дана.¹²¹

Пред њега се доноси једо. Он умаче "хазерет" (зелене) док не доспе до пружања залогата.¹²²

Пред њега се доносе бесквасни хлебови (масса) и зелене ("хазерет") и кисело ("харосет")¹²³ (и два кувана јела) и ако "харосет" није заповеђен. Р. Елазар бсп раби Садук вели: заповеђено је.

У храму (за време постојања храма), доносило се пред њега само пасхално јагње.

Помешао би му се други врч. А затим пита син.¹²⁴ А ако још не зна разумевања у сина,¹²⁵ поучава га његов отац (да пита). "Чиме се разликује ова ноћ од свих (осталих) ноћи?" Јер у свима (осталим) ноћима умачемо квасно и бесквасно,¹²⁶ ове ноћи само бесквасно. Јер у свима (осталим) ноћима једмо месо печено, пржено и кухано, а целе ове ноћи (само) печено.

Према способности синовљској да разуме, поучава га његов отац. Он почиње са жалосним,¹²⁷ а завршава са хвалом, и он излаже (тумачи): од речи "луталица Арамсјац беше мој отац".¹²⁸ (све) док не заврши цели одељак.

Рабан Гамлиел вели: сваки који на пасху не говори о ове три ствари, пије испунио своју дужност (наиме): (о) пасхи, (о) бесквасним хлебовима, (о) горком зељу ("мерорим"). (О) пасхи, јер је обашао ("пасах") Господ куће наших отаца у Мисиру. (О) бесквас-

¹²⁰ "То" - "пјему", не односи се на сирмаха него на празничног домаћина (старешину) који руководи целом прославом за време јела, париче благослов, одговара на постављена питања ит.д.

¹²¹ После мешања вина са подом говоре се два "благослова": над вином и празником.

¹²² Пре једења пасхе морају се јести пека предјела, зелене. "Залогат" (pat) је комадић бесквасног хлеба ("massot") Беер. 191.

¹²³ "haroset" је киселаста сос од воћа, зачима, и сирћета у који се умаче горко зеље ("maror") да му се уклопи оптртина.

¹²⁴ Са другим врчем почиње пасхална хагада (излаз. 12,26. 13,8).

¹²⁵ т. ј. ако је тако мали да још не разуме шта се говори. Отац га поучава и тумачи верске прописе своје религије и на тај се начин деца васпитавају, још од најмањих ногу, у религиозном духу и у упознавању обичаја, прописа и истина своје вере.

¹²⁶ Ако се хоће, може се и у остале дане јести бесквасне хлебове.

¹²⁷ "Genui" т. ј. опим што је срамотно за Израил из давних времена, а то је идолопоклонство (Pesahim Gemara 116 ab; на пр. "негда бипе наши оци идолопоклоници" Ис. Пис. 24, 2) или ропством у Мисиру ("бијасмо робови у Мисиру" Деутероном. 6,21.). Отац би дакле, најпре почео да говори о томе а завршио би са великим делима Јахвеовим које је учинио за Израил.

¹²⁸ "agami 'oved 'avi" Деутероном. 26,5.

ним хлебовима, јер су се оцви ослободили. (О) горком зељу, јер загорчаваху Мисирци живот наших отаца у Мисиру.

(У свакој генерацији мора си сваки замислити као да је он сам изишао из Мисира, јер је казано: "и казаћеш сину својему у тај дан говорећи: ово је за оно што ми је учинио Господ кад сам излазио из Мисира" (Излаз. 13, 8.)).

Због тога смо дужни да благодаримо, славимо, хвалимо, величамо, уздижемо, узвисујемо Онога, који је учинио над нама и над оцима нашим сва та чудеса, и он нас је извео из ропства у слободу (из беде у радост и из жалости на празник, из мрака у велику светлост и из робовања у ослобођење), (због тога) ћемо пред њим да запојимо Алилуја.¹²⁹

Докле (до којег места) се поји?¹³⁰ Шамајевци велс: до (речи: "мати се весели синовима", а Хилеловци: до (речи): "грапит и извор водени". А завршава се (тумачење), са избављењем.¹³¹ Раби Гарфон вели: "који пас је избавио и спасао оце наше из Мисира, и дао нам да ову ноћ достигнемо и да једемо у њој бесквасно и горко зеље". А (даље) се никаква завршка (формула) не говори. Раби Акиба вели: "да нам Јахве наш Бог и Бог отаца наших даде да доспемо до (осталих) празника, који нам долазе, у миру, да се обрадујемо због подизања твога града, веселећи се твојој служби. И ми ћемо овде јести од пасхалних жртава и кланица, чија крв досиже зидове Твојега жртвеника, да буде пријатна, а ми ћемо ти благодарити за наше избављење. Да си благословен Ти Јахве, избавитељу Израиља".

Меша му се трећи врч, он (затим) говори благослов над својом трпезом (јелом). (Затим) четврти (врч). Завршава халел¹³² и говори над њим благослов за песму.

Између ових врчева може се пити, ако се хоће пити, али између трећег и четвртог не сме се пити.

¹²⁹ Мисли се на појање халела, (Псал. 113-118), које сада почиње.

¹³⁰ Колико треба од халела одпојати, иза другог врча, мишљења се разликује. Шамајевци држе до краја 113. псалма, док Хилеловци захтевају и 114 псалма до краја.

¹³¹ Т. ј. на крају тога излагања о славним делима Јахвеовим изриче се формула благодарности ("berakha" = благослов), као што је већ и иначе обичај и пропис код Јевреја, да се за све благодари Богу, и да се на крају посла, или јела, молитве или чега другог, изриче кратки благослов (благодарност) Богу за тај посао. На пасху: благодарност због избављења са формулом коју наводе равани у тексту.

¹³² Са другим врчем заправо је већ права пасхална вечера "завршена, зато се и говори "беракха" за избављење из Египта, док се иза трећег врча већ говори и благодарење за вечеру

Не разилазе се (судеоици вечерс) одмах; иза пасхалне вечере је "апиљомин".¹³³ Ако су (само) некоји заспали, могу (остали и даље) јести; али (ако су) сви (заспали) не сме се даље јести. Раби Јосе вели: ако су задремали, могу (и даље) јести, али ако су тврдо заспали, не смију даље јести.

Пасха, после поноћи, чини руке култски нечистима.¹³⁴ Што се хтело бацити и што је преостало, (исто тако) онечишћавају руке.

Ако се изговорио благослов за пасху, излишан је (благослов) за кланице. Ако се изрекао благослов за кланице, није учињен непотребним (благослов) за пасху; то су речи раби Исмаела. Раби Акиба вели: Овај не чини излишним онај, нити онај чини непотребним овај.

ЗАВРШЕН ЈЕ ТРАКТАК О ПАСХИ
(Haslat massekhet "Pesahim").

лична библиотека
Дрх. Наум

¹³³ "аріомон" = = (Берг о. с. 74. Алм. 4.; 75) = празнична песма, често са опходом, уз коју се прикључују и посластике или воће (Pesahim gem. 119 в.; 37 в.), а често и разуздата гозба.

¹³⁴ Пасха се сме јести само до пола ноћи (Zevah. V, 8; Baneh), зато је после пола ноћи већ "tabu".

БЕСЕДЕ

БЕСЕДЕ НА ПОСЛАНИЦУ РИМЉАНИМА

Св. Јован Златоуст

БЕСЕДА 2.

Прво, дакле, захваљујем Богу својему кроз Исуса Христа за све вас што се о вјери вашој говори по свему свијету (1. 8).

1. Овакав почетак приличи блаженој души и довољан је да научи свакога да Богу треба посвећивати почетке добрих дела и речи и захваљивати му не само за своје, него и за успехе других у добру. То душу чисти од зависти и злонамерности и на благодарне привлачи велику благодатност Божију. Зато Павле и на другом месту говори: *Благодарен Бог и Отца Господа нашега Исуса Христа, који нас је благословио сваким благословом (Ефес 1. 3).*

Дужни су да захваљују не само богати, него и бедни, не само здрави, него и болесни, не једино они који живе срећно, него и они који трпе напасти. Није ништа необично ако смо захвални онда када свршавамо своја дела уз помоћ повољних ветрова; но, када је снажна бура; и када се брод преврће и падази у опасности, управо тада бити захвала, то је велики доказ трпљења и благодарности. За такву, дакле, захвалност и Јов је био увенчан. Затворио је бестидна уста ђаволова и јасно показао да је у данима بلاгостања био захваљан не због добитка, него због своје силне љубави према Богу. Примети такође за шта Павле захваљује - не за земаљско и пропадљиво као што су: власт, моћ и слава (према о овоме ништа није написано), него за истинска блага, веру и смелост. О, са каквим расположењем он захваљује! Није рекао: *Богу*, по: *Богу својему*. Ово и Пророци раде, присвајајући себи Оно што је заједничко свима. Но шта је ту зачуђујуће, ако Пророци тако поступају? Сам Бог увек јавно чини ово односно слугу Својих, називајући Себе нарочито Богом Авраамовим, Исааковим и Јаковљевим. *Што се о вјери вашој говори по свему свијету*. Стога, шта дакле? Зар је могуће да ја сва земља слушала о вери Римљана? По Павловим

речима јесте; и у овоме нема ничега повероватнога. Мада Рим није био безначајан град, већ као на неком врху постављен свима је био познат. Ти пак обрати пажњу на силу проповеди; како је она за кратко време посредством цариника и рибара, покорила себи славу градова, и то, како су људи Сирији постали учитељи и наставници Римљана. Према томе, Павле им сведочи о двојаком успеху проповеди: о том, што су Римљани поверовали, и још што су поверовали са таквом смелошћу, да се слава о њима распространила по свој земљи. Он говори: *о вјери вашој говори се по свему свијету*. О вери, а не прелиркама, не такмичењу, не доказивању, мада је у Риму било много препрека за учење. Пошто су у то време задобили власт пад васељеном, Римљани су високо мислили о себи, живели су богато и раскошно. Но њима су проповед донели рибари - Јудејци од Јудејаца, народа омрзнутога и од свих презренога. Ови дакле Јудејци, заповсдали су да се треба клањати Распетоме, Који је одрастао у Јудеји. Учители ови, поред учења, још су нападали на строг живот људе, који су бринули о задовољствима и стремили једино садашњем веку. Поред тога, проповедници су били људи бедни, прости, ишкога порекла и од незнатних родитеља. Али ништа од овога није било препрека ширењу речи. Сила Распетог била је таква, да се реч ширила свуда, као што Павле каже: *о вери вашој се говори, по свему свијету*. Он пије рекао - објављује, него - говори се, односно, свима су Апостоли били предмет разговора. Сведочећи о томе и Солућанима, Апостол присаједињује и друго, рекавши: *од вас је одјекнула ријеч Господња*, и још додаје: *иако да нам није потребно ни по којем говори* (1 Сол. 1. 8). Тамо су ученици били на степену учитеља, смело учећи и привлачећи себи све. Проповед се нигде није заустављала, но, брже од огња, она се распростирала по свој васељени. Овде је речено само да се *говори*. Добро је Апостол рекао: да се *говори*, показујући, да ништа не треба додавати реченоме, пити скраћивати, јер је дело весника (гласника) да преноси само то што му је било речено. Зато се и свештеник позива весник (Анђео), јер објављује по своје речи, него Онога Који га је послао. Свакако, и Петар је проповсдао у Риму, но Павле његове трудове сматра као једне са својима. У тако великој мери је он, као што сам горе рекао, био слободан од сваке зависти. *Јер ми је сведок Бог, којему служим духом својим у јеванђељу Сина Његова* (сти 9).

2. Нема сумње, ово је изрека апостолскога духа и срца, израз очинскога старања. Но шта заправо значе ове речи и зашто Павле призива за сведока Бога? У њега је била реч о привржености, а пошто он још није видео Римљане, зато и призива за сведока не било кога од људи, него Онога Који испитује срца. Рекавши: *волим вас*, он је као доказ изнео то, што се свагда моли и жели да им дође,

али пошто им и ово није било јасно, он прибегава уверљивом сведочанству. Може ли се ко од нас похвалити, да, молсћи се код куће, сећа се свих чланова Цркве? Не мислим. А Павле, не само за један град, но за сву васељену приносио је молитве Богу и при том не једном, два или три пута, него непрестано. А непрестано носити некога у сећању није могуће, ако се нема велика љубав. Схвати одавде, какву је дакле приврженост и љубав потребно имати у молитвама, и то имати непрестано. Када Павле говори: *Којему служим духом својим у јеванђељу Сина Његова*, овим нам оп заједно показује: и благодат Божију и своје смиреноумље. Благодат Божију у томе што му је наложено такво дело, и своје смиреноумље у томе што он све приписује не својој марљивости, него помоћи Духа. Овде споменуто о Јеванђељу указује на један од видова служења. Познато је да постоји много различитих начина служења уопште, а исто и служења Богу. Као што су код земаљских царева сви подчињени једноме владару, премда не служе сви подједнако, него се служба једнога састоји у томе да началствује над војском, другога у управљању градовима, а некога у чувању државнога новца. Тако је и у духовним делима. Један служи и ради Богу тиме што верује и добро устројава свој живот, други тиме што је на себе примио бригу о странцима, а неко тиме што је узео на себе заступништво за оне који имају потребе. На сличан начин, и код самих апостола, Стефан и они који су га окружавали, служили су Богу тако што су помагали удовице, а други су служили као учители речи, какав је и Павле био, који је служио Богу проповедањем Јеванђеља. Такав је дакле, био род његова служења, на које је био постављен. Зато он не само да призива за сведока Бога, него и говори о томе што му је било поверено. Тако на овај начин објашњава да ако он није добио толико велико овлашћење, онда не би ни могао да призове за сведока Онога Који га је овластио. Уједно с тим Павле жели да покаже и то, да су љубав његова према Римљанима и старање о њима походни. Стога, да они не би рекли: "ко си ти и одакле си и зашто говориш, да се бринеш о тако пространом и царском граду"? Апостол доказује, да је за њега ова брига неопходна, јер је на њега наложен такав вид служења - проповсдати Јеванђеље. А онај коме је наложено такво дело, има потребу да увек у мислима држи оне који намеравају да приме реч. Осим тога, речима: *духом својим* Апостол указује и на друго, заправо на то, да је његово служење далеко узвишеније од јелинскога и јудејскога. Служење јелинско је погрешно и телесно, а јудејско, мада је и истинито, такође је телесно. Служење пак Цркви супротно је јудејскоме и несравњено је више од њега, зато што се наше служење Богу свршава не посредством оваца, телаца, дима и паљеница, него кроз душу духовну, што је заправо и Христос изобразио рекавши: *Бог је дух; и који му*

се клањају, у духу и истини треба да се клањају (Јн. 4. 24). У јеванђељу Сина Ђевова. Горс рекавши да Јеванђеље припада Оцу, Апостол га овде приписује и Сину. На тај начин се без разлике говори о Оцу и Сину. На основу блажене јеванђелске изреке Апостол је знао да то што је својство Оцу, припада Сину, а својство Сину припада Оцу. *И све Моје говори Христос, Твоје је, и Твоје Моје.* (Јн. 17. 10). *Јер вас се сјећам без престајанка, у молитвама својим* (св. 9, 10). Таква је истинска љубав. Рекао бих, да Апостол све време о једном говори, премда и овде употребљава четири израза, заправо: сећа се, сећа се без престанка, сећа се у молитвама, сећа се у молитвама о важним делима. *Молећи се, не би ли ми већ једном вољом Божијом успјело да дођем к вама, јер жарко желим да вас видим* (св. 10, 11). Примећујеш ли ти, да Апостол гори силном жељом да види Римљане и не ренава се па то против Божије воље, но жељу своју обуздава страхом Божијим? Он их је волео и стремио им је, но ипак и у време када је волео, није зажелио да се с њима види против Божије воље. Ово је истинска љубав, а не она која је у нама, нарушиоцима и овога и другог закона љубави. Ми или никога не волимо, или ако волимо, онда против Божије воље, чинећи ово и друго против божанског закона. Тешко је слушати ово, но још је теже извршавати га.

3. Када дакле, питаш ти, ми волимо против Божије воље? Сваки пут, када те обраћамо пажњу на Христа, мученога главу, а деци својој, друговима, сродницима дајемо више него што им је потребно. Има ли потребе да се реч о овоме продужи? Сваки од нас, ако испитује своју савест, паћи ће, да се ово дешава са њим у многим случајевима. Није такав био блажени Павле, који је умео да воли, да воли, како доликује и како је приличио, и који, надвишујући свакога у љубави, није прекорачавао њене границе. Стога, погледај, како је он био обилно преиспуњен и овим и другим, односно и страхом Божијим и љубављу према Римљанима. Његова силна љубав испољавала се у томе што се он непрестано молио, чак и тада када није добијао оно што је тражио; а непромениво благочешће његово, пројављује се у томе што он, имајући љубав, није престајао да буде покорап вољи Божијој. Једном је Павле три пута молио Господа, и не само што није добио оно за шта је молио, него, и не задовољивши, сматрао је за велику милост то што није био услишан. Тако је он односно свега, свој поглед усмеравао Богу. Међутим сада, премда је и добио тражено, али не у то време када је тражио, него после, нимало се због тога није смутио. Ово ја говорим због тога, да не бисмо туговали када не будемо били услишени, или пак касније услишени. Знај да ми нисмо бољи од Павла, који и први и други догађај сматра као милостив, а сасвим је и праведно. Једном предавши себе свеуправљајућој руци, он јој се подчинио с таквом по-

корношћу, као што се глина покорави грнчару, па је зато ишао тамо куда га је Бог водио. Апостол, рекавши да се молио за то да би се видео са Римљанима, напомиње даље и о узроку своје жеље. Шта је, заправо, узрок ове жеље? *Да вам предам неки духовни дар за ваше утврђење* (св. 11). Значи, он је не просто предузео путовање, као што многи сада свршавају путовање без циља и потребе, него су га на то побуђивала неопходна и важна дела. Премда он и не жели то јасно да каже, али једино на то циља. Он није рекао: идем да вас научим, поучим вери, да допушим оно што недостаје; него говори: *да вам предам неки*, дајући тиме да се разуме, да им неће своје предати, него оно, што је и сам добио. Он се при овоме такође смирено изражава: *неки*. Предаћу нешто мало, говори он, и сразмерио мојим силама. У чему се дакле састоји то мало, које он сада намерава предати? То је, говори Апостол, нешто што служи за *ваше утврђење*.

Значи, од благодати зависи и ово: стојати чврсто и не колеба-ти се. А када чујеш о благодати, не помишљај да ће бити одбачена награда за слободу воље. Напомињући о благодати, Апостол не унижава труд избора, него одсеца охолост високоумља. Стога, не падај духом због тога што је Павле ово назвао *даром* благодати. Услед велике захвалности Богу, он је, уобичајено и добра дела називао даром благодати, зато што нам је и за њих потребна велика помоћ одозго. Рекавши: *за ваше утврђење*, он је на тајанствен начин показао да Римљани имају потребу за великим исправљањем. То што он жели да им каже, садржи се у следећем: одавно сам ја желео и молио Бога да вас видим, не због чега другог, него због тога, да бих вас укрепио, утврдио и трајно учврстио у страху Божијем, да се ви никада не бисте колебали. Али он није ово рекао на овај начин зато што је могао да огорчи Римљане, а управо на ово циља у другим речима, једва приметно изражавајући то рекавши: *за ваше утврђење*. Али како је и ово било речено врло силовито, примети како Апостол своје речи ублажава појашњавањем. Римљани су могли да кажу: "шта дакле? Та није ваљда да се ми колебамо, и спешивајући се имамо потребу за твојом речју, да би смо чврсто стојали"? Апостол унапред одстрањује овај приговор, говорећи овако: *још јесам, да се још са вама уједињим заједничком вјером, и вашиом о мојом* (св. 12). Он као да овим говори следеће: немојте подозревати да сам ја ово рекао да бих вас окривио; нису с таквом намером изречене моје речи. А шта сам заправо ја желео да кажем? Ви, будући да сте са свих страна окружени гонитељима, претрпели сте многа утисавања; зато сам и пожелео да вас видим, да бих вас утешио, или, боље је рећи, не само да бих вас утешио, него да и сам добијем утеху.

4. Примсти мудрост учитеља. Он је рекао: *за ваше утврђење*, али, знајући да је овакав израз за ученике тежак и силовит, додаје ово - *за утеху вашу*. Но и ово је опет тешко, мада не толико, свакако не као прво, ипак још увек је тешко. Зато он опет умерена снагу својих речи, свагда смекшавајући реч и чини је пријатном. Он није просто рекао: *утешити се*, него: *да се утешим*; али се ни овим није задовољио, па употребљава други и пријатнији израз, рекавши: *заједничком вјером, и вашом о мојом*. Какво смиреностумље! Он је јасно показао, да сам има потребу за њима, а не само они за њим, и ученике је подигао на степен учитеља, не пожелевши да себи остави било какво преимућство, него је показао пуну равноправност са њима. У овоме дакле, говори он, садржи се наша општа корист: и ја имам потребу за вашом утехом и ви за мојом. А како заправо ово бива? *заједничком вјером, и вашом и мојом*. Као што се дешава да ако неко, сјединивши много светилника, ужије блистав пламен, тако уобичајено бива и са верујућима. Сваки пут када смо ми подељени међу собом, тада, без сумње, слабимо духом. А када, видећи један другог, узајамно се помажемо, тада задобијамо велику утеху. Немојмо о овоме судити на основу садашњег времена, то јест, када дејством благодати Божије, и у селу, и у граду, и у самој пустињи постоји многобројно друштво верних, из којег је сваковрсно безаконоје изгнано. Него, помисли на то време, када је и учитељу било пријатно да види ученике и браћи да се сретне са браћом, која су дошла из другог града. Да бих овде речено учинио јаснијим, навешћу пример. Ако би се како било десило (да не буде!), да ми, будући одведени у земљу Персијанаца, или Скита, или других Варвара, будемо расејани по тамошњим градовима по двоје или по троје, и ако би смо затим изненада видели било кога (од одведених) који долази одатле, представи себи, какву бисмо утеху ми задобили тада. Зар ви нисте видели, како они закључаши по тамницама, када угледају било кога од рођака, поскакују и скачу од радости? Немој се дивити ако тадашња времена поредим са рошством и тамницом. Тада су Хришћани трнели куд и камо веће беде. Расејавани и гоњени, они су живели у глади и усред ратова, страховали су од свакодневне смрти, нису смели да се ослањају на пријатеље, домаће своје, родбину; у васцелом свету били су као странци, а боље је рећи, више су тешкоћа подносили самим тим што су живели на туђој земљи. Због тога Апостол говори: *за ваше утврђење, и да се утешим заједничком вјером*. Али он ово не говори у том смислу, то јест, као да сам има потребу за њиховом помоћу, не. Шта је могао да потребује онај, који је био столи цркве, тврђи од гвожђа и камена, духовни дијамант, у коме је било до-

вољно силе за проповедање у многољудним градовима? Него, да се не би изразио општо и да не би причинио спажне прекоре, он је и додао, да и сам има потребу за утехом од Римљана. Ако пак неко каже да су овде видљиви утеха и радост Апостоли, услед узрастања вера код Римљана, и да Павле у овоме има потребу, тај неће погрешити ако тако тумачи његове речи. Стога, ако ти желиш, (могли су овако Римљани рећи Апостолу) молиш се и надаш да ћеш се насладити утехом и давати је, онда шта те спречава да дођеш? Разјашњавајући такву сумњу, Павле је придодao: *али вам нећу зајашњивати, браћо, да сам много љути намеравао да вам дођем, па бих досад сјеријечен (св. 13)*. Обрати пажњу на степен рабског послушања и пример велике захвалности. Апостол говори тек да је био спречен, но због чега заправо, о томе не говори. Ипак он не испитује Божије заповести, него им се једино повинује, мада је другима и природна била недоумица зашто је Бог толико дуго спречавао да се тако знаменити и пространи град, на кога су биле обраћене очи целог васцелог света, не користи тако великим учитељем какав је био Павле. Онај ко је завладао над главним градом, тај лако напада и њему подчињене градове, а онај ко мимоилази престолицу и најпре себи покорава подређене градове, тај оставља без пажње оно најглавније. Уосталом, Апостол не расуђује ни о чему сличном, него се предаје недокучивом Промислу, откривајући у овоме добру постројеност своје душе и све нас учи да никада не испитујемо Бога о узроцима дела, чак ако би изгледало да догађаји смућују многе. Господару је једино својствено да заповеда, а слугама да се повишују. Зато Павле и говори да је био спречен, но чиме заправо, то не спомиње. Ја и сам не знам, говори он. Стога и ти немој питати о намери и вољи Божијој. *Зар рукопјером говори мајстору своме: зашто си ме тако начинио (Рим. 9. 20)*? Кажи ми дакле: због чега се стараш да сазнаш? Зар ти не знаш да се Бог о свему брине, да је Он премудар и ништа не ради без циља и користи, да се Он воли више од родитеља и неупоредиво превазилази оца љубављу и мајку брижљивошћу? Стога, не питај више, не пружај се даље, и оволико је довољно ради твојега успокојења, нарочито због тога, јер је положај Римљана и тада био премудро устројен. Ако ти и не знаш каквим је заправо начином ово остварено, немој бити неспокојан. Знај да је ово најбоље и својствено вери: признавати разум Промисла, не знајући методе домостроја Божијега.

5. Дакле, Павле је достигао оно о чему се старао. Шта заправо? Он је доказао да код Римљана није долазило не због немарности према њима него зато што је био спречен, премда је силно желео да им дође. Отклонивши од себе прекор да је небрижљив и убедивши Римљане да не мање од њих желео је видети их, он наводи и друге доказе своје љубави. При свим преспескама, говори он, ја нисам

¹ Приметба преводила

престајао да настојавам, и премда сам при свим тежњама увек сусретао препреке, ја ипак никада писам остављао своју намеру и у исто време не противих се Божијој вољи и љубав сачувах. Дакле тиме, што је био расположен да дође и не одустајући од своје намере, Апостол је доказао усрђе према Римљанима, а тиме што будући задржаван није се противио, он је облоданио свецелу љубав своју према Богу. *Да и међу вама имам неки њлог (стп. 13)*. Мада је Апостол горе и рекао о узроку своје жеље и представивши га на себи доличан начин, ипак и овде овај узрок поново наводи, у потпуности одстрањујући подозрење Римљана. Пошто је Рим био познати град, свуда јединствен, па кошту и на мору, то је сама жеља да се оп разгледа многим била повод за путовање. Да не би и за Павла помислили нешто слично и почели да подозревају, као да он хоће тамо да доспе једино у намери да се похвали својим општењем са Римљанима, он више пута указује на узрок своје жеље. И мада је горе рекао: ја сам веома желео да вас видим, да бих вам предао неки духовни дар, овде он још јасније говори: *да и међу вама имам неки њлог као и међу осталим незнабожцима*. Властодрже је Апостол поставио са подвлашћенима и, не гледајући на хиљаде трофеја, на победе и знаменитости државних великодостојника, ставио их је у исти ред са Варварима. То је веома праведно. Где је благородство вере, тамо нема ни Варвара, ни Јелица, ни туђишца, ни грађанина, него сви стоје на једном степену части.

Примети и у овоме Павлову скромност. Он није рекао: доћи ћу да вас научим, обучим у вери, него шта? *Да и међу вама имам неки њлог*. Не просто - њлог, него - неки њлог. Овде опет ограничава све оно што се односи на њега, као што је и горе рекао: *да предам неки*. Затим Апостол, као и раније, и њих ограничава, долажући ово: *као и међу осталим незнабожцима*. Немојте помишљати, да зато што сте ви богати и имате при себи више него други, ја мање старање показујем према другима. Знајте да ми тражимо не богате, него верујуће. Где су сада грчки мудраци, који, посећи дугачке браде и заогрнути плаштима, прожети су били прескомерном гордошћу? И Грчку и васцелу варварску земљу покорио је градитељ скиније Павле. Будући постављен у сред незнабожачких мудраца као образац, и преузвишени Платон је три пута долазио на Сицилију са својим високопарним речима и блиставом славом и не само да није савладао макар једнога тиранина, него је тако несрећно завршио своје дело, да је чак и саму слободу изгубио. А овај градитељ скиније, обишао је не само Сицилију и Италију, него васцелу васељену, и за време проповеди није остављао свој занат, него је и тада сашивао коже и управљао радионицом. Ово нимало није саблажљавало знамените Римљане, као што је и сасвим природно. Уобичајено је да учитеље чине презренима не занати и занимања,

него лаж и измишљена учења. Стога су без сумње такве учитеље касније исмевали и Атиљани; а Павла су пажљиво слушали и Варвари, и незналице, и неучи. Знај да се проповед нуди свима уопште; она не зна ни разлике у достојности ни преимућства народа, нити друго шта томе слично. Она једино потребује веру, а не разумске доказе. Зато је проповед нарочито достојна дивљења, јер је не само корисна и спасоносна, него и прикладна, веома лака и свима доступна. У овоме се превасходно и састоји дејство Промисла Божијега: да Бог свима без разлике предлаже Своје дарове. Јер Он, распоредивши сунце, месец, копно, море и остало слично, није их више уделио богатима и мудрима, а мање беднима, него је свима оставио да их равномерно користе. Тако је и проповедање устројио, и то у много већем степену, заправо толико, колико је проповед неопходнија од свега горе наведеног. Зато Павле не једном и понавља: *свима народима*. Затим Апостол, показавши Римљанима да им никакву милост не чини, по испуњава заповест Господа, и учећи их да узносе благодарност Богу који је над свима, говори: *Дужан сам и Јелицима и Варварима, и мудрима и неразумнима (стп. 14)*. Он је о овоме писао и у посланици Коринћанима. А ово говори, све приписујући Богу. *Ошуда моја жеља да и вама који сите у Риму њроповиједам јеванђеље (стп. 15)*.

6. О, благородне душе! Узевши на себе дело испуњено толиким опасностима: путовањима на мору, искушењима, клеветама, нападима, Павле, једнако очекујући да поднесе толико беда, није услед тога постао још неодлучнији, него је хитао, тужовао и био испуњен усрђем. Намсравајући да проповеда у таквом граду, где је владала нечастивост, природно је било да се претрпе буре искушења. Заиста, Апостол је и живот окончао у том граду, где је био обезглављен од тадашњег владара. Стога и говори: *ошуда моја жеља да и вама који сите у Риму њроповиједам јеванђеље. Јер се не стиждим јеванђеља Христјеова (стп. 16)*. Шта ти говориш, Павле? Зар није трбало рећи: хвалим се, величам се, преузнасим се Јеванђељем. Ти не говориш то, по нешто мање, заправо да се не стидиш, као што се ми уобичајено одазивамо на било шта не важно. Стога, шта значе ове речи? Зашто се Апостол тако изражава, премда је Јеванђеље ценио више него небо? Тако у посланици Галатима он је говорио: *а ја, Боже сачувај, да се чим другим хвалим осим крстјом Госјеода нашега Исуса Христја (Гал. 6. 14)*. Зашто овде не говори: хвалим се, него је рекао: *не стиждим се?* Римљани су исувише били предани светским занимањима услед својега богатства, власти, победа и због својих царева, које су они сматрали једнаке боговима, чак их тако и називали, па су им стога угађали храмовима, жртвеницима и жртвама. Пошто су они били веома надмени, а Павле је требао да им проповеда Исуса, позваног Си-

ном човечијим, који је васпитан у Јудеји, у дому незнатне жене, који није при Себи имао оруженосце, није био окружен богатством, него је умро заједно са злочинцима, као преступник, и претрпео много другог беславног. Зато је Римљанима, који још нису знали велике и неизрециве тајне и природно било стидети се Њега. Због тога Апостол и говори: *не стидим се, учео и њих да се не стиде*, јер је знао, да ће тек пошто се буду усавршили у томе, брзо крснути даље и хвалити се. Зато и ти, када будеш чуо питање: *Поклањаш ли се Распетоме?* - не стиди се, не обарај очи, него се хвали и величај и смелим погледом и откривеним челом потврди своје исповедање. Ако опет упитају: *је ли могуће да се ти поклањаш Распетоме?* - опет одговори: да, не прељубочинцу, одсубици, детсубици (а такви су код незнабожаца сви богови), него Ономе који је крстом победио демоне и уништио хиљаде њихових варањина. Крст је за нас дело неизрецивог човекољубља, символ великога старања. Затим, пошто они (незнабожачки философи), будући прожети спољашњом мудрошћу, снажно се тиме горде и хвале својом красноречивошћу, онда ја, говори о себи Павле, за увек одрекавши се разумских доказивања, идем да проповедам крст и не стидим се њега. *Јер је оно сила Божија на спасење* (ст. 16). Пошто ова сила дејствује и приликом казне (јер знај да је Бог приликом кажњавања Египћана рекао: ова је сила Моја велика), и приликом погибељи (јер је речено: *него се више бојите онога који може и души и тијелу погубити у паклу* (Мат. 10. 28)), онда Апостол због тога и говори: долазим вам не са таквом силом, доносим не казне и освету, него оно што служи спасењу. Како то? Зар Јеванђеље није објављивало и о казнама, о паклу, о тами најкрајњој, о прву пакосном? Знај да смо ми о томе сазнали не из неког другог извора, него из Јеванђеља. Шта дакле Апостол говори о њему: *сила Божија на спасење?* Него чуј и следеће: *свакоме који вјерује, а најпрвије Јудејцу и Јелину* (ст. 16). Не просто свима, него онима који га прихватају. Макар да си ти Јелин, и да си прошао сву поквареност, макар да си Скит или Варварин, чак права звер, па да си испуњен сваком неразумношћу, обременен тежином безбројних грехова; у онај час када будеш примио реч о крсту и крстио се, загладићеш све то. Зашто Апостол овде говори: *а најпрвије Јудејцу и Јелину?* Шта означава ова разлика? Знај да је он сам много пута говорио да *пшти* је шта обрезање, ни необрезање. Како међутим сада овде расподељује, ставља Јудејца изнад Јелина? Шта ово значи? Свакако не значи то да први више благодати задобија зато што је он први, јер се овај дар даје и Јудејцу и незнабожцу; него је реч *најпрвије* употребљена само ради означавања поретка. Јудејац пема преимућства за задобијање оправдања у свјем степену и једино је пре био удостојен да га задобије. Тако и оглашени (ви пак посвећени у тајне, знате о

чему ја говорим) сви приступају крштењу, али не сви једновременно, него је један први а један други; а нема сумње да први не задобија више од другог нити други више од следећег, него се свима даје једно те исто. Стога, речју *најпрвије* овде се изражава првенство у поретку говора, а не каква било предност у благодати. Даље је Апостол рекао: *на спасење*, и опет велича дар, показујући да се он не ограничава на садашње, него се простире и на будуће. Ово је изразио речју: *јер се у њему открива правда Божија из вјере у вјеру, као и што је написано: А праведник ће од вјере живјети* (ст. 17). Стога, ко постане праведан живеће не само у садашњем животу, него и у будућем. Али Апостол не подразумева само ово, него и остало са тим, заправо сјај и славу таквога живота (праведника). Пошто је могуће снасти се и на стидан начин за себе (како се на пример спасавају многи од ослобођених од казни по царској милости), онда, и ти, чувши о спасењу, да не би помишљао то, Апостол је и додао *правдом*, али не твојом него Божијом, циљајући при том на њено обиле и доступност. Дакле не заслужујеш је ти трудовима и знојем, него је добијаш даром одозго, приносћи са своје стране само једно - веру. Затим, пошто се учинило невероватно учење о томе да се прељубочинац, сластољубац, гробокрадица и врачар испадну не само ослобађају од казне, него постају праведни и оправдавају се правдом свише. Зато Апостол потврђује ову мисао старим заветом. Пре свега кратком изреком, он открива бескрајно море догађаја. Ова изрска способна је да погледом обгрли ово море. Рекавши: *из вјере у вјеру*, Апостол је пажњу слушаца обратио на старозавестни домострој Божији, кога је с великом мудрошћу представио у посланици Јеврејима. Тако, дакле, он показује, да су се тада, па такав начин, оправдавали и праведници и грешници, услед чега је и споменуо, како о Раави, тако и о Аврааму. А у овој посланици једино циљајући на то (пошто је журио да брже иређе на друго расуђивање), Апостол опет потврђује своју мисао о Пророцима и изводи на средину Авакума, који зове и говори: *ономе који жели да живи није иначе могуће да буде жив, осим кроз веру*. Беседећи о будућем животу он говори: *праведник ће од вјере живјети* (Авак. 2. 4). Па пошто оно што Бог дарује, превазилази сваку мисао, то је вера по правди за нас неопходна. *Горд пак, неправедан и нагмен човек ништа неће постати* (Авак. 2. 5). Нека чују јеретици овај духовни глас. Они треба да схвате, да је природа разумских доказа слична лавиринту и загонетки, нигде нема никаквога краја, не дозвољава мисли да се утврди на темељу и води почетак од хвалисавости. Знај да они, који се стиде да претпоставе веру и покажу је, не знају небеско, и бацају себе у прах безбројних помисли. Но, жалосни и бедни човече, који си достојан непрестаних суза, ако те неко упита: "Како је створено небо или земља?" - по

зашто већ говорити о небу и земљи? Него ако те само упитају: "Како си се родио, како си васпитао и одрастао?"; ти се свакако псећеш стидети свога незнања. Међутим, када је реч о Јединородном, зар ћеш због стида од свога познања бацити се у бездан погибљи, зато што сматраш да пије достојно тебе да не знаш све. Но знај да је волећи спор и превремену радозналост неприлично дело. Зашто пак да говорим о догматима? Од саме покварености садашњег живота, ми смо се ослободили не друкчије него кроз веру. Вером су просијали сви који су до сада живели: Авраам, Исаак, Јаков. Вером се блудница спасла, како у старом, тако и у новом завету. Овако је дакле речено: *Вјером Рава блудница не погибе с неверницима, јер прими уходе с миром (Јев. 11. 31)*. Она није расуђивала овако: како ови заробљеници, бегунци и изгнаници, који живе номадским животом, могу заузети наш град који је заштићен зидовима и пијерговима? Јер да је она почела овако да мисли, погубила би и себе и њих, што се и десило прецима оних који су тада спаћени. Они, дакле, видећи људе високе растом и снажне, почели су да изналасе средства којима би их победили и сви су погинули без рата и борбе. Видиш ли какав је бездан неверја и каква је стена вера? Неверје је довело до погибљи безбројно мноштво људи, а вера, не само да је спасла жену блудницу, него је исту начинила заштитницом тако великога народа.

Зато, знајући то и друго још узвишеније, никада немојмо испитивати Бога о узроку догађаја, него без истраживања и излишне радозналости прихватајмо све што нам Он заповеда, чак и ако би се Његова заповест показала противречна погледу човековога размишљања. Реци ми, дакле, о овом делу: шта може да буде већи апсурд од тога, да сам отац убије свога јединога и љубљенога сина? Један праведник², добивши овакву наредбу, пије расуђивао о овоме, него се повиновао и примио заповест, једино због достојанства Онога Који му је наредио. Међутим, други је добио од Бога заповест да бије Пророка, али сматрајући то за бесмислицу, замислио се пад овим делом уместо да просто послуша. Зато је и био кажњен смрћу, а други који је претукао Пророка угодни је Богу (3 Цар. 20. 35). Тако и Саул, противно вољи Божијој, спасивши људске животе, био је збачен са престола и подвргнут жестокој казни. Могу се наћи и многи други примери који нас уче да никада не испитујемо разлоге заповести Божијих, него једино да им се повинујемо и не противимо. Ако је опасно љубопитство односно онога што је Бог заповедио, и ако испитиваче очекује најтежа казна; какво ће онда оправдање икада имати они, који суде о предметима још недостижним и страшним, на пример: како је Отац родио Сина?

Каква је Његова суштина? Зато, знајући ово, са свом благонаклоношћу примимо мајку свих блага - веру, да би смо слично онима који пливају у мирној луци, сачувавши правилно учење и устројивши свој живот без икакве опасности, достигли и вечна блага, благодаћу и човекољубљем Господа нашега Исуса Христа, са Којим иска је Оцу и Светоме Духу слава, моћ, част и поклоњење у векове векова. Амин.

² Овде Свети Златоуст мисли на Св. Патријарха Авраама.

СЕДАМ ЈЕВАНЂЕЛСКИХ ОДГОВОРА^{*1}

*А Исус, узевши ђа за руку, подиже ђа; и устѡде.
(Мк. 9, 27)*

Страдање и Васкрсење. Идсмо у сусрет страдањима. Пред нама је Васкрсење.

И у Јеванђељу које смо јуче чули у цркви² видели смо његово страдање, али и наше грешне страсти. Видели смо и два Васкрсења - Његово и наше.

Његово страдање видели смо у перспективи, надам се да сте са пажњом слушали Јеванђеље, уосталом зато идсмо у Цркву, да бисмо пазили; носимо са нама и наше уши када идсмо у цркву, јер их многи не носе са собом, зато је Христос и рекао "ко има уши..."; док дакле сви имамо уши, Христос је рекао "имате ли уши?" Када дакле идсмо у Цркву и на проповед, носимо са нама и уши, да бисмо слушали, да бисмо пазили и да бисмо били послушни.

Обратили сте дакле пажњу јуче у Јеванђељу, да Господ завршава речима о предстојећем страдању. Наговештава своје страдање, предвиђа га. И каже *"Њреба да Син човечији буде ѡредан у руке људи ѡрешиника и убиће ђа и у ѡрећи дан васкрснуће"*. Ово предзнање страдања, јесте страдање пре страдања. Јер то да неко зна страдање, да неко зна дап своје смрти, то да зна Господ своју крсну смрт, и не само да зна него и да изабира своју крсну смрт, да бира дан и да га тачно зна; да иде вољно на крст и што је најважније, да сабира на овоме путу све болове да би их све примио па себс, то је страдање пре страдања.

То је везивање на крсту слободнога Бога, нашега ради одвезивања, нашега ради ослобођења. Јер се човек налази у зависности увек. И ову зависност, коју чине људске страсти, видели смо у лицу онога детета, које дете из јучерашњег Јеванђеља не би требало никада да изгубимо из вида. Увек нас потреса сцена тога детета. Видели сте како је под утицајем злога духа, под утицајем уствари

¹ Овде доносимо у преводу једну од беседа познатог грчког проповедника о. Данила Аеракиса.

² Реч је о Јеванђељу које се чита у 4. Недељу Великог Поста.

Сатане, демона који се крио у њему, бацао песу, шкргутао зубима, цпао своју одећу, раскидао ланце, ударао се; и попекао га је бацао у воду да га удави, понекад у ватру да га сагори, и понекад је падао као мртав, сушио се, и ни на који начин га нико није могао покренути.

Слика човека зависнога од страсти, који је подивљао са страстима, особито слика деце, омладине, који су жртве.

Видите, Христос је толико рекао, и нагласио је 7 разлога, које ћете чути данас, а вероватно на њих писмо обратили пажњу, одговарајући на трагична "зашто", "зашто да се догађају одређене ствари?" Ни у једном, међутим, од својих разлога није покарао дете, није окривио дете.

То је слика деце и омладине коју ми водимо у дивљаштво. Ми их водимо у зависност да би на крају постали, на крајњем степенику, као ово дете, супс се, падају као мртав, под дејством сатанизма, тј. наркотика, хашиша и хероина.

И док видимо страдање пре страдања и наше страсти због којих Христос би обешен (на дрво), видимо у Јеванђељу и Васкрсење. Двоструко Васкрсење. Јер ако је Васкрсење једнострано, није Васкрсење. Бог нема потребе за васкрсењем, јер не умире. човек је васкрсао и васкрсава. И у Јеванђељу смо видели двоструко Васкрсење, Његово Васкрсење, које Господ предвиђа и каже "и у *трећи дан васкрснуће*", и затим говори о нашем васкрсењу, или боље, извршава га, наше васкрсење, пре васкрсења.

У случају чуда исцељења детета, видимо васкрсење пре васкрсења. Свако дете је уосталом једно васкрсење, јер смо сви ми васкрсли из гроба непостојања. Некада смо били у непостојању. Нема предпостојања душа, као што тврде јеретици и нски који верују у безумне и глупе теорије, као што је метемпсихоза, метаваплоћење, да је човек тобоже имао и друге животе, да је његова душа предпостојала, и покушавају да то потврде са једним лудим философом који је пао са Ташгета⁵ и сада тврди да живи у другом телу. Глупости, једном речју; опростите ми на изразу.

Човек је непоновљив, и из гроба непостојања васкрсава у постојање овога живота. човек погребен у мрачном гробу мајчине утробе, оном благословеном гробу, пошто је трудноћа, као што сам то рекао много пута, живот у гробу; човек из овога гроба васкрсава у долази на светлост дана. Није случајно што је Христос, користио као класичан и очигледан пример васкрсења, догађај

⁵ Ташет је планина у Грчкој, на Пелопонезу.

порођаја мајке, који је један од најлепших и најочигледнијих примера васкрсења.

И ово васкрсење детета, тј. рођење, јесте лако васкрсење; тешко је када падне дете тј. човек у зло, када њиме овлада грех, и када му грех постане зависност, и сила, и принуда, и укидање слободе и овладавање његовом личношћу; тада је веома тешко духовно васкрсење и то васкрсење само један може да изврши: Исус Христос, који је из мртвих устао.

Зато Јеванђелист описује овај васкрсавајући покрет Христов и каже: "и узевши га за руку подиже га, и усиде". Тражимо Васкрсење. Оно што се захтева, јесте Васкрсење. Захтевају се решења за безизлазе и проблеме који доноси живот. Тражи се решење за потресне догађаје који се дешавају у свету. И дешавају се трагични догађаји. Ако отворите врата једне куће, историју куће, људска срца, видећете да сви домови преживљавају неку трагедију, пеки бол.

Али, дозволите ми да кажем да је трагедија, да су трагични догађаји углавном они који су повезани са децом, са децим узрастом. Знам да и ви имате борбу, и дозволићете ми да поводом два мала догађаја, који су ми се десили јуче ујутру у цркви где сам био и проповедао, промислим данашњу тему. Да не говорим по реду којим обично говорим, да не говорим дакле о повозаветним светитељима по азбучном реду, него да представим трагичност ових догађаја, али и решење које нуди Христос.

Трагичан је догађај, па пример, да се једно дете роди са здравственим проблемима; трагичан је догађај да се једно дете роди парализовано; причао ми је један пријатељ, млади свенитеник из једнога града, позвао ме је и причао ми свој бол; и пита ме "да ли ме се сећате у својим молитвама", јер је истина да се не сећамо увек трагичних догађаја у животу. "шта ради, питам га, дете", јер се његово друго дете родило парализовано, и "како се осећа сада када има четири године"? "Као заробљено у своје тело, нити своје ручице, нити ноге не може да помери".

И знам један случај, који није овде близу, него је у другој области где проповедам; има једна девојка 29 година, која је непосредно повезана са бесодом, и много је срећнија од вас, и носи пет крстова, пет, док у њеном узрасту друге девојке се забављају; пет крстова. Међу њима су два детета инвалиди, парализована, од четири колико има.

Трагично је, дакле, да се једно дете роди парализовано; много је међутим трагичније да се сирсчана рађање толико деце, са већ чувеним средствима против зачећа, која су постала мода, и

спречавање зачећа је нашло толико пачина сатанског деловања у наше дане.

Још је трагичније када се једно дете убија тамо где би требало да ужива радост живота. И већ знате да у свакој беседи имам по један случај, један израз, једну жалбу за овај трагични догађај који се дешава.

Није могуће, браћо, да лицемеримо у очекивању Пасхе и да говоримо "како је трагична ствар - један Грк у Америци осуђен је на смрт и телевизија је приказала како су му дали инекцију Американци, који још имају смртну казну и усмртили су га". Ми смо свакако, као Црква, увек против не само било које смртне казне него и против било које насилне интервенције у човековом телу. Човеково тело се налази у рукама Божјим и Бог зна како ће се или напатити или прославити или памучити или оболети, али на крају ће човеково тело засијати у онгтем васкрсењу.

Али је лицемерје да говоримо, овај је осуђен на смрт, када ми осуђујемо сваке године неизбројну децу, 400.000 деце. Ја браћо, молим вас да ми опростите, већ много година проповедам, имам помисли много пута да оставим проповед. Не зато што сам се разочарао - верујем много у реч - али имам утисак да негде, као Црква, као да се ругамо Богу. Ја бих предложио, и неће ме нико послушати, да Црква ове године не празнује уопште Пасху; да цркве буду потпуно затворене; да се не упали ни једна свеча, пошто смо угасили 400.000 свећа; ниједно звоно да не зазвони радосно, него да звоне тужно.

Није могуће - 1.000 деце дневно, толико отприлике, 400.000 годишње - није могуће 1.000 деце дневно да водимо на клапицу, не-савесност мајке убице и оца материјалисте, код лекара који се богати; и кажем вам да пиједан лекар гинеколог који је радио побачаје није имао добар крај; сазидали су вишеспратнице уроњене у крв деце, али су сви имали и имаће ужасан крај. Није могуће браћо, да ми останемо бестрастни посматрачи пред овим трагичним злочиним који чинимо.

Трагично је још, да наставим, да постоје деца у наше доба која гладују и умиру од глади. Трагично је, и прибележите два броја - 30.000 - трагично је да помисли неко да 30.000 деце умиру сваког дана од глади; осуђена од потрошачког друштва, од нас осуђена на смрт од глади. Трагично је да прати светско јавно мњење и све новине света како ће да обезбеди једно дете, које се зове Атина Опасис, билионе своје имовине, и са друге стране, да не помишља човечанство да умиру 30.000 деце, и није боље ово дете које се зове Атина Опасис од остале деце; и били би довољни само ови билиони

Атине Опасис да не умре ни једно дете из Африке и Азије. Трагично је да се завршава цивилизација 20-ог века са овом трагедијом.

Јуче у суботњим новинама је објављена једна карта Африке, са свим оним симболима драме и трагедије народа Африке, и између осталог, само ћу вас један број подсетити или ћу вам рећи, ако сте то видели. Знате ли колики је годишњи приход по глави становника једнога човека, и детета наравно, у Африци? Када кажемо годишњи приход по глави становника то значи колико припада у просеку сваком човеку годишње. 110 долара, тј. 30.000 драхми, када овде у Грчкој постоје људи који зарађују 500.000 дрх годишње, 1.000.000 судије, 1.500.000 посланици у скупштини, 5.000.000 неки директори, и многи од нас имају многе приходе - годишњи приход 30.000 дрх годишње! И са друге стране говоримо о цивилизацији.

Трагично је да постоје деца која постају жртве насилника, сипеджија, испормалних типова и не можете више да пошаљете дете да оде до трафике да вам донесе пешто, зато што одмах може да падне у мрежу некога изопаченога, некога насилника.

Трагична је ствар да деца живе без разумевања, да живе деца у развојеним породицама. Трагична је ствар да гледа мало дете мајку где оставља оца јер жели да живи са својим љубавником, или оца да оставља мајку јер жели да живи са својом љубавницом.

Јуче сам био у једној цркви и проповедао сам. Свештеник, побожан, позвао ме је у току проскомидије и каже ми: "Оче, погледај овај папирић - то је овај што га видите сада, има и назив храма - прочитај овај папирић"; прочитао сам га и кажем, милионе папирића дали су хришћани да се прочитају на проскомидији; пајнотреснији папир који је дат за проскомидију, изгледа да је написан од двоје деце и прочитаћу вам га: "Христе мој, молим те, учини да се поново саставе отац и мајка. Верујем Господе теби, да ти можеш да учиниш чудо. Амин. Тасула, Вангелис".

Поново ћу прочитати јер има и грешака у правопису, и изгледа да су деца из 2 или 3 разреда основне школе, који су дошли у цркву да се помолс да се отац поново састави са мајком, и видели су папириће и питали их шта је то, и рекли су им да њих узима свештеник и моли се, и деца су узела оловку и ово написала: Христе мој, молим те, учини да се поново састави отац са мајком. Верујем ти Господе, да ћеш учинити чудо. Амин. Тасула, Вангелис.

Ова два детета су два пајача хришћанска детета која постоје дапас. Непозната. Нико их не познаје. Оставили су знакове својста бола, али и своје вере, у цркви, и ко зна где се налазе ова два детета.

Трагично је, браћо, веома је трагично, да су деца данас жртве искоришћавања, и рећи ћу једну тешку ствар за онога повишара хумористу, Макија Триандафилопулоса, којег до поноћи седите и гледате; не можеш господине Триандафилопуле да величаш варалицу Србина⁴ који је раставио породицу свештеника и узео падалицу од њено четворо деце, и да протестује за права која има Србин, а свештеник остаде сам и четворо деце, и долази било ко да га оправдава. Сећајте се ове деце.

Трагично је да деца постају жртве искоришћавања великих, говорим о деци која су на семафорима, говорим о мафији, говорим о подвођачима. Трагично је да се деца од детињег узраста заводе у сумњива друштва, или да се одводе, директно или индиректно, у зависност од страсти, и прва зависност је цигарета.

Јуче је објављено у новинама да на Криту, и наравно у целој Грчкој, према статистици 51% ученика и ученица гимназије пуше 2 пакла цигарета дневно. Ко је одвео ову нежну децу да сагоревају цвет своје младости са овом ђаволовом травом која садржи отров? Ко?

Трагично је да видиш децу да се воде као гомила, безвољни бројеви, и да се заробљавају. Трагично је, браћо, најтрагичније од трагичних рекао бих, да наша деца засићена од многих добара која смо им пружили, научена на зло, ако хоћете од недостатка васпитања, већ пуна разочарања и тражећи излаз, да се одводе у најмрачнији тунел који се зове зависност од наркотика. И пије једно или два, него 70.000 овакве деце овога тренутка, која умиру, и умиру полако, са пријатном хероина у руци, и са нашом неинтересованостју и равнодушностју.

Када сте пре неки дан видели у новинама или на телевизору дете које је пало мртво у улици Стадиу од хероинског шприца, показала се равнодушност; пешаци су пролазили, журили за својим послом, један поглед само на дете које је имало непокретну главу.

Најтрагичније од трагичних је да водимо децу, да их трујемо са отровом безбожничтва, покварености, неверовања. Не можеш ти госпођо учитељице, или господине учитељу или господине професоре, зато што си ограничен партијским интересима, и налазиш се у марксистичком безбожничтву које још увек постоји у нашој отаџбини, да трујеш децу и да им кажеш да не постоји Бог; и не могу да се продају деце енциклопедије, које деца ишчитавају да би

⁴ Рад се о једном Србину који је био на студијама теологије у Атини и тамо направио скадал разорио једну свештеничку породицу, учинивши прељубу са поклајом. Овај случај постао је, пажљост, познат у целој Грчкој.

научила да човек није дете и творевина Божија, него води порекло од мајмуна.

Не знам која је то фирма Интерамерица, не занимам се осигурањем; али ми је неко рекао да имају добре односе и са Архиепископом - ја то не знам - и да су чак и неки епископи умешани у то - ја то не знам; али једно знам, да ми је једна мајка донела јуче - прекјуче једну дечију енциклопедију која је подељена на празник на коме је био присутан и Архиепископ - и треба да припази Његово Блаженство, јер му неки постављају клопке - и на крају су им поделили на поклон једно издање енциклопедије.

И каже ми: Оче, види шта су нам дали - издавач Интерамерица - а упутра, како се човек развио од мајмуна. Ваше Блаженство, предузмите мере и припазите шта се дели око Вас када сте Ви близу, јер свакако Ви то нисте видели. Не сме се десити да се мала деца трују таквим стварима.

И најтрагичније је од трагичних, и ово је последње, када децу подстицамо на безакону, ванбрачну, предбрачну, ненормалну љубав, говорећи да су слободни; и затим да добијају као печат погаст овога века која се зове Аидс. 15% деце у Африци носиоци су Аидс. И ако је у Грчкој још увек мали број, жалим што ћу то рећи пророчки, ако наставимо овако, превазићићемо Африку. И немојте заборавити да се жртве Аидс-а крију, срамота их је да кажу да су носиоци Аидс-а.

Ево зашто сам Вам рекао да смо у јучерашњем Јеванђељу видели трагедију оца детета, и ево зашто сам Вам рекао да постоје и још горе ствари, и каже свети Златоуст да је најгоре што је могло да се деси оцу је било да дете умре. Јер, иако је дете падало у ватру, није изгорело, падало је у воду, и на крају пије се удавило; постоје и горе ствари од оних које се теби дешавају и много горе.

Међутим ми данас, са перспективом Васкрсења и са сигурном вером у силу Васкрсења, да не останемо на најгорем; да видимо ка најбољем. И најбоље од најбољег јесте свакако Васкрсење. Јер у Јеванђељу, као што сам Вам рекао, видели смо васкрсење пре Васкрсења; видели смо Господа који је једини устао из мртвих, да васкрсава једно дете. Само што ми не верујемо да и данас деца и млади могу да васкрсну из мртвих.

И снага Васкрсења крије се у оним речима које је Христос рекао оцу. Шта му је рекао? *"Све је могуће ономе који верује"*. Све, шта си рекао Господе? Све. Ово "све" је апсолутно.

Све, Господе? И трагедије? Да. И зависности? Да. Све, Господе? Да, све. И васкрсење Господе? Пре свега то је, пре свега то је

могуће. Васкрсење. И ако Господе проблем стигне до нуле, и стигнемо на ивицу пропасти, и не преостане пам нимало наде, и ако ово што зовемо слобода, стигне до пуле? Све, поново одговара Христос. Ова свемоћ Христова није теорија, није култура, није философија, није покрет, није непрекидна љубав, није један приступ; није изрекао Господ само једну теорију: "Све је могуће ономс који верује"; Него издаде и једну заповест: "Доведите ми га овамо". Допси-те ми дете близу.

Ова свемоћ Христова браћо, јесте приближавање љубави Божије. Можете ли ми рећи, и свакако да се тога сећате, када се десило јучерашње чудо, у ком уствари раздобљу Христовог живота, након којег чуда богојављења? Десило се након Преображења. Није Христос остао на Тавору своје славе, тамо где је показао да је одсјај славе Очеве, него је сишао у мноштво, међу људе и заратио је, борио се прса у прса са Сатаном.

Не можемо ми да једноставно стојимо на таворским теолошким размишљањима, и мени се много свиђа да вас уздигнем на теолошка размишљања, али у себи се питам шта се дешава са борбом друштва, шта бива са светом који се губи, шта се дешава са децом коју више не видимо близу Христа и Цркве?

Не можемо ми да седимо у својој слави или у проведима или у комфору, на нашем световном Тавору, јер постоји духовни Тавор и постоји световни Тавор, и да будемо незаинтересовани за проблеме и за трагедије који се дешавају свакодневно у животу, људима.

И ова свемоћ Божија, браћо, јесте свемоћ која се предаје и другим људима. Обратите пажњу. Свемоћ Христова није појединачна, његова, него је заједничка, припада свим људима. Није Христос рекао: "Све је мени могуће", јер је ово разумљиво да је Богу Христу све могуће. Већ је рекао: "Све је могуће", коме, коме "ономе који верује", теби, теби; мени Господе? Да, теби. Све је могуће.

Могу ли ја Господе да постанем свемоћу? Да, довољно је да имам веру, као зрно горушично ако хоћеш, али веру; и онај који се везао за Христа таквом вером и добио ову свемоћ Христову и учинио је својом јесте апостол Павле. Рекао је у тамници опу реч: "Све ми је могуће у Христу који ми моћ даје". Све. Један затвореник, везан, говори, све ми је могуће да учиним у Христу који ми даје моћ.

Када, браћо, свемоћ Божија ухвати за руку цмоћ човекову тада се дешава искупљење, тада бива спасење.

Свети Хризостом тумачећи речи "све је могуће ономс који верује" каже, то је као да Христос говори оцу: "ако верујеш као што је потребно и ти сам ћеш моћи да исцељујеш и њега и многе друге".

Ова свемоћ Божија је постала један покрет љубави. Христос се приближио детету и пружио своју руку, јер каже "узевши га", та свемоћна рука; то је Црква, браћо, једна моћна рука која подиже пале.

Не знам, брину ме многе ствари, видите да сам нешто другачији данас. Пролазе ми многе мисли, и рећи ћу вам једну мисао, немојте је погрешно разумети.

Можда би могли да се врше политички парастоси, опростите ми што тако кажем, да људи иду у општину и да тамо врше парастос? Није могуће да Црква Васкрсења не може да служи Недељом и да позива децу да врше васкршњи празник, јер треба да украсе читав храм са идолима, и да се окупљају неки бесвезни, и да плачу и да стављају своје идоле, фотографије, и да је свештеник примора да има са верницима однос као са муштеријама; Христос није са људима имао однос као са муштеријама. Христос је имао подстицајни, васкрсени, добротворни однос.

Црква помиње, а нарочито суботом. Нека се укину сви парастоси, сви, и да суботом буде једно кољиво за све дупе, за све. Јер свештеник служи и два пута помиње, то је помињање, све остало су идоли, испоштовање Васкрсења, и крст и драма за побожног свештеника; питајте побожног свештеника шта осећа.

Ово вам кажем зато што ћу вам испричати други догађај који ми се јуче десило, али ћу вам то рећи мало касније, завршавајући.

Христос, дакле, узевши га за руку, ухватио је дете и подигао га, и устаде. Тај Христос је онај свемоћни Бог који може да васкрсава живот, браћо, пема само трагичне догађаје, има и нека "зашто". Зашто да се ово дешава?

Видите, ученици, на крају Јеванђеља, дошли су Христу насамом и рекли му, Господе, а ми, зашто? Ти се истерао демона, а ми зашто, зашто? И ово "зашто" ученика, било је "зашто" цмоћи. Када лекар не успева да излечи болесника, каже у себи "ма зашто"; то је "зашто" немоћи. Али када родитељи губе своју децу телесно, душевно, духовно, разумски, психолошки, породично; када доживљавају трагедију говоре "зашто, зашто, зашто"?

Слудела су нас више "зашто" многих људи. И некада ова "зашто" бивају хици на Бога, и то је безбожност. "Зашто, Боже мој". Као да Бог је крив за наше глупости, погрешке.

Допустите ми, молим вас, да вам представим у једном другом светлу, светлу Васкрсења, 7 одговора Јеванђеља на трагична "зашто" која се много пута рађају у нама. "Зашто данас не бивају чуда? Зашто су деца данас неукротива?"

Прво. Зато што, браћо, не верујемо у потпуности у свемоћ Христову. И отац, када се први пут приближио Христу, и поклатио му се, да, поклатио се, није међутим ни помишљао да је Христос свемоћни васкрситељ из мртвих, и уместо да се задиви свемоћи Бога Исуса који је постао човек, он поставља питање и каже: "Ако, ако можеш, помози нам, смиљуј се на нас". И није знао отац, наравно то је сазнао касније, да Христос и може и милостив је.

Први одговор на "зашто" је, јер не верујемо чврсто у свемоћ Божију. Јер наша вера има пукотине и улази сумња, улазе помисли, улази Сатана и уздрмава нам веру. Јер не верујемо да у попоћ може да изађе сунце, и да је могуће да Христос немогуће учини могућим.

Зашто? Други разлог. Јер много пута касно се сетимо Христа. Многи и од вас су га се касно сетили. Рећи ћете ми зар је касно за Христа? Одговорићу вам. Али, сетите се питања које је поставио Господ, једно питање оцу, које има велику педагошку вредност, и многи педагози, велики педагози, у својим уджбеницима то имају на корицама, као изреку. Каже му Христос: "колико има времена како му се *што догодило*"? Колико година се твоје дете мучи? Не зато што Христос није знао, јер је свезнајући, али је требало да отац исповеди свој немар и своју немоћ у васпитању детета.

Да се поново вратим на тему. Каже му од када, и отац одговара са оним кратким одговором, из *дејињстава*. Од малих ногу. Од малих ногу га ломљаше, од малих ногу га је обузео демон, од малих ногу се паласио под утицајем злога, од малих ногу. Браћо, из детињства, од малих ногу кваримо децу. чини ми се, и опростите ми што ћу то рећи, чини ми се да децу на крају Црква, која је Црква Васкрсења, децу на крају Црква виђа само два пута; први пут када их свештеник крштава и када их мајке доносе у наручју да се причесте; и ово ћу поново рећи, није битно ако се дете не причести, и да се причести и да се не причести оно је анђелче; добро је ипак да се деца причешћују; али онај ко треба да се причести је мајка; и сигурно памтите ону песму где каже дете, мама зашто мене сваке недеље посиш у наручју у цркву да ме причестиш а ти се никада не причешћујеш. Нема мало дете потребу за оружјем, неће оно да се бори, него велики имају потребу да се наоружају светим Причешћем. Али, да оставимо ову тему.

Видимо мало дете да нам га допосе у наручју да се причести, и ово је добро; али, поново ћемо га видети у 20-ој, 22-ој, 23-ој години

да нам га доносе у мртвачком сандуку, погинуло на мотоциклу, или у саобраћајној несрећи или од наркотика; јер смо свој деци купили нове аутомобиле да јуре бесмучно. Толике године, где су била та деца? 18 година их писам виђао. Када једна парохија има 2-3 средње школе, четири основне школе и поделом видим у цркви четири деце у свстом олтару, ајде нека буде и понска девојчица у храму, немојте ми рећи да неко после тога може да говори и да каже да постоји Црква.

Наравно, одрасли имају купопродајни однос са свештеником, остављају му новац; деца не остављају новац, зато се и не трудимо да их привучемо, да их пађемо, да их саберемо.

Од малих ногу. Настојали смо да се деца од малих ногу вежу за Христа? Да га заволе од малих ногу? Да деци пружимо исправно образовање? Трудили смо се око тога? *Од малих ногу.*

Никада није касно за Христа. И ви поједини који сте дошли касно - није касно. Али понекад, из човековог угла, је касно. Јер и човекова воља више не издржава. Када рану захвати гангрена, касно је. Када се аутомобил налази на ивици провалије, кочење је касно. Када слобода постоји још само у траговима, јер постоји зависност од зла, касно је. Наравно да и тада може да се деси чудо. Али оно, *од малих ногу*, немојмо то заборављати.

Зашто, питамо. **Трећи** одговор произлази из Јеванђеља. Зато што отац, како се десило чудо оцу? Отац се није само једноставно помолио; отац је повикао: "И *одмах* повикавши *отац дејиња* са сузама *говорише*: Верујем Господе, помози мојему неверју". Повикавши, каже. А ми, када смо повикали к Богу?

Па и у цркву када долазимо, и ово "Господе помилуј" што говоримо, то је вапај, и требало би сав народ да завани "Господи помилуј". А ми смо и од тога паправили песму, то певамо у свим гласовима, ради истицања. Реците ми, када неко иде код лекара у боловима, виче од болова и већ у агонији иде лекару, показује тада лекару своје гласовне способности? свој слух? своју дивну одсху? своје тоалету? То му показује? Виче к лекару: Докторе!

То идемо и у цркву да чинимо. Рећи ћете ми, да вичемо? Не кажем то, него да учествујемо. И када си сам код куће и нико те не чује, клекни и завали: Господе, Господе, Господе! Зашто не бивају чуда?

Четврти узрок, приближавамо се седмом, који је и најважнији. четврти узрок, отац није просто повикао, него, *са сузама* *говорише*. Ми, имамо ли сузе? Романтичне - имамо, осећајне - имамо, сузе од бола - имамо, понскад. Боље сузе покајничке, сузе

љубави, страха Божјег, сузе за изгубљеним душама? Сећате се оне мајке која је плакала, плакала непрекидно, за дететом које је пало у каљугу, ма није било блага где се није уваљало; и оде ка ономе светом епископу и каже му, шта ће бити са дететом? И каже јој епископ: "Иди, дете за којим су проливане толике сузе, не може пропасти". И то дете није пропадо, и то дете је велики светитељ - свети Августин; и епископ је велики светитељ - свети Амвросије Медиолански; и мајка је она велика мајка - света Моника.

Када сте плакали за вашу децу? Егоизам имате сви ви за вашу децу, опростите ми што то кажем; и ја имам такође тај егоизам. И то нам шаље Бог да други пут знамо. Када смо плакали за својом душом, из покајања, и за својом децом?

Пети узрок, јер браћо нисмо постали свесни да смо одговорни. Криви су, криви су, криви су, криви су, криви су, све у трећем лицу, криви су други. Христос није уопште покарао дете, није му рекао: покварено дете, дижи се горе, како се то понашао, зар те није срамота, зашто то чиниш оцу своме. Ништа. жртву је загрио, жртву је љубио. Осудио је међутим, јетко, снажно, немилосрдно и неодступно - род. "*О роде неверни и покварени*".

Јер и ми нисмо постали свесни да смо ми кривци, да смо ми одговорни за жртве, за децу. Јер и ми сами немамо веру коју би требало да имамо, и јер смо ми сами одвели децу у другом смеру. Од малих ногу, да им ништа не недостаје, ништа, да имају да једу, да иду на енглески, да иду на балет, да иду на музику деца, да се баве спортом, да иду овде, да иду онде; ма немамо времена напославу за цркву, и наравно ту је и викендица на првом месту. Како дакле деца, зар нисмо ми криви? "*О роде неверни и покварени, докле ћу бити с вама, докле ћу вас његати*"?

Рекао сам вам да су ме два јучерашња догађаја подстакла да припресим ову проповед. Када сам отишао ујутру у цркву, дошао је у олтар један човек, мени непознат, 50-годишњак отприлике, и видели смо да је некако необријан, и као насмејан. Питам га шта хоћете, и каже ми, били сте и прекјуче код нас у цркви и хтео сам да вам кажем колико сам био задовољан. Благодарим Богу, кажем му. Али зашто си такав, питам га. Е, каже, у мом родном крају тако држимо, када неко од наших се упокоји, извесно време се не бријемо. Али ко се упокојио, питам га.

Упокојило ми се дете, око 20 година, одговара ми. Од чега се упокојило, кажем му. Од рака је умрло, каже. И питам га, како се осећаш? чујте одговор. Каже ми, оче, утицао је на мене један геронда пре неколико година; и када ми је Бог узео дете, подигао сам руке и рекао: Боже мој, благодарим ти веома, јер си ево 20 година

поверио то дете мени. И сада ти благодарим, што си га узео у своје наручје. Целивао сам тога човека, и кажем му: Брате, нека те Бог благослови. Уверен сам оче да дете живи на небу. Ајде изађи напоље, кажем му и моли се. На крају је поново дошао да ме поздрави.

Када имате такве људе, са таквом вером, да кажу: Боже, благодарим ти ... Ако би ваше 20-годишње дете овога тренутка отишло из овога живота, да ли бисте то рекли? Испунили бисте свет са *зашћом*?

Зато што једноставно, овде нам је све, као да ћемо овде живети, и треба још да се укаљамо, треба још да се упрљамо, треба још злочина да начинимо, треба још да се грешимо; и кажу ми неки, зашто, зар би се још огрепио, па такав је живот. Зато сам се и задиво овоме оцу, није био теолог, нити свештеник, нити проповедник, али ми је рекао нешто што нисам ни ја сам помислио. *Зашћом*, питамо.

Да вам кажем и *шести* разлог зашто данас не бивају чуда. Зато што, браћо, нисмо благи према жртвама, али нисмо ни строги нити немилосрдни ни непопустљиви ни непомирљиви према злочинцима. Христос који није рекао ни једну јетку реч за дете које је било жртва, рекао је четири речи, четири глагола, веома јетка:

Прво: *зашћом* је почистом духу; Христос се не игра са ђаволом.

Друго: каже му: *Ја ћи зајоведам, наређујем ти!* Да, да, Христос, који је власт љубави за грешника који се каје, има моћ над свемоћи и моћ да разори државу ђавола. Не покушава Христос да се договара са Сатаном.

Треће, које каже у паставку: *Изађи из њега*, излази напоље! Напоље! Не каже, хајде да разговарамо и да ступимо у дијалог.

И последњи глагол: *и више не улази у њега!* Не допуштам ти да поново поседнеш ово памучено, сада већ благословено дете.

Ми нисмо строги према злочинцима. Када Христос каже: *изађи*. Да ли смо ми спремни да га избацимо? Опростите ми. Ако нам закупац не плати кирију, и неки од наплаћују велике кирије; неки и добро чините, јер немате друге приходе, неки међутим, вероватно да би увећали своје богатство; и ако вам не плати 5-6 месеци, избацујете га из стана. Зашто Сатану не избацимо? Зашто смо му отворили врата и рекли му, *изволи госпoдине ђаволе*, узми овај дивни сточић који имамо, дођи да те уведемо и у салон; а, браво, до-

⁵ Јетка опаска која се односи и на савремене учеснике "дијалога љубави" са безбројним јеретицима (прим. прев.).

псо си и нову марку на свој трон, и нови телевизор; и устоличавамо га на трон који се зове телевизор, и није могуће уз присуство телевизора, када чак и домаћице ујутру, излуђују се са свим оним каналима; јер постоје 3-4 (канала) који раде од ујутру, жене на тим каналима и девојке, голе, полуголе и слушају се жене, и понекад им загори јело у кухињи јер треба да стигну да виде, да то је та.

Е, како да издржи дете када гледа на телевизору све ове срамне ствари? Када ћемо моћи да кажемо *излази!* Христос је каже, заповедио духу печистом.

Велика је драма да помирујемо непомирљиво, и ако нам неко каже истину, сматрамо да пас не воли или има пеку другу памеру, кад нам каже тако нешто. *Излази, каже, из њега, и зајрејти му, и каже, ја ћи зајоведам.* Не можемо браћо, да стварамо законе и да допуштамо ђаволу да се намће свуда.

За крај сам, браћо, оставио **седми** повод и разлог и оправдање и објашњење за *заштио, заштио, заштио, заштио*. Прво сам рекао, зато што није чврста наша вера у свемоћ Христову; друго јер касније, касно се сећамо Христа, остављамо га за резерву; најпре идемо код врача, гатара да питамо, заклинача, виделача, погађача који нам кажу узмите ово, узмите оно, и на крају могуће је да се сетимо да постоји и Христос! Али је касно понеки пут. Рекао сам вам да не вапимо, не вичемо; немамо сузе; нисмо постали свесни одговорности; шести разлог је јер нисмо непомирљиви и непоустљиви према злочинцима и према злу, сви правимо компромисе; не можемо да кажемо блуду и прелјуби *излази најбоље*, и да подносиш у својој кући ненормалне ствари од своје деце, и да имају и предбрачне односе и ти да то трпиш. То каже Христос, то ме не занима.

И **седми** разлог и завршавамо је одговор који је дао Христос ученицима, када га упиташе: *Господе а заштио ми не мођосмо, заштио, заштио, заштио?* И каже им: Овај род, демошки, саташки, ничим се не може истерати до молитвом и постом. Можете ли да замислите једног стражара који не само да оставља два оружја која су му дата, ручну бомбу и пушку, оставља их, цео и широм отвара врата и каже непријатељу: прођи. Освојиће га непријатељ.

Ми, као хришћани, одбацили смо оружје наше духовне борбе, молитву, пост, подвиг, борбу, милостињу, то смо оставили; и са друге стране отворили смо широм врата компромису; и немамо ни покајање за све компромисе које смо учинили, и оставили смо ђавола и овладао је нама.

Браћо, знам да сте се данас забринули. Оно што мене забрињава много од свега што сам вам рекао и понекад ме чини да размишљам: шта радим и шта радимо као Црква? Знате, то је оно

питање које је поставио Христос, *докле ћу вас штријети?* Докле ће нас трпети? Ако ми кажете то је чудо, рећи ћу вам то је триљење Божије. Трипи пас. Докле ћеш пас Господе трпети? Трипи да га исмевамо, трипи да му се ругамо, трипи да га распињемо, да га поново распињемо, трипи да остављамо да његова деца пропадају, трипи да ... Докле ћеш пас Господе трпети, пас који смо недостојни твоји ученици?

Јер се овде поставља једно последње питање: зашто ученици нису изагнали демона, када су толике друге демоне изгнали? Сви су ученици и демоне изгнали и губаве чистили и слепима даровали вид и мртве подизали, и Јуда је васкрсавао мртве; да, и Јуда је васкрсавао мртве, али је Јуда отишао у накао, обесио се. Зашто овај пут нису изагнали демона? Из простог разлога. Био је прекид струје; када постане струја нема светла, не ради шпорет, све стаје. У оно време пре Васкрсења и Педесетнице ученици су имали често прекид напона струјом.

После Педесетнице нису никад имали прекид струје, били су свагда уједињени са свемоћу Христовом и зато након Педесетнице нећемо чути за такве немоћи ученика. А ми који често имамо прекид струје, прекид вере, прекид Светога Духа, немамо то оружје, *Господе докле ћеш нас штријети*, и не брине нас што те ми изазивамо; брине нас што наша испажња наш егоизам, наше среброљубље, наша незаинтересованост, уништава нови нараштај?

Господе ово васкрсење које си учинио пре Васкрсења, учини га Господе у младом нараштају, међу људима, међу твојом децом. Клекните, клекните и молите се Господу да васкрсне нараштај, да васкрсну деца, да васкрсне друштво и да Црква поново буде Црква деце васкрсења. Да престанемо да плачемо за мртвима и да живимо за живе у покајању и за верис великог Васкрсења које пас очекује. Амин.

Превод са грчког: Протос. Симеон

САВРЕМЕНА ХРОНИКА

МОНАШКЕ СЛАВЕ И ПРАЗНИЦИ

Своју крсну славу – Св. Николаја, владика Артемије је по другом пут прославио у манастиру Грачаница, уместо у својој резиденцији у Призрену.

Свету архијерејску Литургију служили су епископи Артемије и Атанасије, (бивши епископ захумско-херцеговачки). Саслуживало је многобројно монаштво и свештенство. Гости су били и бројни представници УНМИК-а и КФОР-а, а предводио их је г. Бернар Кушнер.

После Литургије, славски колач је пререзао владика врањски Пахомије у свечапој сали манастирског конака. Том приликом је честитао владици Артемију крсну славу и обратио се крајом беседом присутнима.

Његово преосвештенство владика рашко-призренски г. Артемије служио је за Божић Свету архијерејску Литургију у манастиру Грачаница.

После службе, владици су празник Рождества Христовог честитали представници међународне заједнице на Косову и Метохији.

Другог дана Божића владика Артемије је обишао сестринство манастира Соколице. (сл. 1) Сутрадан, на дан Светог првомученика Стефана, после Свете Литургије коју су у манастиру служили јеромонах Василије и јерођакон Варшава, владика је пререзао славски колач и честитао крсну славу монахињи Антонини.

Потом је владика отишао у обилазак братства у Сопоћанима.

Владика рашко-призренски г. Артемије благословио је певладиној организацији „ГЛАС КОСОВА И МЕТОХИЈЕ“ да као своју славу слави Светих четрдесет хиљада мученика Витлејемских, која се слави 11. јануара/29. децембра. Овај дан је изабран и да симболизује страдалиштво и мучеништво нашег народа, а нарочито оног са косовско-метохијских простора.

Сечење колача прве годишње слављења било је у цркви Св. Марка у Београду. Колач је пресекао бивши владика захумско-херцеговачки Атанасије. Својим присуством, славље су увеличали митрополит Амфилохије и владике Артемије и Пахомије, игумани и монаси манастира косовско-метохијских и рашко-призренских и свештенство цркве Светог Марка, као и бројни добротвори и поштоваоци косовско-метохијских светиња.

По благослову владике Артемија, први домаћин славе била је др мед. сци. Добрила Мандић, доцент Медицинског факултета у Београду.

Свети Сава је највећи национални празник српског народа. У манастиру Грачаница његова прослава одпочела је архијерејском литургијом коју је служио његово преосвештенство владика Артемије уз саслуживање монаштва и свештенства рашко-призренске епархије. На крају литургије Владика је у својој беседи честитао свим присутним верницима празник и поучио све нас да је светосавски пут једини прави пут којим српски народ треба да иде да би се нашао тамо где су Свети Сава и Свети Срби, а то је Царство Небеско. Затим је уследио програм који се састојао од песама и рецитација о Светоме Сави у извођачу ученика основне школе „Краљ Милутин“. И на крају Владика је присутној деци, које је било велики број, као никад до сад, поделио поклон пакетиће.

Касије је Владика у пратњи свештенства и монаштва отишао у поменућу основну школу где је пререзао славски колач, честитао наставницима и ученицима школску славу – Светог Саву, поучио их и у продужетку присуствовао свечаној академији у част и славу Светоме Сави.

У поподневним часовима, у конаку манастира Грачанице, владика Артемије примио је господина Момчила Трајковића, повоименованог председника Југословенског комитета за Косово и Метохију. У разговору господин Трајковић је упознао Владика о структури, начину и циљу рада Југословенског комитета, а владика Артемије је изнео своје виђење за успешан рад тог комитета, који се суштински разликовао Артемије је изнео своје виђење за успешан рад тог Комитета, који се суштински разликовао од Трајковићевог. То је уједно био и први званични сусрет Владике и господина Трајковића после иступања Трајковића из СНВ-а пре седам месеци.

На празник Благовести манастир Телије је место окупљања великог броја верника и поштовалаца Светог Авве Јустина. (сл. 2) Као никада до сада, по дивном, сунчаном, од Бога подареном дану, верни народ је испунио порту ћелијске обитељи, поклопио се гробу

Аввином и присуствовао архијерејској литургији коју су служили Њихова преосвештенства владика шабачко-ваљевски Лаврентије и владика рашко-призренски Артемије уз саслуживање великог броја монаштва и свештенства из многобројних наших епархија. Због великог броја причесника причешћивало се из три путира. На крају литургије владика Артемије честитао је празник игуманији Гликерији са сестрама и свим присутним верницима и одржао беседу о смислу и важности данашњег празника. Свети Авва Јустин својим учењем и молитвеним заступништвом стиче љубав и поштовање српског народа у чијим срцима гори неугасиво кандило вере пред иконом овог Светог Оца.

Васкршњи празници на Косову и Метохији и ове, као и прошлих година, пису имали сву пуноћу радости. Разлог томе је и даље страдање српског народа на овим просторима. Многи храмови остали су без Васкршњег богослужења, једни, јер у њима није ко да служи и да се моли, а многи други зато што су порушени. У већини наших манастира и храмова Васкршње богослужење почело је тачно у поноћ. Васкршње јутро освануло је под спегом. Његово преосвештенство епископ рашко-призренски Артемије, са својим свештенством и монашвом, служио је Васкршњу литургију у манастиру Грачаница, уз присуство великог броја верника из истоименог села. У гостима нашој епархији за овај велики празник био је бивши епископ захумско-херцеговачки Атанасије са својим ђаконом Максимом, и они су служили Литургију у Ђилану. Током Светле седмице владика Артемије обишао је своје манастире и својој духовној деци честитао Васкршње празнике. Као што је Господ победио својим Васкрсењем смрт, са таквом надом и српски народ на Косову и Метохији очекује да ће после овог времена страдања и прогонства дочекати светлост слободе и мира.

По благослову његовог преосвештенства владике Артемија, прошле године отпочела је обнова манастира Ђурђеви Ступови, који је после велике сеобе, дакле већ преко три стотине година, био у рушевинама. (сл. 3) На празник Св. великомученика Георгија (коме је манастир посветио ктитор, Свети Симеон Немања у захвалност на избављење из заробљеништва), ове године одржао је велики црквено-народни сабор. Прослава је почела Светом архијерејском Литургијом, коју је служио епископ Артемије са шест свештеника и четири ђакопа, међу којима су били игумани три манастира Сопотана, Дечана и Црне Рке. По завршеној литургији владика је одржао беседу у којој је истакао да је обнова овог манастира од великог значаја за народ Новог Пазара и околине и за његов опстанак на својим вековним просторима, и ако Бог да да следеће године славу дочекамо са манастирским братством усеље-

ним у нове конаке. У пратњи професора Јована Нешковића, Слободана Ђорђевића и г-на Вељка Вучковића, као и гостију из богословије у Нишу, архимандрита Јована (Радосављевића) и професора Драгана Ђедовића, владика је обишао новоподигнуте објекте, упознао се са динамиком радова и изразио задовољство са оним што се до сада подигло.

У духовном програму, где су ученике узели песници, гуслари и глумци са Косова и Метохије и Новог Пазара, присутни верници су се падахнули благом пародног и уметничког стваралаштва.

Старешина ове обитељи, сипђел Петар Улсмек и свештеник Радослав Јанковић уложили су изузетне напоре да улепшају тај величанствени дан.

РУКОПОЛОЖЕЊА И МОНАШЕЊА

На Св. Николу, 19./6. децембра 2000. год. у манастиру Грачаница епископ Артемије је рукоположио у чин ђакона младог свршеног богослова Срђана Миленковића из Штрпца. (сл. 4) 31. децембра 2000. владика Артемије га је рукоположио, у Грачаници, за свештеника и поставио за пароха ораховачког.

На Божић 2000. у манастиру Грачаница епископ Артемије је у чин јерођакона рукоположио сабрата манастира Црне Реке монаха Варнаву.

У пету недељу Великог поста у манастиру Грачаница његово преосвећенство епископ Артемије у чин ђакона рукоположио је Сипишу Миленковића, из Штрпца, а по благослову владике Артемија у чин свештеника рукоположио га је на Велику суботу епископ бивши захумско-херцеговачки Атанасије.

У бризи за своје монаштво, владика Артемије посетио је манастир Гориоч код Истока и у њему провео четири дана, разговарајући и поучавајући сестре. На бденију уочи празника Мироносица, владика је замонашио искушеницу манастира Биљану Шибалић и дао јој монашко име Марта. (сл. 5)

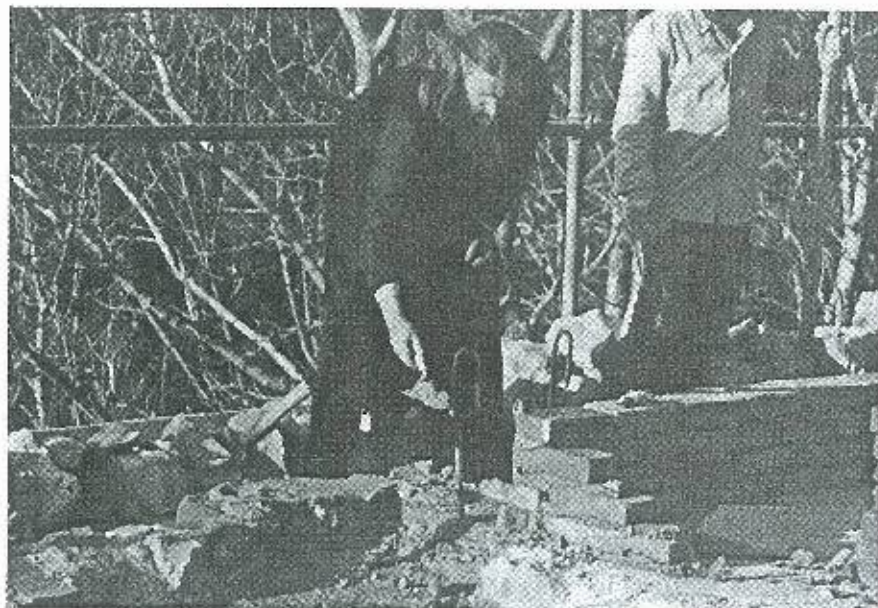
Ово је било прво монашење после дужег низа година у овом манастиру, иначе јединој преосталој оази Српства и православља у целој старој области Хвосна. Сестру Марту је на монашење привела њена старица, монахиња Исидора, а монашењу су присуствовали монаси и монахиње из манастира: Дечана, Пећке Патријаршије, Светих Архангела, Светог Луке из Жупе Никшићке и Манасије, као и гости из Београда, Косовске Митровице и официри шанског коштингента КФОР-а.

слика 1. - Манастир Соколоца - Велики Њосћ 2001.

слика 2. - У манастиру Телиште

слика 3. - Почетак обнове манастира Бурђеви Сјуйови

слика 4. - Рукојложење Срђана Миленковића у чин ђакона

слика 5. - Монашење у манастиру Гориоч

слика 6. - Манастир Гориоч

слика 7. - Манастир Никољача (нове монахиње)

слика 8. - У Дому Војске Југославије

слика 9. - Владика у Призрену

слика 10. - "Призренски" бољослови

слика 14. - Владика Артемије у манастиру св. Архангела

Ваља напоменути да је игуман дечапски Теодосије син сестре Марте, чиме је настављена једна лепа традиција у нашој епархији,

слика 12. - Брашки сасијанак Нови Пазар

да се оцеви и мајке наших монаха, вођени примером своје деце, често одлучију на овај прискорбни и уски, али богоугодан и спасавајући пут. Монаси из Дечаца већ неколико година брину о потребама сестриштва ове обитељи, и сада редовно обављају сва богослужења у овој духовној оази. (сл. 6)

На Ђденију уочи празника Св. великомученика Георгија, у недавно обновљеном манастиру Никољачи, епископ Артемије замонашио је у чин мале схиме расофорну монахињу Стефанију, давши јој ново монашко име Јустина и искушеницу Александру, такође у чин мале схиме, давши јој име Епираксија. Монашењу је присуствовао велики број верника, углавном младих, из свих крајева наше земље. У својој беседи, по завршетку монашења, која је многе расплакала, владика Артемије је рекао да смо ми присутни сведоци троструког Васкрсења. Прво оздрављење ослабљеног којем догађају је посвећена ова трећа недеља по Васкрсу, друго Васкрсење - Васкрсење ове свете обитељи у којој се не памти када је неко живео од монаха и када је било последње монашење; и треће Васкрсење - Васкрсење ових двеју новозамонашених монахиња које су умрле за овај свет, а васкрсле за живот вечни. (сл. 7)

ВЕНЧАЊА

Након две године паузе, због трагичних догађаја на Косову и Метохији, настављено је са неговањем лепе традиције саборних венчања. Овог пута тај чин је обављен је уочи празника Св. великомученика Георгија у манастиру Ђурђеви Ступови, а венчано је 46 брачних парова.

Венчање су обавили настојатељ манастира Црна Река протојеромска Николај, настојатељ манастира Ђурђеви Ступови епископ Петар као и сви новоназарски свештеници.

УЧЕШЋЕ НА КОНФЕРЕНЦИЈАМА И ПОСЕТЕ

Као и увек када су у питању Срби, Косово и Метохија и општа добробит Срба и свих на Балкану, владика није жалио ни труда ни времена, те се од 6. до 22. фебруара налазио у поповној посети у САД. Пред сам полазак на пут посетио је манастир Ђелије и узео благослов свог светог Авве - оца Јустина. У Америци се састао и упознао са новом америчком администрацијом председника Џорџа Буша Млађег, и лично разговарао са новим њепим шефом, новим секретаром САД, господином Колипом Пауелом, као и другим високим личностима америчке владе. Преосвећени је ту такође учествовао као главни говорник у раду првог Свеправославног

скупа у САД, и на њему учествовао сенатор Џорџ Ђорџ Војновић. На том скупу сва пажња посвећена је актуелној ситуацији на Косову и Метохији.

У то време десио се и бомбанки напади на аутобус „Ниш-Експреса“ код Подујева, где је масакрирано више од десет Срба, путника овог аутобуса, који су у ствари, пошлци да западе свеће својим најмилијим на Задушнице. Владичин боравак у Америци омогућио је да се сва америчка и светска јавност упозна са тим пљудским злочиним албанских терориста.

Од 13. до 21. марта владика Артемије, уз пратицу игумана дечанског Теодосија, игумана сопоћанског Михајла и господина Срђана Јаблановића, узвратио је посету архиепископу франком г. Христопору, који је крајем октобра 2000. посетио Косово и Метохију. За време боравка у Чешкој Републици владика Артемије се, између осталог, сусрео и са председником Чешке, Вацлавом Хавелом као и са бројним амбасадорима у тој републици.

29. и 30. марта 2001. године владика Артемије и игуман манастира дечани Теодосије, били су учесници дијалога о заштити духовног, уметничког, културног и верског наслеђа на Косову и Метохији који је у Пизи организовала висока образовна школа НОРМАЛЕ. На овом скупу усвојен је меморандум од десет тачака који даје наду на очување наших светиња, као и на обнову порушених.

У организацији Руске православне цркве од 1. до 3. маја одржан је неформални Међународни мировни сусрет поглавара војних свештеничких служби и војног свешенства КФОР-а. Рад конференције отпочео је Светом архијерејском Литургијом коју су у Саборној цркви у Београду слижили Његова Светост патријарх српски г. Павле уз учешће чланова делегација и већег броја свештеника и ђакана. После Свете Литургије Његова Светост патријарх г. Павле примио је учеснике Конференције у својој резиденцији и пожелео им добродошлицу и успешан рад. У 17. часова у Дому војске Југославије почео је рад скупа плснарним заседањем где су сви чланови узели учешће и на коме је владика Артемије одржао опширно предавање о стању на Косову и Метохији, посебно о уништавању наших тамошњих светиња. (сл. 8)

Другог дана рада делегација је посетила Косово и Метохију где је у команди КФОР-а у Приштини владика Артемије изразио велико незадовољство због отказивања посете неколицини порушених цркава, а што је раније у програму било планирано. Потом се отишло у манастир Грачаницу где је владика Артемије приредио ручак за све учеснике скупа и као домаћин пожелео им

добродошлицу и упознао их са историјатом манастира Грачаница. За време ручка епископ Сава Красногорски поклонио је владици Артемију, у име Руске православне цркве, предивну Папагију, символ епископства.

Трећи дан рада отпочео је округлим столом у Дому војске Југославије. На крају заседања овог округлог стола владика Артемије је од стране руског патријарха Алексија II одликован орденом Светог Сергија Радоњешког другог реда за архипастирски рад у СПЦ. Одликовање му је у име Руске православне цркве уручио епископ Сава Красногорски. Учеснике Конференције примио је затим и председник Југославије г. Војислав Коштуница. Конференција је завршена свечаном вечером у Дому војске Југославије, на којој је владика Артемије уручио учесницима Конференције скромне поклон-књиге **ЧУВАРИ СВЕТИЊЕ И РАСПЕТО КОСОВО**. Поводом овог скупа владика Артемије је изразио наду да ће овај скуп, ако ништа друго, скрепнути пажњу светских моћника на озбиљност проблема – рушење цркава и манастира, које ће после тога престати. Али и да ће се наћи начина и средства да се порушено и обнови.

СУСРЕТИ

У Грачници је на дан Сабора Св. Јована Крститеља епископ Артемије био домаћин двојици поглавара православних цркава архиепископу Атинском и целе Грчке г. Христодулу и патријарху Српском г. Павлу. Госта из Грчке пратила су четворица митрополита.

Доксологија је служена у манастирској цркви Уснења Пресвете Богородице. Потом је владика Артемије поздрављив госте и истакао да је посета архиепископа Христодула од великог значаја за наш народ на Косову и Метохији.

Одговарајући на владичин поздрав, архиепископ г. Христодуло истакао је значај веза два народа и посебно истакао важност Косова и Метохије са његовим светињама како за Србе, тако и за остали православни свет. Том приликом је предао и помоћ сестринске грчке цркве.

26. јануара 2001. године владика Артемије се по први пут сусрео са новим шефом цивилне мисије УНМИК, специјалним изаслаником генералног секретара УН-а, господином Хансом Хекерупом. У четрдесетминутном разговору Владика га је упознао са проблемима српске заједнице на Косову и Метохији после доласка НАТО снага, и изразио наду да ће нови шеф УН-

МИК-а урадити нешто више и конкретније за оштанак Срба на овим просторима и на повратку прогнаних.

На позив подпредседника владе Републике Србије, господина Небојше Човића, Владика Артемије, др Рада Трајковић и Ранђел Нојкић су учествовали 31. јануара на радном састанку у Бујановцу, где су били присутни и остали представници Срба са Косова и Метохије, као и представници КФОР-а. Разговарало се о трепутној безбедносно-политичкој ситуацији на Косову и Метохији, и на југу Србије, и о њиховом превазилажењу.

1. фебруара око 16 часова Владика се састао са америчким амбасадором Вилијемом Монтгомеријем у хотелу „Хајат“, у коме се трепутно налази америчка амбасада. Разговарало се о незаобилазној теми – Косово и Метохија. Истог дана, тачно у 20,45, владика Артемије је био гост у телевизијској емисији Првог програма РТС-а. Ово је био први наступ нашег владике на овој телевизији после демократских промена које су се десиле после 5. октобра 2000. године, први наступ на телевизији која га је падала свом жестином као домаћег издајника, србомрсца и страног плаћеника за време режима Слободана Милошевића.

8. марта у копаку манастира Грачанице одржана је годишња седница епархијског Савета. Поред тепоћа са самим доласком, због лоше безбедносне ситуације, састанку су присуствовали сви чланови, што показује њихову оданост бризи за народ.

Истог дана у Косовској Митровици владика Артемија дочекао је иницијативни одбор за изградњу нове цркве у северном делу Косовске Митровице. После краћег састанка сви су отишли на предложено место за изградњу цркве које је владика благословио, тако што је својом пастирском палицом закрестио тло на коме ће, ако Бог да, бити подигнута нова црква.

РАЗНО

Поводом издавања сабраних дела Авве Јустина Поповића, 24. децембра 2000, организовано је вече посвећено његовом делу. Ово духовно вече организовао манастир Ђелије. Велика сала Коларчевог универзитета била је препуна душа жељних Бога живог.

Академију је отворио владика ранкопризренски Артемије, а потом се скупу обратио епископ бивши захумско-херцеговачки Атанасије. Видевши, током свог излагања, Матију Бећковића у публици, он га је позвао на подијум. Тако је и он, који је лично познавао оца Јустина, причао о првом сусрету са Аввом и каснијим њиховим разговорима. Други који је причао о својим сусретима са

Аввом Јустином био је г. Болко Бојовић. Уз ове учеснике, говорили су и књижевник Слободан Костић, Јања Тодоровић, а уз појање хора Богословског факултета под руководством проф. Предрага Миодрага.

Дана, 30. јануара, епископ Ранко-призренски посетио је седиште своје Епархије, царски град – Призрен. Владика се прво са својим пратиоцима покљонио у саборној цркви, цркви Св. великомученика Георгија, а затим је отишао у свој двор који, на жалост, данас више личи на касарну, а не на резиденцију једног православног епископа. (сл. 9) После послужбе и кратког разговора са локалним свештеником Александром Нашталићем и неколико старица које још увек живе ту, у Призрену, Владика је отишао у манастир Св. Архангела. Ту је исповедио братство, упознао се са ситуацијом у окружењу, ручао и кренуо натраг пут Грачанице. У повратку је посетио и цркву у Штрпцу. (сл. 11)

Манастир Сопотани, по благослову владике Артемија, био је домаћин 21. фебруара великог анти-екуменистичког скупа, где су учешће узели признати духовници Српске православне цркве, монаштво, свештенство и верни народ из свих крајева наше отаџбине.

После дуже и тешке болести, представио се у Господу свештеник Драгутин Влашковић, парох у Лешку. Владика Артемије је служио 27. фебруара опело уз саслуживање 18 свештеника и 2 ђакон. На његово место поставио је његовог сина, младог свештеника Миломира Влашковића, који је прошле године рукоположен.

Владика Артемије, уз пратњу свог секретара протојереја ставрофора Зорана Грујића и јеро-ђакон Варнаве, посетио је 24. фебруара Ђилианс и ту освестио новосаграђену основну школу, која се налази у дворишту Саборне Цркве. По освешћењу, Владика се обратио присутнима и назначио да је подизање оваквих и сличних објеката од великог значаја за српску заједницу, за њен оштанак и останак на Косову и Метохији. На крају своје беседе Владика се захвалио америчком КФОР-у као допатору и уручио им захвалницу.

Велики пост је, између осталог, и време када се у нашој епархији, по традицији, одржавају братски састанци по памесништвима. Тако је било и ове године. У неколико места наше епархије одржани су ови састанци на којима се разговарало о литургијском животу епархије, о начину превазилажења тепоћа и о унапређивању и препоруци духовног живота нашег народа. Такође Владика је обишао све своје манастире и као духовни отац исповедио монаштво у њима. (сл. 12)

Поред свих невоља које наш народ преживљава на Косову и Метохији, има и неких радосних момената. Тако је 24. марта Владика осветио повоизграђени конак за сестринство манастира Грачанице, у који су се истог дана сестре уселиле у 12 нових келија. Поред нових келија ту су и две радионице, икопописачка и кројачка.

Као и раније, при свим важним збивањима, тако је и овог 25. марта у конаку манастира Грачанице одржана седница Српског националног већа Косова и Метохије, којом је председавао Његово пресвештенство, епископ рашко-призренски Артемије. На почетку седнице владика је упознао присутне о његовој посети Сједињеним Америчким Државама и Републици Чешкој. У пројекту је настављена расправа по тачкама дневног реда, да би се на крају седнице усвојили закључци у којима се између осталог захтева од председника Комисије да што хитније окупи све представнике Срба са Косова и Метохије, где би се заузео заједнички став о решавању свих виталних проблема Срба на Косову и Метохији.

Његово пресвештенство епископ Артемије посетио је 4. априла призренску богословију „Свети Кирило и Методије“, која се налази у хиљандарском метоху у Нишу. После дужег разговора са професорима о актуелном стању и о раду школе у новој средини, истакнута је жеља за скорји повратак у матичну зграду у Призрену. Потом је владика окупљеним ученицима, у цркви Светог Саве при богословији, одржао предавање на тему „Косово и Метохија“. После предавања, ученици су постављали разна питања, а затим су се сви скупа, владика, професори и ученици сликали, јер су ретки моменти када су сви овако заједно. (сл. 10)

У Саборној цркви у Београду у 12 часова 6. априла епископ Артемије, уз саслуживање старешине Саборног храма, оца Петра, прото-синђела Симсона и двојице ђакана Саборног храма, служио је четрдесетодневни парастос Владимиру Братићу, великом вернику и великом добротвору Рашко-призренске епархије и целе Српске православне Цркве. Он је трагично изгубио свој живот у саобраћајној несрећи на путу Солун-Скопље. По завршетку парастоса Владика се обратио родбини, блиским пријатељима и сарадницима Владимира речима утехе и наде.

јерођакон Варшава

САДРЖАЈ

УМЕСТО УВОДА

Васкрс у Дечанима	5
Косово - земља света	9

ПАТРОЛОГИЈА

ејнској Лијанасије (Ракија) Митрополит Антоније Сурошки и Лондонски (Блум)	15
--	----

БИБЛИЈСКА ТЕОЛОГИЈА

јерођакон Радомир (Ракић) Библија	25
---	----

УМЕТНОСТ И ИСТОРИЈА

Игор Андрушкевич Двотисулетни пут христијанства	39
Милош Ракић Иконописци	49
Др Чедомир Ребић Поетско виђење живота Свете Петке	57

ДУХОВНИ ЖИВОТ

Нага С. Лић Дневник децејег хранилишта Св. Николе "Богдај" у Битољу	65
--	----

ИЗ СТАРЕ ЦРКВЕНЕ ШТАМПЕ

Талмудски трактат о пасхи (Pesahim) 101

БЕСЕДЕ

Св. Јован Златоуст Беседе на посланицу Римљанима 127

о. Данило Аеракис Седам Јеванђелских одговора 141

САВРЕМЕНА ХРОНИКА

јерођакон Варнава Монашке славе и празници 157

ԱՆՔՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԱՐՄ. ՆԱՍՏ